

მ. გ. ჯანაშვილი.

უკვე დაკთა

ლალაღეზანი

ტფილისი

სტაბა მ. შარაძისა. გამბ., ნიკ. 21

1900 წ.

ს კ ვ დ ა ვ თ ა

დადადეგანი

გამომცემი

38044 მ. გ. ჯანაშვილისა

ტფილისი

გაბა მ. შარაძისა წ აშ ა ნიკ. 21.

1900 წ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ
8-го Декабря, 1899 года.

უკვდავთა ღალღუბანი

ა. წმ. ნინოს სწავლა.

კურთხეულ არს ღმერთი და მამაჲ უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესი, რომელმან მოაწვინა სიტყვაჲ წმიდაჲ მისი ცათა მღალღათაჲთ, თვთ ძლიერისაგან საყდრისა გარდამოსრული ქვეყანად მღაბლად, უეჭუელად შობად კორციელად თესლისაგან დავითისა, დედაკაცისაგან მარტოდ შობილისა, წმიდისაგან და უბიწოჲსა, რომელი სათნო ეყო მას, და ამით მიზეზითა ცხორებაჲ ჩვენი შექმნა და ყოველი ცასა ქვეშე მყოფი განანათლა, და უმეტეს მისა მიმართ მორ-

წმუნენი აცხოვნა, რამეთუ იშვა, ვითარცა კაცი, პატივ ეცა ვითარცა ღმერთსა, ნათელ იღო ვითარცა მსახურმან ვინმე შჯულისამან წყლისა და სულისაგან; ხოლო მამით და სულით წმიდით ზეგარდამო იწამა და იდიდა, ჯვარს ეცვა, დაეფლა და აღდგა, აკდა მათვე სიმაღლეთა მამისათანა, და მომავალ არს დიდებითა, რომელსა შვენის გალობაჲ ამენითა.

ბ. ვედრება მისივე.

უფალო, უფალო, მრავლითა ძალითა შენითა გეცრუვნეს შენ მტერნი ესე, და ესე არს დიდითა სულგრძელებითა შენითა, და იქმან, რასაცა იგონებენ მტვერნი ესე და ნაცარნი ქვეყანისანი; არამედ ნუ უგუ-

ლებელს ჰყოფ, რამეთუ ხატეი შენი
არს კაცი, რომლისათვის ერთი სამე-
ბისაგანი კაც იქმენ და აცხოვნე ყო-
ველი სოფელი; ამათცა ნათესავთა
მოხედენ და შეჰრისხენ სულთა ამათ
უჩინოთა სოფლის მპყრობელთა, მთა-
ვართა ამის ბნელისათა, და მიჩვენე
მე, ღმერთო, მამისა და დედისა ჩე-
მისაო, მკევალსა ამას, ნაშობსა ნო-
ნისა შენისასა, რათა იხილონ მაცხო-
ვარებაჲ შენი ყოველთა კიდეთა ქვე-
ყანისათა, და რათა ჩრდილოჲ ბლუ-
არსა თანა იხარებდეს, და ყოველმან
ენამან შენ მხოლოსა ღმერთსა თავყ-
ვანის გცეს ქრისტე იესოჲს მიერ,
ღვთისა ჩვენისა, რომელსა შენის მა-
დლობით დიდებისა შეწირვაჲ აწ და

მარადის და მერმეთა მათ საუკუნეთა
ამენ.

გ. წმ. შიჩიან შეფის ვედრება.

უფალო იესო ქრისტე, რომელი
გვრწამ ტყვისა ამის (ნინოს) მიერ და
გვასწავეს მღდელთა ამათ შენთა, შენ
იესო ქრისტე, რომელმან თავი თვისი
დაიმდაბლე და ხატი მონებისაჲ შთა-
იცვ სიმდაბლითა შენითა, რომელი
გარდამოჰხედ კურთხეულთაგან წიაღ-
თა მამისათა, რომელმან დაუტევენ
ჩვენთვის საყდარნი, უფლებანი და
ძალნი, და დაემკვიდრე საშოხსა წმი-
დისა ქალწულისასა, და მერმე ჯვარს
იცვ პონტოველისა პილატესზე, დაე-
ფალ გულსა ქვეყანისასა, და მესამესა
დღესა ასდევ, და აღასრულე ყოვე-

ლივე თქმული წინასწარმეტყველთაჲ,
აღჰმალლდი ზეცად და დაშჯედ მარ-
ჯვენით მამისა, და მერმე მოსლვად
ხარ განშჯ.დ ცხოველთა და მკვდა-
რთა და დაგვიტევენ ჩვენ ნიში ჯვრი-
სა შენისაჲ დასარღვეველად უხილავ-
თა მანქანებათა მტერისათა, ხოლო
ჩვენ მოშიშთა შენთა მოგვიღების
სასწაულად, რათა განვერნეთ პირსა
ეშმაკისასა, რომლისაგანაცა წარყვე-
ნულ ვიყვენით, ხოლო აწ შენ, უფა-
ლო ღმერთო, მაცხოვარო ჩვენო,
ინებე გამოცხადებაჲ ადგილისაჲ, რო-
მელსა აღვჰმართოთ ნიში ჯვრისა შე-
ნისაჲ, რათა იხილონ მოძულეთა ჩვე-
ნთა და ჰრცხვენოდის, რამეთუ შენ,
უფალო, შემეწიე ჩვენ და ნუგეში-
ნის-მეც ჩვენ.

მიჩიან მეფე იყო თანამედრო-
ვე და თანამოღვაწე წმ. ნინოსი. ახა-
ლი სჯული — ქრისტიანობა ირწმუნა
მის შემდეგ, როდესაც თავის მამა-
პაპათა წიგნს „ნებროთიანში“ ნახა
ძველი გადმოცემა მაცხოვრის დაბა-
დებისა და განკაცების შესახებ. წმ.
მიჩიანმა თავის მეუღლის ნეტარის
ნახას დახმარებით ააკო ჩამდენიმე
ტადარი (ორი მცხეთაში, ერთი
ბოდბეში წმ. ნინოს საფლავზედ
და სხ.) და დანიშნა ეპისკოპოსუ-
ბი და მთავარ-ეპისკოპოსი. ამ წმი-
და მეფემ საუკუნოდ მიიძინა 342
წელს და მიძინების წინაღ თავის

შვილს ბაკურს დაავაჯა მთელს
კავკასიაში აღმოეთხურა კერპთაყუა-
ნისმცემლობა. წმ. ნინო † 338 წ.
(ნინოს ცხოვრება იხ. ჩვენს წიგნში:
„Ист. груз. церкви. Книга I“).

დ. ლალადება წმ. პეტრე (მურ-
ვანოზ) ქართველისა.

‡ ნეტარო და წმიდარო მამარო ესაია,
შენ ღღეს მოჰკუჰდ და შემდგომად
მცირედისა მეცა მოსიკუდიდ ვარ, არა-
მედ აწ ნუ დასცხრები მეოხებად ჩუ-
ჲნთვის წინაშე წმიდისა სამებისა.

(მისივე დარიგება): შვილნო ჩემნო
და ძმანო და საყუარელნო ქრისტეს

ღუთისანო. ყოვლისა პირველად დაი-
ცევი, წმიდა და მართალი სარწმუნო-
ება წმიდისა სამებისა, მოიგეთ სასო-
ება, სიყუარული, სინდაბლე, სულ-
გრძელება, მოთმინება და სახიერება;
შეიტკბეთ გლახაკთ-მოწყალება, სტუ-
მართ-მოყუარება, ჭ უცხოთა შეიწყნა-
რებდით ჭ განუსუბნებდით; ყოველნი-
ვე შურებოდით შრომასა სულიერსა ჭ
საღუთოსა. ყოველნივე ბაძევდით სა-
ღუთოთა და წმიდათა კაცთა. ყოვე-
ლთა კეთილნი საქმენი და სათნოება-
ნი წმიდანი მოიგენით, წინამძღუართ
დაემორჩილენით, ვითარცა ღუთისა
ანგელოზთა, და სიტყუათა მათთა და-
იმსხვედით, ვითარცა პირისაგან ღუ-
თისა გამოსრულთა.

მურვანოზი იყო მეფე ბაკურის (379 — 393 წ.) შვილი. ბერძენთა და სპარსთ შორის მტრობა ჩამოვარდა. რამე ქართველები სპარსებს არ მიმხრობოდნენ, იმპერატორმა თეოდოსი მცირემ ჩვენი მეფისაგან მოეკვალა ითხოვა. მეფემაც გაუგზავნა 12 წლის მურვანოზი და მას გააყოლა სხვა სეფე წულებიც. მურვანოზმა ისწავლა ბერძული ენა და ფრიად გამეცნიერდა. კონსტანტინეპოლიდგან იგი ღინმე იოვანესთან ერთად წავიდა იერუსალიმს და იქ მრავალი იღვანა ქართველთა მლოცავთა სახეგემოდ. თვისის სიბრძნითა, წმი-

და ცხოვრებითა და სასწაულებით
შიიქცია საერთო უურადლება. მას
ჭსურდა მეუღროდ ეცხოვრა სადმე
უდაბნოში, გარნა აიძულებს და მა-
იუმის ეპისკოპოსად დანიშნეს. მა-
იუმელები ეუბნებოდნენ პატრიარქს:
„ჩვენ სხვა ეპისკოპოსი არ გვინ-
და, თუ არა წმ. პეტრე (მურგანოზ)
ქართული.“ პეტრეს ცხოვრება აღ-
წერა მისმავე მოწათვე ზაქარიაშ ასუ-
რთა ენაზედ, შემდეგ ითარგმნა
ქართულადაც (იხ. ვრცლად ნ. მარ-
რის თხზულება: „Житіе Петра
Ивера царевича-подвижника и
епископа майумскаго V вѣка“
(Справослав. цалест. сборникъ,
т. XII, вып. 2).

ე. აღსარება წმ. რაედენ წამებულისა.

მე ქრისტიანე ქმნილ ვარ და დამიტევებიეს მამული უღმრთოებაჲ და არღარა თაყვანისვცემ ცეცხლსა შემწველსა, არცა მხესა კაცთათვის სამსახურად დაბადებულსა, არამედ ღმერთსა ცხოველსა, რომელმან ჰქმნა ცანი და ქვეყანა და ყოველი რაჲ არს მათ შინა ხილულნი ანუ უხილავნი, რომელსა აქვს უკვდავება, დამკვიდრებულ არს იგი ნათელსა შინა თვალშეუდგამსა, რომელი იგი არავინ იხილა, ვერცა ხილვად შემძლებელ არს; ესე არს ღმერთი ჩვენი, რომელსა მე შევემეცნე, სამგვამოვანებით დიდებული და ერთ-ღვთაებით აღსაარებული,

რომელი უკანასკნელთა ამათ ეამთა მოვიდა ხსნისათვის კაცთა ნათესავისა, ერთი წმიდისა სამებისაგანი ხორციელ იქმნა, და დაემკვიდრა ჩვენ შორის და იქმნა მსგავს კაცთა, თვინიერ ცოდისა, და ყოველთავე განგებულება ცხოვრებისა ჩვენისა აღასრულა, და უკანასკნელ ჯვარსეცვა, და მოკვდა ბუჩებიტა ჩვენითა, და ჩვენ უკვდავება მოგვანიჭა, და დაეფლა, და აღსდგა მესამესა დღესა, და ამალღდა ზეცად მუნვე წიაღთა, ვინა იგი გარდამოხდა, მჯდომარე არს მამისა თანა. და კვალად მოველით დიდებითა ღვთიერ-მეცნიერითა: მაცხოვრად მორწმუნეთა მიხთაჲ და დასჯად მათდა, რომელთა არა რწამს ღვთაება მისი.

წმ. რაჟდენი წამებულ იქმნა სოფელ წრომს (ქართლშია) 504 წელს. სპარსეთის უახეი კობად ემტერებოდა სსქართველს მეფეს ვახტანგ გორგასსაღს; დიდის ლაშქრით შემოვიდა ჩვენს ქვეყანაში და მრავალი ბოროტება ჩაიდინა. ბოღს მეფე და უახეი შერიგდნენ. წმ. რაჟდენის გვამი ვახტანგმა მისვენა ქართლის სოფელ ნიქოზს და დაასაფლავა. მის საფლავზე აგებულ იქმნა დიდი ტაძარი და მაკურთხეულად განწესებულ იქმნა ეპისკოპოსი — „ნიქოზელი“.

ვ. ღვთისმეტყველება
ვახტანგ გორგასლის მოწამისა.

მეფეთა და ერთა ზედა მოიწვევის
განსაცდელი და ქირი ღვთისა მიერ,
ცოდვათა მათთაგან. ოდეს მორწმუნ-
ნეთა აკლონ მსახურებად ღვთისა და
გარდაკდენ მცნებათა, მოაწვეს ქირ-
თა ესე ვითართა ზედა, რომელ აწ ესე
მოაწია ჩვენზედა. ვითარცა რად მა-
მად კეთილი სწრთვინ შვილსა კეთი-
ლად საქმეთა ზედა კეთილთა, და
უკეთუ არა კეთილად აღასრულებ-
დეს სწავლასა მამისა თვისისასა, გვე-
მეს მამად იგი გვემითა და სწავლი-
თა, რათა ასწავოს ყოველი კეთილი
და იქმნას საკმარ კეთილისა. ეგრეთ
გვწვართნა ჩვენ ღმერთმან დამბადე-

ბელმან ცისა და ქვეყანისამან. ამის-
თვის გვიკმს ჩვენ, რათა ვმადლობ-
დეთ მოწყალებათა მისთა.

გორგასალი გამეუდა 472 წელს
და აღესრულა 532 წელს. იგი
ჯერ ისევ ჩხვილი ურმა იყო, რომ
მამა მოუკვდა. საქართველო დიდს
განსაცდელში ჩავარდა. სპარსელებ-
მა, ოსებმა და ბერძნებმა გლეჯა
დაუწყეს. ოსები ნავარდობდნენ ქარ-
თლში და მეფეს მოსტაცეს მცირე-
წლოვანი დაჲ მირანდუსტ. ვახ-
ტანგი იწოდა მისის სიბრალე-
ლით. 16 წლისა რომ შეიქმნა,
მოიწვია ჯაშქარი და ოსების და-

სასჯელად წავიდა. კარნა კალაშ-
ქრების წინაღ თავისს მეომრებს
აუხსნა, რამ ღმერთი გვსჯის ჩვე-
ნის ცოდვების გამო. ვახტანგმა
შემუსრა ოსნი, უიფჩაენი, იალ-
ბუზს შემოუსრა, გადმოვიდა აფ-
ხაზეთს და სამეგრელოდგან მცხე-
თას დაბრუნდა. ჩრდილოეთის ვე-
ლურებმა მოჩილიება აღუთქვეს და
ტყვედ წაუვანილი მირანდუხტიც
მოსცეს მეფეს. ვახტანგმა ბევრი
იღვაწა საქართველოს დიდებისათ-
ვის და ეკკლესიის განმტკიცებისათ-
ვის, რამელსაც კათალიკოსი დაუ-
დგინა (512 წ.). იგი მოიკლა უაენის

ხსრდს მიერ და შეიკაცხა მღწა-
მეთა შორის. ჭმარხია მცხეთის
სვეტიცხოველში (იხ. უფრო ვრცლად
ჩვენს წერილში „გახტანგ გარგა-
სალი“ („მთაბე“ 1899, № III).

ზ. სიტყვა წმ. შუშანიკ წამე-
ბულისა.

მე, საყვარელო, აჰა ესერა წი-
ნს განმზადებულსა მას გზასა წარვალ-
საუკუნესა; ჭირისა ამის წილ ჩემის
ქრისტემან მომმადლოს მე სიხარული;
სატანჯველთა ამათ წილ განსვენებაჲ,
გვემათა ამათ ჩემთა და თრევათა და
შეურაცხებათა წილ მივემთხვიო მე
დიდებასა და პატივსა ცათა შინა
დაუსრულებელსა, კურთხეულ არს

უფალი ღმერთი ჩემი, რამეთუ მშვი-
დობით მას ზედა დავსწევ და დავიძინე-

წმ. შუშანიკ იყო მეუღლე რა-
ნის ერისთავის ვასკენისა. ამ ვას-
კენმა უღალატა ქრისტიანობას, წა-
ვიდა უაენის წინაშე, კერპთაუგვანის-
მცემლობა ირწმუნა და რაღა დაბ-
რუნდა, შუშანიკს უბრძანა, უარ-
ეყო სჯული ქრისტესი. იგი არ
დაემორჩილა: ტკბილს იესოს კერ-
პზე ვერ გავცვლიო. ვასკენმა სა-
შინელის გვემითა და წამებით მკ-
კლა თავისი მეუღლე. იგი შეირა-
ცხა წმიდათა შორის. მისი გვამი
დაკრძალულია ტფილისს, მეტე-

ხის ტაძარში. შუშანიკი სცხრფ-
რობდა მეექვსე საუკუნეში.

ბ. ვედრება წმ. შიო მღვიმე-
ლისა.

ჟ, იესო სახიერო და კაცთ-მოყ-
ვარეო, რომელი იშვე წმიდისა ქალ-
წულისა და ღვთის მშობლისაგან, რა-
თა აცხრფნე შეცთომილნი ეშმაკისა-
გან და გამოიხსნე მოსაენი და ღვთად
და ხორცშესხმულად აღმსარებელნი
შენნი მანქანებათაგან მისთა. შენ, მე-
უფეო უფალო, მომეც მე უღირსსა
ამას მონასა შენსა მოთმინებით დად-
გრომა ადგილსა ამას შინა, რათა სა-
თნოდ შენდა აღვასრულნე ნეშტნი
ესე დღენი ცხორებისა ჩემისანი და

ღირს მყავ მეცა სხვათავე თანა, შენ
მიერ შეწყალებულთა, ხილვად კე-
თილთა მათ საუკუნეთა მეოხებითა
ყოვლად უბრწნელისა დედოფლისა
ჩვენისა, უბიწოჲსა დედისა შენისათა,
და დიდებულთა წმიდათა მოციქულ-
თათა, და წმიდისა მამისა ჩვენისა იოა-
ნესითა.

თ. ვედრება მისივე.

წარემართე ლოცვა ჩემი, ვითარ-
ცა საკმეველი შენ წინაშე, ღმერთო,
ზოლო აღპყრობანი ხელთა ჩემთანი,
ვითარცა მსხვერპლი სამწუხრო, დავი-
დევ მე ნებსით მღვიმესა ამას ქვესკნელ-
სა ბნელსა შინა, ვინა მოწყალე, ნუ
გარემიიქცევ პირსა შენსა ჩემგან, ნუ
სადა ვემსგავსო შთამავალთა მღვიმედ

ჯოჯოხეთისათა, არამედ აღმოიყვანე
საპყრობილითგან ბოროტთასა სული
ჩემი აღსარებად სახელისა შენისა, რა-
მეთუ თმენით დაგიტმო შენ, ვიდრე-
მდის მომხედნე და ისმინო ლოცვისა
ჩემისა და აღმოიყვანო მე მღვიმისა-
გან გლახაკობისა ხორცთასა და თი-
ხისაგან უყისა ბრალთასა.

წმ. შიო ერთი ათცამეტთა მს-
მათაგანია. ასურეთსა და სომხეთს
რამ მოედო მწვალებლობა (შექქვ-
სე საუკ.) და ეაენებმაც რამ შეი-
წინაქეს ეს მწვალებლობა და მტრო-
ბა გამოუცხადეს მარტო მარად-
მადიდებლობას, მაშინ მცხეთის ტა-
ძარს ფრიად მისჭირდა. ეს რამ

სცნეს კათბადუკიის მოღვაწეებმა,
ქართლს გამგზავნეს ათცამეტ-
ნი მამანი, რომელთაც დაიცვეს
ქრისტეს ღრმისა და დააარსეს შე-
სანიშნავი მონასტრები: ზედაზ-
ნისა, შიომღვიმისა, მარტყოფი-
ლსა, გარესჯისა, მთაწმინდისა, ნეკ-
რისისა, ხირსისა, იუდათოსი, სამ-
თავისისა და სხ. უველა ეს ტა-
ძრები შეიქმნენ წმიდა კერად მე-
ცნიერებისა და კეთილზნეობისა.
შიოსთან ერთად მოღვაწეობდა წმ.
ევგერე ბატონიშვილი. დაშთენილსა
მრავალი სიგელ-გუჯარი, რომლებ-
შიაც წმ. შიო და ევგერე იხსენიები-

ან ღმერთმყოფელ კვართანა, სვე-
ტიცხოველთანა და წმ. დედა ქალაქ
მცხეთასთან ერთად.

ი. ვედრება წმ. დავით გარეს-
ჯელისა.

უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო
ჩვენო, საზიერო და კაცთმოყვარეო,
რამეთუ შეიწყალე მვედრებელი იგი
შენი, რომელსა ხელი განხმელ ედვა
და კურნება მიანიჭე მას, აწცა, შენ
მეუფეო, განჰკურნე ხელიცა საწყა-
ლობელისა ამის ბარბაროზისა, რომ-
ელმან სილადით აღიღო მარჯვენე
თვისი ჩემზედა, უღირსისა ამის მონი-
სა შენისა, რათა გულისხმა ჰყოს და

გიცნას შენ, ღმერთი მხოლო მოქმე-
დი საკვირველებათა და ნიშთა, და
დაადგრეს სახელსა შენსა ზედა უკუ-
ნისამდე.

წმ. დავით გარესჯელი წმ. ში-
ოს თანამგზავრი იუო. იგი დასა-
ხლდა ტფილისის გორასზედ, საცა
ააკო საუდარი (მთაწმინდის ტაძა-
რი). მას ცილი დასწამა ერთმა
დედაკაცმა, რომელმაც ამის გამო-
ქვა ჰქმნა. იქ, საცა ეს სასწაუ-
ლი მოჰხდა დავითის მადლით, ააკოს
ტაძარი — ქვაშუკეთისა. აქედგან და-
ვითი წავიდა გარეჯის უდაბნოს და
მრავალი იღვანა და ბევრი მოწა-

ფეხები შეიძინა. გარეჯა ჭბრწყინავ-
და დიდხანს, გარნა 1616 წელს
იგი გააჩხრა შაჰ-აბაზმა, ბერები
ამოწყვიტა და მდიდარი სამწიგ-
ნობროც გადასწვა. განახლებულ
იქმნა იმავე საუკუნის კასულს და
წინამძღვრად დაენიშნა თხოფრე
მაჭუტაძე. უფლის საქართველად-
გან მოუვიდა მას დახმარება — ფუ-
ლითა, წიგნებითა, სამოსლითა და
სხვ. და მალე ისევ გაბრწყინდა
და გადიდდა. უველაზე შესანიშნავი
წიგნები, რამეელიც-კი ესლა გვაქვს,
ანუ გადაწერილია გარეჯაში და ანუ
შეწირულ-ძღვნილია მისთვის.

ია. ვედრება წმ. ევსტათი მცხეთელისა.

უფალო, ღმერთო ყოვლისა მპყრობელო, რომელსა ყოველთა კაცთა გნებავს ცხორება, რომელნი ესვენ სარწმუნოებით სახელსა შენსა წმიდასა, რომელმან ისმინე ლოცვაჲ პირველთა მათ მოწამეთა, რომელნი ჰურიათა მახვილითა მოსწყვიდეს, რომელნიმე ყინელითა, რომელნიმე ზღვასა შინა შთაყრითა მოსწყვიდეს, რომელნიმე ცეცხლითა და რომელნიმე მკეტთა მიერ შეიჭამნეს სახელისა შენისათვის და მოიღეს შენ მიერი იგი აღთქმული, რომელი თვალმან არა იხილა და ყურსა არა ესმა და გულსა კაცისასა არა მოუკდა, რომელი გა-

ნუმზადე წმიდათა მათ მოწამეთა შენ-
თა,—მეცა, უფალო, ღირს მყავ მო-
ნაწილე მათ თანა და სამკვიდრებელ-
სა მათ თანა, სიხარულსა მათ თანა,
მე, უკანათა უამთა ნარჩევი მოწამე,
ვითარცა იტყვის პავლე მოციქული:
„მე ვარო ნარჩევ მოციქულთა“; შენ
იცოი, უფალო ჩემო იესო ქრისტე, რა-
მეთუ არა ვიჩიე შენსა არცა მამა,
არცა დედა, არცა ძმანი, არცა ნათე-
სავნი, გარნა შენ მხოლო, უფალო,
შეგიყუარე, და სახელისა შენისათვის
თავი წარმეკვეთების დღეს. და ამას
ვილოცავ და გევედრები და ვითხოვ
შენ სახიერისაგან, რათა არა დაუტეო
გვამი ჩემი აქა ტფილისს შინა, არა-
მედ რათა დაიმარხოს იგი მცხეთას
წმიდასა, სადა იგი შენ გამოძიხნდი,

და რათა აქენდეს მადლი და კურნება
ძვალთა ჩემთა, ვითარცა იგი პირ-
ველთა მათ.

წმ. ევსტათი ჩამომავლობით
სზარსი იყო და სცხოვრობდა მცხე-
თაში. მის ღრეს (მეექვსე საუკ.)
ქართლის გამგეობა ებარა სზარსას
მარზაპანს ვეჟან-ბუზმილს. ამ ვე-
ჟანმა, სცნა-რა ევსტათი გაქრისტი-
ანებულად, დაიბარა იგი ტფილისს
და უბრძანა უარ ეყო ქრისტიანო-
ბა. ევსტათი არ დაემორჩილა. ვე-
ჟანმა წამებით მოჰკლა. წმ. გვაში
მისი წაასვენეს მცხეთას და იქ
დკრძალებს.

იბ. ვედრება არგვეთის მთავართა

წმ. დავითისა და წმ. კოსტან-
ტინესი.

ჟ, უფალო ღმერთო იესო ქრისტე, ძეო და სიტყვაო ღვთისაჲ მამისაო, ვითარცა ისმინენ თხოვანი ჩვენნი და ღირს გვყვენ წამებასა სახელისა შენისათჳს, შეისმინენ ვედრებანი და თხოვანი ჩვენ მონათა შენთანი, და ვითარცა დავიმარხენით ხორცინი ჩვენნი უხრწნელ და შეუგინებელ სახელისა შენისათვის წმიდისა, ეგრეთვე შემდგომად წამებისა ჩვენისა დაჰმარხენ გვაბნი ჩვენნი განუხრწნელად და დაურღვეველად, და რომელთა ხადონ სახელითა შენითა წმიდითა სახელსა

ჩვენსა, მსწრაფელ ეწიენ წყალობად
შენი და მიეცე შენდობად ბრალთა,
და ყვენ აონი ჩვენნი მკურნალ ყო-
ველთა სენთა და უძლურებათა დი-
დებად ყოვლად საგალობელისა სახე-
ლისა შენისა. უფალო ღმერთო იესო
ქრისტე, ხელთა შენთა შევედრებთ
სულთა ჩვენთა. ამინ.

აკაბთა დიდი ჯაშქარი რამ შე-
მოესია საქართველს, აკგვეთის
მთაფრის შვილები დაგით და კო-
სტანტინე მედგრად ეომნენ მათ.
გაჩნა ბოლს იძლივნენ. მტრებმა
ჭკვემეს და სტანჯეს და შერე
წყალ-წითელაში ჩაჭყარეს. მათ
გვამებს ნათლის სვეტი დაადგა.

ქრისტიანებმა ნახეს და დიდის სასრებით დაჰკრძალეს მათი წმ. გვაშები იმავე მდინარის ნაპირას, მოწამეთს. ხოლო ბაგრატ დიდმა († 1014 წ.) მათს საფლავზე ააგო შვენიერი ტაძარი, სადა წმიდანების გვამნი უხრწნელად ინახებიან და იზიდავენ მრავალს მლოცველს საქართველოს ყოველ კუთხიდან, უმეტესად კი იმერეთიდან და სამეგრელოდან. წამება მათი მოჰხდა 730 წელს (იხ. საეკლ. მუზ. ხელნაწერი № 170). მოწამეთა ქუთაისიდან 8 ვერსის მანძილზეა.

იგ. ვედრება წმ. არჩილ მეფისა მოწამისა.

უფალო ღმერთო, ღირს მყვენ ნა-
წილსა მკვიდრობისა წმიდათა თანა—
სუფევასა შინა დაუსრულებელსა—,
რომელთა იგი სიკუდილითა სანატ-
რელითაჲ უკუდავება მოიგეს; რო-
მელნი აკსენებდენ ღუაწლთა ჩემთა და
სახელითა ჩემ ცოდვილისა მონისა
შენისათა გევედრებოდინ, აღუსრულე
ყოველი კეთილი თხოვაჲ მათი, და
აღავსენ იგინი უბვებითა კეთილთა
ნიქთა შენთაჲთა.

მეფე არჩილ თითქმის ასის
წლისა იყო, რამ არაბთა უძლიე-

რესმა ლაშქარმა რბევა დაუწყო ს-
ქართველას. მეფეს შეეცოდა ერთ-
და იფიქრა, წავალ მათს ბანაკს და
ჩემს ერს შევაბრალებ მტერთა
უფროსსა. წავიდა. არაბთა სხას-
ლას ჩიჭუმ ასიმს გაუხარდა და
მეფის შეწყალებს და გამოსტუმრებს
უნდოდა, გარნა ამ დროს ერთი
შინაკანი მოღალატე გამოჩნდა: მან
უთხრა ასიმს, არჩილმა იცის, ს-
ცა დათვლეს და დამალეს ქართველ-
თა საუნჯენი. არჩილი არწმუნებ-
და ასიმს, არა ვიცო-რათ, გარნა
გერ დაარწმუნა. ასიმმა უბრძანა,
რახან არ მეუბნები, მაჰმადიანობა

მიიღეო, შეუემ უარ-ჰეო. ასიმმა
თავი გააკლებინა (718 წ.). მისი წმ.
გვამი მოასვენეს ერწოს, დაჰკრძაღეს
ნოტკოარს და ააკეს დიდი ტაძარი
წმ. არჩილისა, აწ გაახრებუღი.

იღ. ვედრება აბოსადმი

(იოვანე საბანიძისა)

ვითარმე გაქებღე შენ, ღუაწლისა
შძღეო წმიდაო მოწამეო, რომელ შენ
ახალი ეგე ქრისტეს მორწმუნე მო-
ძღუარ ჩუენდა იქმენ, სწავლულნი
უფროდს გულისხმიერ ჰყუენ, შერყე-
ულნი უფროდს განამტკიცენ, განმტ-
კიცებულნი განამხიარულენ.. აწ ვე-
ვედრებით შენსა ქრისტეს მოყუარე-

ბასა: მეოხმცა ხარ წინაშე მაცხოვრისა
ყოველთათვის, რომელნი შენ მიერ
ითხოვენ წყალობასა ქრისტეს ღუთი-
საგან, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და
პატივი და ძლიერებაჲ თანა მამით და
ყოვლად წმიდით სულითურთ აწ და
მარადის ღ ჴკუნითი უკუნისამდე. ამენ.

იოვანე საბანისძე წმ. აბოს თა-
ნამედროვე იუკ. ამან აღწერა აბოს
ცხოვრება (820 წელს) საქართველოს
კათალიკოზის სამოელის ბრძანებით.
აბოს ცხოვრება საბანიძეს შეუდგენია
მორწმით, მკათოდ და უადმატე-
ბულის ენით. მისი ნაწერი საუნ-
ჯეა ქართულის ენისა.

იე. ვედრება წმ. აბო მოწამისა.

გმადლობ შენ, უფალო ღმერთო ჩემო და ღმერთო იესო ქრისტე, რომელმან მომეც საგზლად ჩემდა ცხოვრების მომნიჭებელი კორცი შენი და სიხარულად და განმამტკიცებლად ჩემდა პატიოსანი სისხლი შენი. აწ უწყი, რამეთუ არა დამიტევებ მე, არამედ ჩემთანა დადგრომილ ხარ და მე შენთანა; ამიერიდგან არღარა მოვიდო მე სხუა საზრდელი, რომლითა კვალად მშიოდის და არცა სხვა სასმელი, რომლითა კვალად მწყუროდის, არამედ კმა არს ესე ჩემდა ცხოვრებად საუკუნოდ. აწ, დაღათუ ვიდოდო შორის აჩრდილთა სიკუდილისათა, არა შემეშინოს მე სიკვდილისაგან, რამეთუ შენ ჩემთანა ხარ.

არაბთა მფლტობელთბის ჟაძის სს-
ქართველთს ერის მთავარი ნერსე
შეხურთბილ და ტევედ წაუგანილ
იქმნა. რაოდენისამე წლის შემდეგ
იგი არაბებმა განათავისუფლეს და
გამთისტუმრეს. მას წამოჭევა არა-
ბი აბო, 18 წლის ჭაბუკი. მან
მალე შეკენიერად შეისწავლა ქარ-
თული ენა, მწიგნობრობა და ახა-
ლი და ძველი სჯულის წიგნები.
გაქრისტოიანებაც უნდოდა, მაგრამ
არაბთა შიშით ვერ გაბედა. ნერსეს
კვლავ გაურისხდნენ აქაური მფლტო-
ბელები. იგი სსმასის კადით ჩრდი-
ლოეთ კავკასიაში გაიქცა. აბოც თან

გაჭეუვა და იქ მონათლას. ნერსე
ხაზარეთიძგან აფხაზეთს გადავიდა
და იქიდან მცხეთას დაბრუნდა.
აბოას გაქრისტიანება რომ შეი-
ტყეს არაბებმა, ტფილისის უფ-
როსთან დააბეზღეს. აბო მიიწვია
და უბრძანა უარყო ქრისტე. მან
არა ჰქნა. ამის გამო აწამეს იგი
და ავლახარის ხილთან დაწვეს.
მის საფლავზე, მეტეხის კლდის
ძირში, გამოკვეთილია მცირე სამ-
ლოცველო. იწამა 756 წელს, 6
იანვარს.

ივ. გალობა კოსტანტი ქართველისა მოწამისა.

გიგალობ შენ, უფალო, ღმერთო ძალთაო, ღმერთო საუკუნეთაო, რომელმან მომეც მე ძალი წინააღდგომად უკეთურისა ამის მსაჯულისა, ვითარცა იგი წინასწარ სთქუ, ვითარმედ: „თქვენ მომცენით გულნი თქვენნი და მე მიგეც ძალი ჩემი“. ღირს მყავ მე ნათელსა პირისა შენისასა, რამეთუ შენდა მოვივლტვი, ქრისტე, ძეო ღვთისაო, და აჰა ესერა მოუძღურებულ ვარ მე ყოველთაგან წარმართთა სახელისა შენისათვის წმიდისა და უფროსდა უსჯულოსა ამისგან მეფისა, და აწ, უფალო ღმერთო ჩემო, შეიწირე მსხვერპლი ესე ჩემი და შეივე-

დრე სული ჩემი ხელთაგან წარმართ-
თასა და მომბადლე აღთქმა, რომელ
აღუთქუ, ვითარმედ: „რომელთა აღმი-
არონ მე წინაშე კაცთა, პატრისცეს
მამამან ჩემმან“, და, ვითარცა იგი
ამასვე აღგილსა აღიდენ წმიდანი იგი
ყრმანი, რომელთა აღგიარეს შენ, და
მეცა ღირს მყავ მათთანა, რომელი
ეგე გამოსჩნდი მათთანა მეოთხედ. და
ვითარცა ესე მე აღგიარებ წინაშე
უსჯულოსა ამის მეფისა, შენცა, სა-
ხიერო უფალო, აღმიარე მე წინაშე
ანგელოზთა შენთა, და ვითარცა იგი
დღეინდელსა ამას დღესა შინა აღიდე
ღირსი შენი მოწამე წმიდაჲ გიორგი
და შეიწირენ შრომანი მისნი და და-
თხევა უბიწოჲსა სისხლისა მისისა,
შეიწირენ უნდოცა ესე სისხლნი ჩემ-

ნი, და მომეც მე ნაწილი მისთანა,
რათა წილმხვდეს რჩეულთა შენთა
თანა, რამეთუ სამკვიდრებელი შენი
ღტკიცე არს ჩემდა.

წმ. კოსტანტი ზემო ქართლელი
იყო, კაცი წარჩინებული, ფრიად
მდიდარი, კლასხაკთა და ქვრივთ
მოწყალე და გამკითხავი, მონას-
ტერთა განმშვენიერებელი. იგი
წავიდა იერუსალიმს და მრავალი
უძღვნა იქაურ მონასტრებს და ბე-
რებს. მოიარა და მოილოცა იორ-
დანის ნაპირის უდაბნონი და მთე-
ლი წმიდა ქვეყანა და დაბრუნდა.
საქართველს განაგებდა ბუღა არა-

ბი, რომელმაც აღადგინა საშინელი
დევნულება ქართველთა ზედა. კოს-
ტანტი, რომელიც უკვე 85 წლის
მოხუცი იყო, შეიპყრეს არაბებმა
და მიჰგვარეს ბუღას, ტფილისს.
კოსტანტი ქართველობის წინა-
მძღვრად ითვლებოდა და ბუღაშ
იგი წარგზავნა ბაბილონს, საცა
იგი ჰგვემეს, სტანჟეს და თავი
წარჰკვეთეს 10 ნოემბერს, 849 წ.

იზ. ვედრება წმ. ილარიონ

ქართველისა.

მიძღოდე მე, უფალო, გზათა შენთა
და ვიდოდე მე კეშმარიტებითა შენითა.

წმ. ილარიონ კახეთის დიდგვარ-
 იანი მთავრის შვილი იყო. ღელა
 ჭყავდა სათნო, ღვთის მცშიში,
 გლახაკთა და ობოლთ შემწენარე-
 ბელი. მშობლებმა იგი მიაბარეს
 ერთ განათლებულ ბერს, რომელი-
 საგან შეენიერად ისწავლა ძველი
 და ახალი სჯული. 16 წლისა რომ
 შეიქმნა, გარესჯას მივიდა. მისმა
 მკაცრმა და წმიდა ცხოვრებამ მიი-
 ქცია საერთო უურადლება. მოვიდა
 ერთი ეპისკოპოსი ახლო საეპის-
 კოპოსოდამ და იგი ხუცად აკურ-
 თხა. ილარიონის ღვაწლი ახლა
 უფრო ნაყოფიერი შეიქმნა. თვის

გარშემო იგი ავრცელებდა კეთილს
სურნელფანებას მეცნიერებისათ.
მცირე ხნის შემდეგ მან მოინდომა
იერუსალიმს წასვლა და წმ. ადგი-
ლების მოლოცვა. გაიყოლია ერთი
ძმათაგანი, ზემოთ ადბეჭდილი
ლოცვით მხურვალედ შეევედრა
ღმერთს და გზას გაუდგა. ნახა
იერუსალიმი, იორდანის ნაპირები,
საბა დიდის ჭაურა, მრავალი სა-
ფასე შესძღვნა და დაბრუნდა. მისი
მამა და ძმა ცოცხლები აღარ იყვნენ.
დედა და დაღ მოლოზნებად აღი-
კვეცნენ და მონასტერი დააარსეს.
თვით ილარიონმა უოფუელითური გა-

ვიდა და გარესჯას მივიდა, იქ და-
ვით გარესჯელის სამარტვილოზე
ეკლესია ააგო. იგი ეპისკოპოსად
აირჩიეს, მაგრამ არ ინდომა და
გაზარდით კონსტანტინეპოლს მივი-
და, მერე ათონს და იქიდგან წამს.
დაბრუნდა რა, შეისვენა საუკუნოდ.
იგი სასწაულებს ახდენდა. ბასილი
იმპერატორმა (866 — 886 წ.) და
მისმა სამღვდელთებამ დიდის-დი-
დებით დაჭკრდალეს მისი გვამი
მონასტერსა სოსთენას.

ი. მადლობა წმ. გობრონ
მოწამისა.

გმადლობ შენ, უფალო იესო ქრისტე, რომელმან ღირსმყავ მე უღირსი ესე, და ცოდვილი, და უკანასკნელი ყოველთა, ნაწილსა ამას მკვიდრობისასა და მოწამებისასა, უფალო, სრულყავ მოწყალება შენი და სიტკბოება ჩემდამო, და ნურა დამაბრკოლებნ მიზეზი რაჟვე მანქანება და მძლავრება უსჯულოდსა ამის.

წმ. გობრონ (მიქელ) უველის-
ციხის გამგე იუო, კაცი ძლიერი და
ახოვანი. არაბთა მთელბელი აბუფ-

კასიმ განძვინდა სომეხთა მეფეზე, შეესია მის სამეფოს და ააოხრა. მეფე აფხაზეთს გაიქცა. მას გამოდევნა აბულკასიმ და სამცხის ეგულის ციხეს მოადგა. დიდძალი ქართველობა მტრის შიშით შეხიზნული იყო აჭარასა და შავშეთს. ეგულის-ციხეში გობრონს გარდაკიდევ იუვნენ სხვა მეომრებიც. მეციხოვნეთ იბრძოლეს უამრავ მტერთან 28 დღე და ბოლოს მტერმა მოტყუებით გამოიუვანა ციხიდან და გობრონს უბრძანა ერწმუნა მამადი. მან არ ინება. მაშინ უღმობელმა მტერმა სტანჯა და აკუ-

წა ჯერ მისი მეომრები და მერე
თვით გობრანიც. იგი რამ და-
ხრმაღეს და სისხლი წასქდა, თი-
თი გაისისხლიანა და შუბლზედ
სისხლის ჯვარი გამოისახა და ზე-
მორე დაბეჭდილი ლოცვა წარმო-
სთქვა. გობრანის ხსენება მოდის
17 ნაემბერს.

მისი ცხოვრება აღწერა ფრიად
განათლებულმა და სახელგანთქმულ-
მა ტბეთის ეპისკოპოსმა სტეფანე
მტბეგარმა, რომელი ეპისკოპოს
იქმნა 918 წელს.

ით. იამბიკო
იოვანე შინჩხისა

მოკლა უკუდავმან სიკუდილი და
აღდგა მკუდრეთით, ვითარცა იტყოდა,
და დასცა სიკუდილისა იგი მიზეზი—
მტერი, სულთა მკლველი, და განა-
ნათლა ძღვევითა მქადაგებელნი სას-
წაულთა მისთანი.

იოვანე შინჩხი ერთი იმ მწე-
რალთაგანია, რომელთა გალობანი
შეტანილია მიქელ მოდრეკილის
მიერ შედგენილს დიდს ნოტები-
ანს საგალობელში მკათე საუკუნისა.
(იხ. ქვემოთკე ამისა მიქელ მოდრე-
კილის სწავლუქნი).

კ. სპადუქნი ქართულნი
მიქელ მადრეკილისა.

სულმან საღმრთომან, რომელმან
სიბრძნით დაჰბადნა ცანი მაღალნი ძა-
ლითურთ და შეჰქმნა ქუეყანად ყოფ-
ლით თანა მკვდრითურთ, ძელსა ზედა
უშჯულოთა მიერ ნეთსით დამოეკიდა,
დაბადებულნი მისგან, ზარგანკდილნი,
შეძრწუნდეს და ზეცას უკორცონი
ძრწოდეს, რამეთუ ვერ იტკრთეს ხილ-
ვად კადრებად იგი ღუთის მკლველთად.

ეს მიქელ მადრეკილი შემდგე-
ნელია მეთუ საუგუნის ტყავზედ
ნაწერ საგალობლისა. ერთ ადგილას
მიქელი სწერს: „შეწეგნითა ღუ-

თისაღთა, რამელი იგი არს მიწეზო-
უფლისა კეთილისაჲ, მე, კლასაკმან
მიქელ მოდრეკილმან, ძმისწულმან
ღმერთშემოსილისა მამისა დავი-
თისმან, ვიღუაწე და უფლითა კერ-
ძა შრომაჲ ვახუენე უზეშთაეს ძა-
ლისა ჩემისა, და ფრიადითა ხარ-
კებითა და გულს მოდგინედ ძიე-
ბითა შევკრიბენ ძლისპირნი ესე
უფლით კერძოვე, რამელნი ვზოვენ
ენითა ქართველთაღთა: მესურნი,
ბერძულნი და ქართულნი, სრულნი
უფლითა განგებითა, და დაუწერენ
წმიდასა ამას შინა წიგნსა უფლი-
თა განმარტებითა და ჭეშმარიტე-

ბითა... და უფუფიერით სრულ
იქმნა მუშაკობაჲ ესე საღმრთოჲ და
ლითა და შეწევნითა დიდად სახი-
რისა მხალღმისა ღუთისაჲთა, რა-
მელი კურთხეულ არს აწ და მერ-
მეთა მათ საუკუნეთა. ამინ“ (მი-
ქელისა და მის შრომის შესახებ
დაწვრილებითი ცნობა იხ. ჩვენს
წიგნში „საუნჯე მკათე საუკუნისა“).

კა. იამბიკო

წმ. იოვანე მტბევარისა.

იხარებდით ყოველი დაბადებული,
რამეთუ ღმერთი გამოჩნდა დღეს კორ-
ცითა, და ბეთლემს შინა შობილი
ქუაბსა შინა შეხუებული აცხოვნებს

ადამიანთა და გამოუბრწყინვებს ნათელსა საღმრთოსა. ეჭა დიდებული განსაკვრებელი ახლისა ამის შეერთებისაჲ ჩუენდა, რამეთუ რომელი იგი უხილავ არს, სრულად შეიმოსს კაცებასა ჩუენსა და ჰგიეს უქცეველად ღმრთეებასავე თვისსა.

იოვანე მტბევაჩი წმიდანად ითვლება. მისი სახე სხივით გამოსახულია მესამე საუკუნის, საგალობლად ხაზებით დაწერილს, დღეს წიგნში და მასშივე შეტანილია მრავალი დასდებელი და ოხითა წმიდანებისა, ღვთისმშობლისა და ქრისტესი. ტბეთის ტაძრის პირველ ეპისკოპ-

ზოსად იყო სტეფანე მტბევაძე
(918 წლითგან), რომელიც ფრიად
განათლებული და ჩანებული მწე-
რადი იყო.

კბ. საგალობელი წმ. აბოსი.

(მიქელ მოდრეკილის კრებულიდან).

მოწამეთა და მართალთა შორის
ქებულო, ეკლესიათა შუენიერო სამ-
კაულო, მარტვილთა სიქადულო, მე-
ფეთა სიხარულო, მორწმუნეთა შემ-
წეო ახოვანო მოღუაწეო აბო, ღმერთსა
ვედრე აწ მონიკებად სულთა ჩუენტა
დღეს დიდი წყალობაჲ.

კგ. თხოვნა უფლისადმი

წმ. ეფთჳმე მთარგმნელისა.

უფალო, შეიწყალე ეფთჳმე, ცოდვილი მწარედ.

დიდი კაცები საქართველოს მრავალი ჭეუანდა, გარნა ისეთი ღვაწლმოსილი-კი, როგორც წმ. ეფთჳმე, ბევრი არ იყო. მან განაბრწეინა ენა ქართული. მან კლდედ სიმტკიცისა ჭყო ეკლესია ივერთა. მან ეგროზის კიდუბედ აღანთო ღამხარი ქართულის აზრისა და აღაგო უბრწნელი გოდოლი ქართ-

ველთა დიდებისა და ათონი შეჭქმნა
ევროპისკენ გასასვლელ კარად ივე-
რიელთათვის...

ეფთხე იყო ტაოს მთავრის
ახუჯჭურის შვილი და სცხფრობდა
დიდთა და სახელფავან მეფეთა უამს,
იმ დროს, როდესაც მეფეთა მეფე
დავითმა და მისმა შვილთბილმა
ბაგრატ მესამემ გამაერთიანებულმა
დაუფთვილი და განაწილებული სა-
ქართველო გააერთიანეს და თვისს
ძლიერებას დაუმოწილეს შავ ზღვა-
სა და კასპიის ზღვას შუა მდებარე
ქვეყანა კავკასიონს გადმოღმა სომ-
ხით-ბასიან-ჭანეთითურთ.

ახულჭერი იყო ფრიად სახელმ-
ვანი მეომარი, კანთქმული, ახფანი
და მდიდარი. უფუელივე სოფელიუ-
რი დიდება დაუტევა, წავიდა ათონს
(საბერძნეთში) და ბერად შედგა. სა-
ხელად ეწოდა მას იოანე. ბერძენთა
და ქართველთა ეკლესია მისს ხსე-
ნებას დღესასწაულობს 14 ივნისს.

ამის შემდეგ მცირე წლოვანი
ეფთვიმე დარჩა ჰაზის სახლში და
იგი ზრდიდა მას ფუფუნებითა.
გარჩა „რამე საქმე“ გამოუჩნდა
ქალაქ კონსტანტინეპოლეს და იქ
წავიდა და თან წაიყვანა ეფთვიმეც.
მივიდა რა კონსტანტინეპოლეს, წარ-

სდგა წინაშე იმპერატორის ნიკი-
ფორესი და იქვე გამოცხადდა ეუ-
თვიმეს მამა იოანეც. იოანემ სცნა-
რა ჩემი შვილი აქ არის, ითხოვა
იგი. ხელს ვაპყრ დაუთმო.
შეიქმნა ცილლობა ეუთვიმესთვის და
ეს ცილლობა დასრულდა თვით იმპერა-
ტორის შუამავლობით. იმპერატო-
რმა უბრძანა მცილობელთ: „თქვენ
არნივე ერთმანეთის შორი-ახლად
დადექით და ერმას ეუთვიმეს მიუ-
წოდეთ და რამეჯათანაც მივს, იმას-
თან დაშეთეს იგი“. მათ აგრე ჭქმნეს.
ეუთვიმე სირბილით მივიდა მამას-
თან და კალთაში ჩაუვარდა. იოვან-

ნეს გაუხარდა ფრიად, წაიუვანა
შვილი ათონს, ბერად აღკვეცა და
სწავლა დაწეუბინა. იგი ფრიად
გონიერი და ნიჭიერი ურმა იყო.
მალე დაისწავლა ყოველივე და
„თავსა სიბრძნისსა აღვიდა“.
წმიდა სულის მადლით სიფრცე
გულისხმისა და სიბრძნე ისეთი
მიეცა, ვითარცა სოლომონ ბრძენსო.
შემდეგ, ჭასაკად რომ მოიწია, წმ.
ათანასე დიდმა სქემა შეჭმოსა და
მერმე ხატავსა მღვდელობისსა
აღიუვანა. მალე ეფთვიებენ ჰიიქცია
საზოგადო ყურადღება: „ხმაჲ სა-
თნოებათა მისთა განჭკვდა ყოველ-

სა სოფელსა, რამეთუ წყალთხამან
ღუთისამან აღგვიდგინა ჩვენ სახლი
თქრთხირი და მისცა ჰიქსა მისსა
ენად ცეცხლისად და აღძრა თარ-
გმანებად წიგნთა საღთთთა, და,
ვითარცა მდინარითა ედემისადთა,
მორწყო ქვეყანად ქართლისად, და
განანათლნა ეკლესიანი, და განავრ-
ცელა, და განასრულა ნაკლულევა-
ნებად ენისა ჩვენისად.

„მან ნეტარმან არა დამალა ტუ-
ლანტი იგი, მოცემული ღუთისა-
მიერ, არამედ მრავალ წილად აღა-
თრძინა, და თურიადნი წიგნნი თარ-
გმანნა მრავლითა ღვაწლითა და

შრამითა, და ვიდრე სიკუდილამდე
აქა დასცხნა ჰატოცხანი იგი ზირი
მისი საღუთოისა მისგან შრამისა,
და აქა ხოლო ბერძულისაგან ქარ-
თულად თარგმნა ღრმანა და ძნად
სათარგმანებელი წიგნნი, აქამედ
რადგენნიმე ბერძულადცა ქართუ-
ლისაგან.

„და სანატრელმან იოანე ნებითა
ღუთისაღთა და თანა მოღვაწებითა
წმიდისა მამისა მამისა (ე. ი. ჰაზის)
ეფთვიმესითა აღაშენა მონასტერი
შვენიერი და შეკრიბა ძმანი სუ-
ლიერნი. რამეთუ იხილა რად სიმ-
რავლე ძმათა მიმავალთაღ (საქარ-

თუელოდგან), არღარა ჯერ იზინა
საფრასა მამისა ათანასესსა უკოთაჲ,
და ვიდრე ესე რაოდენადმდე უძლო
და ძმითა მათ უკოლოთა მადკაწე-
ბითა; და ოდეს ჯერ იზინა ღმერთ-
მან წოდებაჲ მისი, მოუწოდა შვილ-
სა თვისსა (ე. ი. იოანემ იხმო-
ეუთვიმე) და აკურთხა იგი უკო-
ლოთა კურთხევითა, ვითარცა მისცა
ღმერთმან ზიქსა მისსა, და თავადმან
(=თვითონ) კელთა შინა მისთა
სული თვისი ღმერთს შეჰკედრა
(14 ივნიის).

ეუთვიმემ დაძარცხა წმიდა მამა
თვისი და მერე მონასტრისათვის

ზრუნვას შეუდგა, გარნა რაოდენიმე
ხნის შემდეგ მონასტრის წინამძღ-
ვრება ჩაბარა თვისსავე ნათესავს
და თვითონ წიგნების თარგმნას შე-
უდგა. ჯერ მამის სიტყვებზე შეიფიქ-
რდა ეთარგმნა რამდენიმე წიგნი
და მერმეთ ეს რიცხვი თარგმანე-
ბისა გაგრავდა-გასამკურნა. მის მიერ
ნათარგმნ წიგნების უმეტესი ნაწი-
ლი ჩვენ უკვე ხელთ გვექონია და
განგვიხილავს:

ჩვენ გვაოცებს სილიადე მისთა ნაშ-
რომთა,
ჩვენ გვაკვირვებს სინარნარე მისის ენისა,
ჩვენ გვატკობს ხმა მისის მუსიკისა,
ჩვენ მადლობით აღგვაავსებს მისი უებარი
ღვაწლი.

შრომით იგი ფანკაცა*) არსებაა,
ზნეობით იგი უზაკველია და წმიდა,
მამულის სიყვარულით იგი მაგალითია
მამულის შვილობისა,
ენის სიღრმით იგი დაუშრეტელი წყაროა,
მეცნიერებით იგი საერთო მასწავლებელია,
ყოფი-ქცევით იგი სარკვეა მზნეობისა,
ზრუნვით იგი სახიერი მამაა ჩვენი.
გონებრივ ჭირნახულობით იგი უშესანიშ-
ნავესი ქართველია.
ჭველობით და სათნოებით იგი სახეა ქარ-
თველურ გულუხვობისა, შეწყნარებისა
გვამის სილამაზით იგი ნიმუშია ქართვე-
ლურ შვენეირებისა.

1028 წელს ეფთვიმე კოსტან-
ტინოპოლს დაიბარა იმპერატორ-
მა. აქ რომ იყო, ერთ დღეს შე-

*) ფანკაცა, გიგანტი.

ჟღა ჟორზედ და წაჟიდა ხატების
შემკაზმელთან, რამლისთვის მას
მიეცა ხატი „განსაკებულად“. უბანში
გაულის ღრას წარმადგა ვინმე და-
ვრდომილი და მოწყალება ითხოვა
წმიდანისაგან. ჟორი გაუხედნი იუჟ
და რა დანახა ძინძით მოსილი
დავრდომილი, მოწყალების მისაღე-
ბად მომავალი, დათრისხა, მოიტაცა
უთვინი, აქა-იქ აწყვიტა და ბოლოს
გადმოაგდო და საშინლად დაჩეხა.
მთელი კოსტანტინეპლის ხალხი
იტნობდა. შეიკრიბა მრავალი ერი.
იწყეს წყხილი, ტირილი. იმჟერა-
ტორ კოსტანტინემ თვისი საკუ-

თარი კაცა გამოგზავნა და მოიკითხა. წმიდანი კარდაიტვალა (13 მაისს 1028 წ.) იგლოფა მთელმა ქალაქმა იქვე იუვნენ ქართველები და ცრემლად იხიშებოდნენ. ჭკლოვობდა თვით იმპერატორი და მისი სახლობა. მისი ნაწილები დიდის კრძალვით ჩაასვენეს ჯუსკუმაში, მასვენეს მის მიერვე აკებულ ალანე ნათლასტემლას მონასტერს და იქ დამარხეს. შემდეგ მასი გვამი წმ. გიორგი მთაწმინდელმა გადაიტანა ათონას ლავრის უმთავრესს ტაძარში — ღვთის-მშობლის ეკლესიაში და იქ დაჭკრძალა.

ათონი ქართველთა
ათინად ბერაქენტა
შეიქმნა ღვაწლითა
დიდ ეფთვიმესითა.

ასეთი დიდი კაცი მხოლოდ ამას
ამბობდა: „უფალო, შეიწყალე ეფ-
თვიმე, ცოდვილი მწარედ“. (ცნ-
ბები ეფთვიმეს შესახებ ამოვიღეთ
მე-XI სსუკ. ტეაგზედ ნაწერ და
გიორგი მთაწმინდელის მიერ ბერ-
ძულიდგან ნათარგმნ სვინაქსარა-
დამ*)).

*) საეკლ. მუზ: № 222.

კდ. ვედრება წმ. ეფთვიმესადმი

წმ. გიორგი მთაწმინდელისა.

‡ წმიდაო და ღმერთშემოსილო მამაო ეფთვი, შეგვიწყალენ მონანი ესე შენნი მწირნი და გლახაკნი უცხოებასა ამას, და გვითხოვე შენდობა შეცოდებათა აურაცხელთა დღესა მას განკითხვისასა, და ამას ცხორებასა დაგვიცვენ საბრკეთაგან ეშმაკისათა და მზაკვარებათაგან კაცთასა. — ტკბილო მამაო სჯლითა და გონებითა, საუკუნომცა არს საკსენებელი მამისა გიორგისი *).

*) საეკლ. მუზ. № 170.

გიორგი მთაწმინდელი (ე. ი. ათონელი) წმ. ეფთჳმეს მომღვწეობა მოღვაწე იყო. მამა მისი იაკობ თრიალეთის მხრიდაჲ იყო და ამასთან დიდ გვარის კაცი. მეფე გიორგიმ († 1027 წ.) იგი წარგზავნა სპარსეთს მოციქულად. ეს მოციქულობა მან სახელგანაჲ შესრულა. იქიდგან რამ დაბრუნდა, ცოლად შეირთო მარიაჲ. იაკობიცა და მარიაჲც კეთილ-სათნონი იყვნენ, მიეღოთ ღრმის შესატერი სწავლა და მეუღროდ სცხმურადნენ. მათ მიეცათ სამნი ძენი და სამნი ასულები. უფროსი იყო თე-

კლას, რამდენის შემდეგ დაიბადა
თევდორე (წმ. გიორგი). თეკლას
შვილის წლისა რამე შეიქმნა, მშობ-
ლებმა წაიყვანეს სამცხეს, სადღღო
მონასტერში და მიაბარეს მისს
წინამძღვარს საბიანას, რამეჲც
იყო წმიდა და ღირსი. თეკლას კე-
თილად აღზარდა ამ სათნო მო-
წოდებამა. თევდორეც შვიდი წლისა
რამე შეიქმნა, იგიც იმავე სადღღო
მონასტერს, რამეჲსაც ტაძრისი
ერქვა, მიიყვანეს და მისსავე დას
თეკლას ჩააბარეს. აქ დარჩა იგი
სამს წელს და ისწავლა ბეჭითად და
კეთილად; ამის წლისა რამე შეიქმნა,
გონებით მხტოვანს დაემსგავსა.

მას ჰყვანდა ორი ბიძა, რამეულ-
ნიც მის მამაზე უფროსნი იყვნენ
წლგვანობით. ერთს ერქვა გიორგი
და მეორეს საბა. გიორგი ხინეპული
მწერალი იყო და ღავით კურატ-
ხალტის დროს († 1001 წელს).
მისს მწერალთა მთავრად უთვლი-
ყო. საბა იყო წრთელი და უმწეო.
ორნივე მოღვაწეობდნენ ხახულის
დიდებულს ღვთასმშობლის ლავრა-
ში. მათ მიესმათ რა გონიერება
და სიკეთე თუდობრესა, ძმას მის-
წერეს, შენი ილი აქ მოგვგვაშუ-
რყო. ამანაც მათი თხოვნა აასრუ-
ლა.

ბიძებმა მეტად გაიხარეს, რადესაც ნახეს, რომ მათ ძმისწულს დაწინააღმართული სახე აქვს, თავისუფალი და აღუძვრელი გონება. მიჭგვარეს იგი მონასტრის მამას მკაცრის. მან შვილივით შეიტკბო იგი, აკურთხა და ეგლოგიის მონაწილე ჰყო. აქედან წაიფანეს და წარუდგინეს ბაგრატ მეფის († 1014 წ.) ძეს ბერს ბასილის, რომელიც მაშინ იყო წინამძღვარი და საქართველს განმანათლებელი. ამანაც დალოცა თევდორე. შერე დალოცეს იგი ღმერთშემოსილმა ანტონიმ და უკვლავ დანაშთენ ბერებმა.

მასშინ იქვე ხახუღს იყო ილა-
რინი თუჯაელი, ფრიად განათლე-
ბული კაცი. იგი მამათა შორის
ბრწყინავდა ვით მთიები. მას ჩაბარეს
თევდორე წურთად ზ ალსაზრდელად.
თევდორემ მალე დაისწავლა ძველისა
და ახალის აღთქმის წიგნები, ზეპი-
რად ისწავლა საწელიწდო საკალაბე-
ლნი ზ კალაბათა შეწყობილბანი.

ბერძული ენა მან ისწავლა ფერის
ჯოჯოკის სახელში. ეს ფერის ბაკ-
რატი მეფის ასულის სიძე იყო.
ხოლო ეს ასული ბაკრატისა თვის
ძმას ბასილზედ უღარესი არ იყო
დიარსებითა და ღვთისმსახურებით.

ამ ფერისმა და მისმა შეუღლებ
თევდარე (გიორგი) ჩაბარეს გი-
ორგი მწეკალს, მისსავე ბიძას და
დაავალეს ესწავლებინა მისთვის
ეფექლივი. გიორგი მონუცებული
იყო და მას პატარა თევდარე მო-
ცლის დროს შეელოდა: საწერს
უკანანახებდა.

ფერისს სახლში დიდხანს დარჩა
თევდარე. ბეჭითად სწავლობდა და
შეუდროდ სცხოვრობდა მათთან.
გარნა ფერისს გაურისხდა ბერძენთა
იმპერატორი ბასილი, შეიპყრო იგი
და თავი წარჭკვეთა, ხოლო მისი
შეუღლე მთელის სახლობით კოს-

ტანტინეზოლს წაასხა. მათთან თევ-
დოკრეც იუო. იქ დარჩნენ 12 წე-
ლიწადს. თევდოკრე ახლას ფილო-
სოფოსებს მიაბარეს. ისე ზრწეინ-
ვალედ დაწავლას, რომ მასი მეცნიე-
რება ბერძნის სწავლულებს აკვირ-
ვებდა.

შემდეგ ფერის ცოლი გაანთ-
ვისუფლეს. იგი სახლობითურთ
დაბრუნდა სამშობლოში—ტვარწა-
ტავს. თევდოკრეც თან მოიყვანა,
აქედგან იგი წავიდა ხახულს თავის
ბიძას საბასთან და ბერად აღიკვეცა.
მასინ იგი იუო 25 წლისა.

ჩუმად იგი გაიპარა და იერუსა-

ლიმის გზას დაადგა. მივიდა ასურეთის შავმთას, თაყვანისცა საკვირველმოქმედის სჯემონის ლარნაკს და მის ღედის მართასას, მეგრეკლდის ნაპრაღში მონახა ქართველი ბერი, „ქართველთა ნათესავის მნათობი“ დაუუღებული გიორგი, (რომლის ბრძანებით დაიწერა ცხფრება წმ. გიორგი მთაწმინდელისა ვინმე გიორგის მიერ). წმ. გიორგიმ დაუუღებული გიორგი თვისს მოძღვრად აირჩია და მასთან დარჩა, ვიდრე 30 წლისა არ შეიქმნა. დაუუღებულ გიორგის მეტად უხარცა და, რომ ქართველს ერს ღმერთმა

მორუგლინა კაცი, რომელიც შემ-
ძლებელ იყო განეგრძო წიგნების
თარგმნა. მან სრული სქემა შემოსა
და იერუსალიმს გაისტუმრა. მო-
ლოცა იქაური სიწმინდენი და
ისევ გიორგი დაუედებულთან და-
ბრუნდა. ამ ჩინებულმა ქართველმა
წმ. გიორგი წარგზავნა ათონს და
დაავალა წიგნების თარგმნა.

წმ. ეფთვიმემდე საღვთო წიგ-
ნები ითარგმნებოდა თვით საქარ-
თველად მონასტრებშივე: ხახულის
ლაგრას, ანჩას, იშხანს, ტბეთს,
აზიზას, ბანას, ბოლნისს, მანგლისს
და სხ. და აგრეთვე ქართველთა

მონასტრებშივე ასურეთს, იერუსალიმს (საბა წმიდას), სინას, კალიპოს და სხ. რადგან უველა ეს მონასტრები, ახლო იყო სომეხთა და ნესტორიანთა მწვალებლობასთან, საქართველოს ეკლესიასაც მოსვენება არ ჰქონდა ამ მწვალებელთაგან. ძველად ნათარგმნი წიგნები მათივე ზედმოქმედებით საკმაოდ გაირყვნა. ზოგიერთი წიგნი თვით სომხის მწვალებლებს ეთარგმნათ ქართულად, და რახან ურველივე ეს „გარეუნილებით“ აღსავსე იყო, ქართველთა მოწინავე კაცებმა საჭიროდ დაინახეს დაეარსებინათ საკუთარი

მინასტერი იმისთანა ადგილას, რამელიც შორს იქნებოდა სომეხთა და ნესტორიანთ მწვალებლობისაკან, და ამისთანა ადგილად იტნეს ათონის მთა საბერძნეთის მაკედონიაში. ათონი ახლო იყო კონსტანტინეპოლთან, რამელიც მაშინ თავის განათლებით მთელის მსოფლიოს მანათობელად ითვლებოდა. და იქ, ათონს, ააკეს (მეათე საუკ. ნახევარს) ლუთისმშობლის ტაძარი და შექქმნეს ქართველთა ლავრად, ქართველთა დიდ აკადემიად, რამელიშიადა ჯერ ეფთვიმეს დროსვე ჰმოდვასწობდა 2,000-მდე

ქართული. ამ მოღვაწეებმა და უმ-
თავრესად კი ეფთვიძემ და წმ.
გიორგიმ ძველად ნათარგმნი წიგ-
ნები ხელახლად გადაშინჯეს, ბერ-
ძულს შეუდარეს და შეასწორეს,
ხოლო რაც-კი უგბილად თარგმნილი
იყო და ანუ ჯერ არ იყო თარგ-
მნილი, თვითვე გადმოიღეს ჩვენს
ენაზე. მოკლედ რომ ვსთქვათ, უკვე
შობილი ეკლესია და განმტკიცე-
ბული ქართული მწერლობა მათ
ახლად შვეს, გასაკანონებელი გაა-
კანონეს, ღვარძლი და ხენუში აღ-
მოთხზურეს, დასამტკიცებელი დასამ-
ტკიცეს, და ქვეყანას ჩვენსა მოს-
ცეს თესლი წმიდა და პოხიერი.

კითარცა „გამოვიდა სჯული სიონით
და სიტყვა ღუთისა იერუსალიმით,
ეგრეთცა წესნი და კანონნი, აღწერით
დამტკიცებულნი, მიეცა ქართლს ათონით.

რაც დაშთა გასაკეთებელი წმ.
ეფთვიმეს, იგი ბრწეინვალედ შეა-
სრულა წმ. გიორგიმ. მისი ნათარ-
გმნი წიგნები, მის დროსვე გადა-
წერილი და ჩვენ მიერ განხილუ-
ლი, ისეთივე უნაკლულთა, კითარცა
მზის სიბრწეინვალედ. ეფთვიმეს
ცხოვრებასა და გიორგისას ცალკე
დავბეჭდავთ ვრცლად, და აქ ვუ-
ძღვნიით მათ მცირე იამბიკოს *):

*) თანახმად წმ. გიორგის ცხოვრე-
ბის აღმწერელის დიდის მკვერმეთქვის
და რიტორთა შარავანდედის ვინმე
გიორგისა („სამოთხე“, გვ. 447).

ვეთვიმე მთარგმნელი იყო წყაროს თუა-
ლი სიბრძნისა,
აღმოცენა მომრწყემლად ნათესავისა ჩვე-
ნისა
და მისგან აღმოივსო ნექტარი გულისხმის-
ყოფისა.
ზოლო კაცისა მიერ გიორგი ღმერთშემო-
სილისა
დაითურა საშყარო ეკლესიისა ჩვენისა;
და მათ მეოხებით წმიდისაგან ლავრის
ათონისა,
ვითარცა მდინარისა მსგან ედემიანისა,
მოეფინნეს მსაზრდობელნი ნაკადულნი
ცხოვრებისა
პირსა ზედა ქუეყნისა ამის საქართველო. სა.

გიორგი მთაწმინდელი ჩინებული
მკვლავნიც იყო. თავის ლექსებით
მან შეამკო ათონის მთა. აი შინა-
არსი მისის ერთის ლექსისა:

რეკამ უხრის ძელისა*), მწუხრის ძელისა!
რავდენსა აღვიძრავს საგონებელსა
სიყრმისა დღისასა სამშობლო მხარესა,
რომელ მიყვარდა, სად არს სახლი მშობლისა,
და, მას რო ვშორდებოდი უამსა მიმდემსა,
უკანასკნელად რეკა მესმა ძელისა!

და ედარცა ვიხილავ ბრწყინვალე დღეთა
ჩ მისა მატურის გაზაფხულისასა!..

რავდენცა არღარა ჩანს აწ შორის ცოც-
ხ. ლთა

მაშინდელთაგან კისკასთა, ნორჩთა ყრმა-
თა!..

რეკა მწუხრისა არღა ესმისთ ყურთა მათთა,
და მტკიც არს დაძინება მათი საფლავთა;

*) გიორგი მთაწმინდელის დროს
ზარი ჯერ არ იყო მოგონილი. მაშინ
ძელს ჰრეკავდნენ, და ამ ძელს-კი
ჩვენში იმ ხისაგან აკეთებდენ, რომ-
ელსაც ჰქვიან „ძელქვა“.

მხედება მეცა წოლაჲ მიწას ნესტიანსა
ჩემზედა ხმასა მწუხარეს, ნაღვლიანსა
ქარი მიმოჰტენს მიდამოს ველიანსა;
სხვა მომდერალი გავლის ამას აღვილსა
და, ეჰა! არა თუ მე, არამედ ისა
დაჰმდერს ხმასა მწუხარისას, მყოფისაგონსა.

ეს ლექსი თარგმნილია ევრო-
პიულს ენებზე და აკადემიკოსის
კაჯანოვსკის სიტყვით კაზლოვის
„Вечерний звонъ, вечерний звонъ,
какъ много думъ наводитъ онъ“ ...
სიტყვა-სიტყვით თარგმნილია გი-
ორგი მთაწმინდელის ლექსიდან,
რომლის შინაარსი ზემო აღვბეჭ-
დეთ.

გარდაიცვალა წმ. გიორგი ათონს
29 ივნისს და დასაფლავებულ იქმნა

იქვე, მიძინების ღვთისმშობლის
ტაძარში, წმ. ეფთვიმეს გვერდით.
მის ხსენებას ქართველთა ეკლესია
დღესასწაულობს 30 ივნისს.

აღსრულება მისი ასრე იყო:

28 ივნისს 1066 წელს იგი
აღჰდა ჯორჯედ და წავიდა თელო-
პატს იმპერატორის კოსტანტინე
დუკიწის *) დასახვედრად. ნახა მეფე

*) ამ იმპერატორის შვილს მიქელს
კოლად ჰყვანდა ბაგრატ IV-ის ასული
მართა (იგივე მარიამ), რომელს კო-
სტანტინეპოლს გაჰყვა მაშინ საქარ-
თველოში მყოფი გიორგი მთაწმინდე-
ლი. მართასაგან დაიბადა იმპერატო-
რი კოსტანტინე ძოწითმოსილი.

და თვისსავე მეტოქს დაბრუნდა. მწუხრი მოისმინა იმავე სადამოს და მშვიდობით გაათენა ღამე. მეორე დღეს პეტრეპავლობა იყო. დილას ცისკრის ღოცვის წესს თვითვე განაკებდა. შემდეგ მან უთხრა იქ მეოთხე ქართველებს: „დღეს არის ჩემი აღსასრულის დღეო“ და იმ დღის განკარგულება მისცა უველას. ზოგნი წავიდნენ პეტრეპავლეს ტადარში წირვის შესასრულებლად და ზოგნი-კი მასთანვე დაშთნენ. ამათ შორის იყო თვით მის ცხოვრების აღმწერელი გიორგი მწერალი და აგრეთვე „კაცნი მოხუცებულნი და

აზნაურნი ზაჭიოსანნი, სტეფანე და სვიმეონ, და 40 ურმა, რომელნიც კონსტანტინეპოლს წაეყვანა აღსაზრდელად.

მას განწესებული ჰქონდა: დღის სამო ყამი რომ შესრულდებოდა, სახარებას მოისმენდა ხალხი. ოთხს მოკნილს აკითხებდა სახარებას — თითო თავს ოთხთავისას, და ისე რომ ოთხსავე ერთს დროს უნდა დაესრულებინათ კითხვა. 29 ივნისსაც ასრე მოიქცა. ზეჯდომით მოისმინა მათი კითხვა. „რომ დაფარულეთ კითხვათ, სწერს გიორგი მწერალი, ჯვარი დაგწერა და თქვა:

„დიდება შენდა, უფალა!“ და იქვე მიწვა. წმიდანი ფერკნი წესიერად განიტხნა, კელნი სანატრელნი, მწერალნი საღმრთო მოძღვრებათა, უმანკოსა და უბიწოსა გულსაზედა თვისსა დაიჯვარედნა, მცირედ ოფელნი გარდაეცნეს, ჯვარი ჰიქსა დაიბეჭდა და წმიდა მარჯვენე ისევ თვისსავე ადგილსა დაღვა და სთქვა: „კელთა შენთა შევუდრებ, უფალა, სულსა ჩემსა“, და ესრეთ დიდად რაღმე აღმოითქვინნა ერთ-გზის ხელა და მისცა წმიდაჲ სული თვისი წმიდათა ანგელოზთა“.

მასთან მღვდმარე ქართულებმა

მთქმით ტირილი იწეეს. ხალხ-
ობოლნი და ჩვილნი, რამეღნი მას
წაეუვანა საქართველოდგან, „კმითა
წვლილთა და ენითა ბრგვინვალი-
თა იტყოდეს: „ვამ ჩვენდა, ვამ
ჩვენდა! შენ მიერ, ყ მამო, რამ
ესე შემამთხვიე ჩვენ! ვითარმედ
სადა შემკრიბენ და აღმზარდენ, ანუ
აწ სადა დაგვიტევენ და დაგვფან-
ჩენ?!“

თვით გიორგი მწერალი-კი ასე
ტირდა და ამას ამბობდა:

„ვამე, ვამე, ძმანო ჩემო,
პატროსანო!“

„აწ დაგუჭკმა შირი იგი, რა-

მედი გვწერთიდა დღე და ღამე
სჯულისა უფლისასა;

„წარვიდა გონებისა განზრახვა
ჭეშმარიტად ღვთისა მიერ აღ-
რული;

„დაწუხნა თვალნი იგი მართ-
ლიად მხედველი და გამჩქეველი
კეთილისა ბრძოლისაგან და უმჯობე-
ბესა უღაცესთაგან

„დადუმეს ბაგენი იგი მტკეული
სჯულისა უფლისასა.

„შეიკრა ენა იგი თქრო-სიტყვაჲ
და საღმრთოთა ბრძანებათა კმა-
მაღლად მღაღადებელი, და ბრწეინ-

ვალედ მთარგმნელი ღმერთივ სული
ერთა წიგნთა.

„დაუუნა კელი იგი შვენიერად
მწერალი, რომელითა განანათლნა
ეკლესიანნი.

„დადგეს ფერგნიცა იგი შვენი-
ერნი, განკათულნი ღამის თუგათა
შინა ზედგომითა

„დაუუნა გონება იგი მხილვე-
ლი და სიღრმეთა სულისათა გა-
მომძიებელი

„დაითარა მიწასა შინა გვამი
წმიდაჲ მოღვაწეებისა, შრომითა გან-
ლეული.

„შეისვენა ზოგადმან მოძღვარმან ჩვენმან,
ქვეყნის ანგელოზმან და ზეცისა კაცმან,
ქალწულებისა ტაძარმან უბიწომან,
მრავალ ფერ-სახე სიბრძნემან სჯლისამან,
კელოვანმან მან გულის კმის მყოფელმან
და ერთგულმან ქრისტეს ღუთისა მსახურ-
მან,
ბრწყინვალემან თვალმან ქრისტეს გვამი-
ს. მან,
მოთმენის მოღვაწმან, წყალობის წყარო-
მან,
განკრძალულმან უფლისა სჯულის მმარ-
ხველმან
და ფასის საცავმან სათნოებისამან,
სიტყვითა ტკბილმან და ზრ. ზვით საწა-
დელმან
და მამამან, ზიარმან ანგელოზთამან“.

კე. გალობა წმ. მეფის დავით
აღმაშენებლისა.

ღმერთო, მაცხოვარო ჩვენო, ყოვე-
ლისა დამბადებელო, რომელჰან სიტ-
ყვით დაამყარენ ცანი მაღალნი ყოვე-
ლით ძალით მათით და სულითა მით
საღმრთოითა დამამტკიცენ ჩვენ ერთო-
ბით კლდესა ზედა სარწმუნოებისასა.

მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე.

უამი რა წვლილთა და ხმელთა წარ-
მოდგეს, ზარი მეფობისა წარხდეს და
დიდება დაშრტეს, შვებანი უქმ იქჰნენ,
ყვავილოვნება დაჰნეს, სხვამან მიიღოს
სკიპტრა, სხვასა შეუდგენ სპანი, მაშინ
შემიწყალე მე, მსაჯულო ჩემო, იესო
ღმერთო.

მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე.

დასაბამი სიბრძნისა შიში ჯფლისა,
ვითარ გვასწავებს დავით მეფე და
წინასწარმეტყველი და ილოცავს ამას
ისაია წინასწარმეტყველი: „უფალო,
ღმერთო ჩემო, ვისირცხვი და მკვდი-
ლების აღებად პირისა ჩემისა შენდამი,
რამეთუ უსჯულოებანი ჩემნი გან-
მრავლდენ თავთა ზედა ჩემთა და ცოდ-
ვანი ჩემნი აღორძნდა ნიდრე ცაღმდე.
მიწყალე მე, ღმერთო, მიწყალე მე.

წმ. დავით აღმაშენებელი ერთი
უდიდესთაგანი მეფეა საქართველო-
სი. იგი იყო ფრიად განათლებუ-
ლი, ახლვანი, ძლიერი და ქვეყნის
შემშენი. მტერთაგან ალხრებული

საქართველო მან აღადგინა მკვდრეთით და აღაშენა, გააძლიერა და გაამშვენა ეკლესიებითა, ციხე-კოშკებითა და სკოლებით. მის შესანიშნავ გალახებიდამ ამოვიღეთ მხლელად ეს მცირე ნაწიუკეტები..

კვ. იამბიკო ნეტარის თამარ მეფისა.

ცასა ცათასა დამწყები; ღმერთ-მთაფრობაჲ
ძე საუკუნობს, პირველი და კვალადი.
სულ-მან ღმერთ-მან სრულ ჰყო არ მოქმედებადი.
სამებით სრულ-მან, ერთითა ღვთაებითა,
მიწით პირველსა (ჰყავ) პირ-მშოსა კაცთასა.

შენ მიერ მისთვის დრკუისა-მის განმგებლი
დრკუე მიდრკა უვნები ვნებისადმი.

ივნო და ვნებო პირველი უვნებელ ყო:

შენგან შობილმან ჩვენ ღირს გყყვნა ად-
მოშობად,

ბნელით ნათლისად, ნათლითა მხედველო-
ბად:

შენგან, ქალ-წულო, რომელსა შენთვის
დავით

როკვიდა, ძისა ღვთისა ძედ შენდა ყოფად.

მე თამარ, მიწა შენი და მიერივე

ცხებულობასა ღირს მყავ და თვისობასა,

ედემს ღადირად, სამხრით და ჩრდილოე-
თით

შუა მფლობელი, იავარს შენდა ვმრთვე-
ლობ:

ხალიფას დროშას, თანავე მანიაკსა

შევრთე ცხუ-სჯულოთა მოძღვრისა, და-
ზოდ მძღვანი;

ვინ დავით, ძეებრ ეფრემის მოისარმან,

მოირთხნა, მოსრნა სულტნითა ითხბავი;

ირანს ებრძოდეს ჩემ მიერ მისთა სპათა
ჩვენნი მკედარნი, მოსაენი შენნი, სძალო,
მოსწყლნეს, მოსწყვიდნეს, აგარის ნათე-
საზნდ;
მუნით მოხმულთა ნიკთაგან ერთსა ამას
შენდა შევწირავ. მიოხე ძეებრ, ღმერთო.

1195 წელს თამარ მეფეს შე-
შტება თითქმის მთელი თათრობა,
აუარებელი რიცხვი მტრისა ხალიფას
დროშის წინძღვლით მოვიდა გან-
ჯას და შანქორის, არემარე მოიცვა.
თამარ ნეტარმა შეჭყარა თავისი
ლაშქარი და საბრძოლად წარგზავ-
ნა. ლაშქარს უფროსობდა თამარის
ქმარი დავით სოსლანი. ქართვე-
ლები განჯას რომ მიუახლოვდნენ,

არ წყობად გაიყვნენ და მტერს
მიესივნენ დიდის სიფიცხით. იბრ-
ძოლეს დიდხანს და თათრობა შე-
მუსრეს და მისი ავლად-დიდება ხელთ
იგდეს. მრავალი თათარი მოკლულ
იქმნა, მცირეოდენი კარდაიხვეწა და
დანაშთენი ტუვედ წამოყვანილ იქმ-
ნენ. თამარს გამოუგზავნეს მანდა-
ტურთუხუცესი ჭიაბერა და ახარეს
გამარჯვება. მალე დანაშთენი ჯარიც
მოვიდა და დედოფალს მოართვა
ხალითას დროშა და მრავალი და
აურაცხელი ძვირფასეულობა. ნეტარ-
მა დალოცა თავისი საუვარელი შე-
ომრები და შემდეგ სახულის დუთის-

მშობლის ხატის შესამკობად წარ-
გზავნა გელათს *) ხალიფას ძვირ-
ფასი ღრძობა და მრავალი ჰატი-
სანი თვალ-მარგალიტი, და თან
აღწერა ზემოთ დაბეჭდილი იამ-
ბიკოც.

ნეტარი თამარ ქართველთა სხვა
წმიდანებთან ერთად გამოსახულია

*) ხახულის მონასტერი იყო უდი-
დებულესი კერა განათლებისა, არაბე-
ბის და თურქების შიშის გამო მისი
ღვთისმშობლის ხატი, საკვირველად
და ძვირფასად შემკული, გადმოასვენეს
კოროხის ხეობიდან იმერეთს და და-
სვენეს გელათის ტაძარში.

სიონის ძველ ხატზედ, რომელსაც
ქვიან „საქართველას სამთხე“.
თამარის ხსენება მადის მენჯლსა-
ცხებელთა კვირიაკეს.

კზ. ლოცვა რუსთაველისა,

მადლო ღმერთო, ხმელთა და ცათაო,
ზოგჯერ მომცემო პატიჟთა, ზოგჯერ კე-
თილთა მზათაო,
უცნაურო და უთქმელო, უფალო უფ-
ლებათაო,
შომეც დათმობა ასურვილთა, მფლობელო
გულისთქმათაო!
ღმერთო, ღმერთო, მოწყალო, არვინ
მივის *) შენგან კადე,
შენგან ვითხოვ შეწევნსა, რაზომსაცა
გზასკ ვვლიდე:

*) მყავს.

ტერთა ძლივსა, ზღვათა ლელვა. ღამით
მაგნე განმარიდე.
თულა დავრჩე, გმახურებდე, შენ ა მახვე-
რპლსა შევსწირვიდე.

შოთა რუსთაველი გვირგვინია
და თავადი ქართულ მკაცრობისა და
მწერლობისა საზოგადოდ. იგი დაი-
ბადა თამარ ნეტარისა და თამარ
ბრწყინვალის შაშს. დიდებას თამარ
მეფისას მან დაადგა გვირგვინი
ბრწყინვალეებისა და უხრწნელებისა.
შოთას „ვეფხისტყაოსანი“ თამარ
მეფის შაწავანდედთან ერთად უკვ-
დავ და უხრწნელ არს. შოთას შე-
სახებ უფრო ვრცელი ცნობები იხ-
იგენს წიგნში „შოთა რუსთაველი“.

კს. ვედრება ქრისტე მაცხოვ-
რისადმი საბა კარელისა.

ქრისტე, მიწყალენ და მაკურობენ
ჩუენ და გამოაჩინე პირი შენი ჩუენ
ზედა ლ შემიწყალენ ჩუენ, აღდეგ და
განაბნიენ ყოველნი მტერნი, ურწმუ-
ნონი, მედგარნი; უგრეთ წარწყმდენ
ცოდვილნი პირისაგან მისისა და მარ-
თალნი იხარებდენ.

საბა კარელი, ე. ი. კარის (უარ-
სის) ეპისკოპოსი ეკუთვნოდა იმ
მოღვაწეთა გუნდს, რომელთა შეო-
ხებით დროშა ქართველთა ძლიე-
რებისა, მართლიერებისა, და შეც-
ნიერებისა ბრწყინავდა ანს, კარს,
ასქენს (არზრუმს), ვალაშკერტს,

ბასიანს, ოლთისს, ტაოს, ფანას-
კერტს, შატბერდს (შემდეგ ბაბერ-
დი, აწი ბაბბურთი ჭოროხის სა-
თავეზე(?)), ხანძთას, ანჩას, ტბეთს,
სხალტბას, არტანუჯს, ართვინს,
ოზიზას და სხ. ეს საბა კარელი
თავისს 32 ტაეზოვანს იამბიკოში
ადიდებს ქრისტესს და მის ხელთ-
უქმნელ ხატს და თანაც ამ ხატს
ევედრება მეოხ ექმნეს ერისთავთ-
ერისთავს ვარდანს. აი თვით ტაე-
ზების დასაწეისი სიტყვები, რომ-
ლის კიდურ ასლებში ამოიკითხავთ
ლოცვას: „ქრისტეს ღმრთის ხატო,
მეოხ ექმენ ვარდანს“:

ქადგებულსა... რამდისსაგან...
იხილნეს... სახე იუო... ცომისა-
გან... ესრეთ... ღმერთო... ძაუ-
წეენ.. რაყამს თანა... ისმინეთ...
სიტყუთა.. ხატსა.. ამიერ.. ცა-
ძარ.. ოღეს.. მეგობარ... ესე..
ორო... ხატო... ერო.. ქრისტე..
ძრავლით.. ეტუოდა.. ნეტოსით..
გითარცა.. ანუ.. რამეთუ.. დას-
ჯისა.. აქუნდა... ნეტარებისა..
სამჯრთლად.

თვით საბა ამ ვარდანიძის ძმა იუო
და ორთავე-კი მე-XIII საუკუნის
მოდგაწენი იუვნენ. ანტონი მისს
შესახებ ამბობს: „საბასგან ქმნილი

ვნახე კანონი რამე, გელთუქმნელის
ხატისთვის ძნობილი. მისი შეკეთა-
ფრასი, გამიკვირდა შენაქსვი თი-
ლოსოფოსებრ, გარნა მარტივ, არა
ძნელ ზიტიკებრი, საქები უცხო
გვარი. საღმრთო სინგელი საბა იუო
ფრას შეთქვი საკვირველი, შვენიერ
მჭევრი, ქართველთ დიდება, იმერ-
თა გვირგვინი, ოდიშართ (შეგ-
რელთ) მნათი, მესხ გურულთ სი-
კეთე, კახთა, აფხაზთა შვენიერება
დიდი, მან ვედრება უძღვნა ანტონი
მარტყოფელის მიერ მოსვენებულს
არტყოფის ხელთუქმნელ ხატს მა-
ცხოვრასას.

ვთ. თაყვანისცემა ხელითუქმ-
ნელის ხატისა.

თქმული არსენი ბუღმაისიშისძისაგან

ერნო ქართლისანო, გიხაროდენ და
აღიპყრენით ყოველნი და მადლობაჲ
შეწირეთ ხატსა ამას ყოვლად უხრ-
წნელსა, კელით უქმნელსა, რამეთუ
ესე არს სამეუფოჲსა ამის სიმტკიცე,
ძალი და დიდებაჲ, და კმობდით:
მოანიჭე მეფესა ჩუენსა ძლევაჲ.

ვედრება იმავე ხატის წინაშე
მისივე.

ჰ ხატო ქრისტეს ღუთისაო, მეფე
მორწმუნე შენი შენ მიერ გვირგვინო-
სანი განამკნევე ძლევად მტერთა, ეკა

ლესიათა და მღდელთა ერთობაჲ ყავ,
ღ ყოველი ჰასაკი, შენი მაღიჯებელი,
შეიწყალე და მეცა მგალობელსა ნუ
დამსჯი. დიდებაჲ.

✠ მეფეთა მეუფეო და უფალთა
მფლობელო, ღმერთო ღმერთ-მთავრო-
ბაო, სამებაო წმიდაო, ქრისტეს მოსა-
ხელე მეფე ბარბაროზთა მძლედ გამოა-
ჩინე და ერი შენი დაიცევ საფარველსა
ჯურისა წმიდისასა ქუცზე. აწ და..

✠ უხრწნელო ღუთის-მშობელო,
რომელმან ქრისტე ღმერთი უშევ მა-
ცხოვრად კაცთა, ევედრე ძესა შენსა
ქრისტეანეთათვს, რამეთუ შენდამი-
მხოლოდსა სასოებაჲ დაუც, ყოვლად-
წმიდაო, და რისხვითა შენითა წარა-
ქციენ მტერნი ჩუენნი. ამინ.

არსენი ბუღმასისიმიისძე საქარ-
თველას კათალიკოსი იყო მე. XIII
საუკუნეში. იგი დიდი მამადმთავა-
რია, ბრძენი, ფილასოფოსა, რი-
ტორი, მგალაბელი, ღვთისმეტ-
ყველი. მან შეჰკრიბა ქართველ წმი-
დანთა ცხოვრებანი და შესხმა უძღვნა
უველა წმიდანს. მისნი საგალაბელ-
ნი ქართულის ღვთისმეტყველების
მარგალიტად ჩაითვლება. (იხ. მის
შესახებ ჩვენი წერილები „ივერია-
ში“, 1899 წ. №№-ები 56, 58,
59 და 60.

ლ. ვედრება სამებისადმი

იშხნელ ეპისკოპოსის აბეკეისა.

დაუსაბამოო და დაუსრულებელო,
განუყოფელო და შეურევენელო, მიუ-
წდომელო სამებაო, სრულო და სრუ-
ლებაო ყოველთა არსთა არსებისაო,
რომლისაგან ეგე ძრწიან ყოველნი და-
ბადებულნი, ზილულნი და უხილავნი,
რომელსა გამსახურებენ ყოველნი მკე-
დრობანი ცათანი, რომლისა მიმართ
მოდრკების ყოველი მუკლი, ზეცისა-
თანი და ქუეყანისათანი და ქჷსსკნელ-
თანი, და ყოველი ენაჲ დიდების
გმეტყუელობს შენ; შენითა მაგით
უსაზღვროდთა ჭ გამოუთქმელითა დი-
დებითა ადიდე ორთავე შინა სუფე

ვათა, აქა და უმეტეს წინაშე შენსა
შენ მიერ დიდ ქმნილი წმიდაჲ მეუფე
ჩუენი ამა იშხნელი აბერკი, რომელ-
მან დიდად იღვაწა მოგებად და ხარ-
კებად წმიდისა ამის და სულთა გან-
მანათლებელისაჲ და ეკლესიათა გან-
მშუცნებელისაჲ წიგნისაჲ, და დაუსა-
ყდრე ყოველთა ნებისყოფელთა შენთა
თანა სულსა დედაჲ მამათა და ძმათა
მათთასა, და ყოველთა გარდაცვალებ-
ბულთა მათთასა, და მიანიჭე შენი
სასუფეველი წმიდათა და რჩეულთა
შენთა თანა, ამინ.

ახერკის აამბიკოები შეტანილია
კათალიკოსის არსენი ბუღმაისიმის
ძის დიდს საგალობელში (იხ. ზე-

მე არსენის ვედრება). მისს შესახებ ცნობები არ შენახულა. თვით იშხნის ტაძარი მდებარეობს აფთისის წყალსა და ტაოსკარს შორის. ტაოსკარი მე-VIII საუკუნიდგან ითვლებოდა ბაგრატიონების სავანედ და, ალბად, ამავე ხანებში აშენებულ იქმნა თვით ტაძარიც. იშხნის ეპისკოპოსს ექვემდებარებოდა ისპირი, თორთომი და ბაღბურთი ტრანზიზუნტამდის. მეფის კურთხევისა და საღარბაზო ურიჯობის დროს იშხნელს ეჭირა მეშვიდე ადგილი საქართველოს 40 ეპისკოპოსთა შორის.

იშხნის ტყდარი ჰორტაიტის
(ათონის) ღვთისმშობელის სახად
იუო აკებული და მას ეკვედარი
მიუღვა (1006 წ.) გურგენმა გა-
ნახლა ტყდარი (1032 წ.) მამათ-
მთავარმა მათემ. იშხანს შესწირეს
მამულები მეფე დავით აღმაშენე-
ბელმა და მისმა შვილმა დიმიტ-
რემ. ამ მეფის დროს მთავარების-
განჯის ანტონიმ იშხანს დააწესა
აღაპი მეფე დიმიტრისთვის, მის
დის თამარისთვის და შვილების
გიორგისა და დავითისთვის.

ლა. ვედრება გრიგოლ სურამელისა და მისთა მხედართა.

მოწყალებისა კარი განგვიღე, კურთხეულო ღვთისმშობელო, რათა, რომელნი ესე შენ გესავთ, არა დავეცნეთ, არამედ განვერნეთ წინააღმდეგობთა მტერთაგან, რამეთუ შენ ხარ ცხობრება ნათესავისა ქრისტეანეთასა. უფალო შეგვიწყალენ (იგ ჯერ).

ესრე ლოცულობდნენ გრიგოლ სურამელი და მისი მხედრობა შორს საქართველოდგან, აღმუთის სამხედრო ველზე. 1231 გარდაიცვალა რუსუდან დედოფალი, ასუდი თამარ ნეტარისა. ამ დროს საქარ-

თველთ დახვეწილი ჰქონდათ თა-
თარ-მონგოლებს. რუსუდანის სი-
კვდილის შემდეგ საქართველო უმე-
ფოდ დარჩა: დავით ლაშას ძე და
დავით ნარინი რუსუდანის ძე ტუვე-
ობაში იუვნენ. მათართა ნაინებმა
(შმათველებმა) ქართლი ჩააბარეს
გრიგოლ სურამელს, კახეთ-ქიზიუი
ეკარსლან ბაკურციხელს, სომხითი
— ვარამ გაგელს, თორელს გამრე-
კელს ჯავახეთი და სამცხე კარნუ-
ქალაქამდე (არზრუმამდე), ცოტნე
დადიანსა და რაჭის ერისთავს მთე-
ლი იმერეთი, მანდატურთა-უხუცესს
შანშეს — სომხეთი.

აქაურ ნოინებად იუვნენ ქარმა-
ღან, ჩაღათარ, იოსურ და ბიჩვის.
ამათ შეჭყარეს დიდი ლაშქარი,
ქართველთა მხედრობა ოთხად გაი-
ყვეს და წავიდნენ დასაპურობად
აღმუთისა. ომმა შვიდს წელიწადს
გასტანა. მოწინავედ ურველთვის
ქართველებს აბრძოლებდნენ მათის
სიკაიკაციისა და გულადობის გამო.
შეწუხდნენ ფრიად აღმუთელნი,
შეგულთანეს ერთი მუღიდი და
დაავალეს რაიმე დონისძიებით მოყ-
კლა ერთი ნოინთაგანი მაინც. მუ-
ღიდი ლამის სიბნელეში შეიპარა
ჩაღატარ ნოინის კარავში, მოჭკლა

იგი, შერე უჩინრად გამოვიდა და
ბანაკის ახლო მეოთხე შამბნარში შე-
ვიდა. ჩალატარის კარავის შორი-
ახლო ებანაკა გრიგოლ სურამელი
თავის მხედრობით. კათენებისას
თათრებმა, ნახეს-რა მოკლულნი ჩა-
ლატარ, სთქვეს: „ქართულები მო-
ჭკლავდნენო“. ფიცხლავ შეისხეს
იარაღი და გასწიეს ქართულთა
ამოსახლად. გრიგოლ სურამელის
დასი ფრიად შეშინდა და არ იცო-
და, რა ექმნა: ეომნა თუ უფრად
მტერს ხელში მისცემოდა. გრიგოლ
სურამელმა თავისებს უთხრა: „არა
აჩს, ძმანო, ჟამი ბრძოლისა, რა-

მეთუ ჩვენ მტირენი ვართ და ესენი
უმრავლესნი არიან. უკეთუ ბრძო-
ლა ვუოთ, უოველთა მოგვწუგედენ
დიდით მტირემდის, და უკეთუ არა
ვებრძვით, მე ვგონებ, ჩვენ უთა-
ვადესთა მოგვწუგედენ და ამა ლა-
შქართა არღარა, და უმჯობესცა არს,
რათა ჩვენ-ოდენ მთავარნი მოგვ-
წუვიდნენ და არა უოველი სიმრავლე
მოისრნენ. გარნა შეურდომა ღვთი-
სა ჯერ არს, რამეთუ არავინ არს
მხსნელი ჩვენი, თვინიერ იესო
ქრისტე, ძე ღვთისა, და უოვლად
წმიდა მშობელი მისი, მარადის
ქალწული მარიაჲ, რამელი იგი მა-

რადის მტველი არს მოსაგთა ძისა
მისისათა და უმეტეს ჩვენ ქართ-
ველთა ნათესავისა. აწ ყოველთა სამ-
სამი მუხლი მოვიდრიკთ შეგრ-
დობითა ყოვლად წმიდისა ღვთის-
მშობლისა მიმართ და, წამელთა
გუწეით, ვთქვით შესხმა ესე მისი:
„მოწყალებისა კაცი განგვიღე, გურ-
თხეულთა ღვთის მშობელთა“ (და
შემდგომი).

მატიანე განაგრძობს: დაასრუ-
ლეს-რა ქართველებმა ეს ლოცვა
მუხლმყრით სამგზის, შამბნარ-
დამ სიჩქარით გამოვიდა ჩაღატარის
მკვლელი მუღილი და გრიგოლი

სურამელის დასის გარეშემო მოსულ თათრებს უთხრა: „მან ქუშტემ ჩაღატარ“ (მე მოვკალი ჩაღატარით). მუღიდთა შორის სარჩინო მკვლელი ვარო, თქრო მომცეს და ჩაღატარი მომაკვლევინესო. შამბში დამალული ვიყავ, გარნა გამომეტხნდა ვიღაც ბრწყინვალე დეღაკაცი და მითხრა: „შენ მოჭკალ და უცოდველ ქართველებს-გი ბრალს სდებენო და ჭხოცენო, ადექ და გამომეუო“. გამოვეევ და ახლა გიტხადებთ: ჩაღატარ მე მოვკალ და არა ქართველებმაო“. თათრებმა ირწმუნეს მისი სიტყვა. ქართვე-

ლები გადარჩნენ იმის მეოხებით,
რომელსაც გულმხურვალედ შესთ-
ხოვეს: „მეწყალებისა კარი გან-
კვიდეო.“, და რომელიც დაუყოფ-
ნებლად გამოეცხადა შამხნარში და-
მაღუფს მკვლელს.

ლობ. ვედრება წმ. ლუარსაბ
მეტუისა მოწამისა.

მ. დედოფალო ღვთისმშობელო,
შენდამი დამიც სასოებაჲ ჩემი, შენ
ხარ ნუგეშინის მცემელი ჩემი, შენ
მომეც შეწევნა წამებასა ამის ჩემისა
და შემოთე წმიდათა მოწამეთა შერთა
თანა, რათა მეცა ვადიდებდე მამასა
და ძესა და წმიდასა სულსა.

ლუარსაბი ქართლის მეფე იყო.
სპარსთა უღთი უაენი შაჰაბაზ მე-
მესია საქართველს, ცბიერებითა
და მოტყუებით შეიპყრო ჯერ ისეუ
ჭაბუკი მეფე, წაიუვანა სპარსეთს
და იქ მოაშთობინა 1622 წ. 20
მარტს. ეს ლოცვა წამების წინად
გამოთქვა მან წინაშე თვისის ღვთის-
მშობლის ხატისა, დაშთენილა მამა-
ვასვლას ანდერძი, რომლის ძალით
ლუარსაბის წმიდა ნაშთნი უნდა გად-
მოსვენებულ იქმნენ საქართველს
მცხეთის სვეტიცხოველში დასაკრ-
ძალაჲდ.

ლგ. ვედრება წმ. ქეთევან დე-
დოფლისა მოწამისა.

შენ ღმერთსა სამებასა ერთარსსა
და თანაარსსა გიცნობ, უცნაურსა და
უხილავსა, ვერ შემძლებელი თქმად
საკვირველებათა შენთა; შენ ბრძანე-
ბითა შენითა შესძრავ მათათა და შე-
არყევ საფუძველთა ქვეყანისათა, შენდა-
მი ჰგალობენ მლაღადებელნი ინდნი,
ელინნი, ებრაელნი, ჰრონი და სხვა-
ნი, ენისაებრ მათისა სიტყვიითითა ორ-
ღანითა და სამუსიკითა ძალებითა.
გვედრები, ჰ, მეუფეო უფალო, ში-
შნეული მძლავრთაგან, მცველთა ჰაე-
რისათა, მომივლინე მე ანგელოსი
მცველი სულისა ჩემისა და მიითვალე
სული ჩემი და განწიღე კარი სასძლოდ-

სა შენისა, და აღმრაცხე მე გუნდსა
თანა მოწამეთა შენთასა. არა არს
რიცხვი ცოდვათა ჩემთა და არცა ვი-
სამე შენდამი მორწმუნეთაგანსა უცო-
დავს ჩემებრ, და ვინაჲთგან ღირს
შენდა აღსარებაჲ მონანულთა, აღვია-
რებ ცოდვათა ჩემთა, ვითარმედ არა
რადმე არს დაფარული თვალთაგან
შენთა. გადიდებ აღსარებისამებრ შე-
ნისა, შენ განჰკურნენ წყლულებანი
ჩემნი, მოიხილე, უფალო, მიხსენ და
მილხინე დროსა მას განხმისა წერი-
ლისა გულთასა, მიეც ძესა ჩემსა მე-
ფესა თეიმურაზს ძლევად და რომელნი
ჰყოფდენ ხსენებასა ჩემსა, მიანიჭე სა-
უკუნო სუფევად. მრწამს ჭეშმარიტად,
ყოვლად წმიდაო ქალწულო უბიწოო.

ზობაჲ შენი და შენ, ქალწულ პირ-
ველ და შემდეგ ზობისა, შემიწყალე,
მორწმუნე განგებულებითა ძისა შე-
ნისათა.

წმ. ქეთევან, ასუფი აშოთან
მუხრანბატონისა, იუო დედა მეფე
თეიმურაზ I-ისა. შაჰბაზ უაენი
რომ ემუქრებოდა თეიმურაზს, მის
დასაღმობიერებლად და დასამშვი-
დებლად უაენის წინაშე წარსდგა
ქეთევანი თავის ორის ძისწუფით.
უაენმა სამივე დაატევევა (1616 წ.)
და სპარსეთს წარგზავნა, ხოლო
თითონ-კი კახეთს შეესია, დაან-

გრია, დაღეწა, მოიალათა და სხარ-
სეთს დაბრუნდა. ამ დროს კახეთმა
დაჭკარვა 230,000 სულად; ამათგან
ზოგი გაუღიბა უდიერმა უაქნმა
და ზოგი გადასახლა სხარსეთს,
საცა ახლაც ჭლახარაკობენ ქართუ-
ლად. ქეთევანი წამებით მოჭკლა
უაქნმა 1624 წ., ხოლო ამას წინად
(1620 წ.) მისივე მსხვერპლად
შეიქმნენ წმ. ქეთევანის ძისწულნიც,
ალექსანდრე და ლევანი წმ. ქე-
თევანის ხსენებას დღესასწაულობს
ჩვენი ეკლესია 13 ენკენისთვეს.

ლდ. შესხმა ყდ წმ. ღუთის-
მშობლისა,

ზატრანის ქაიხოსროსი *).

ორნატო აღმომცენებლო იფქლისა
შის განმამტკიცებელისა გულთაო ტა-
ბლაო მტვირთველო საშუებიტისა მის
საუკუნესაო, საკუმეველო შეწირულო
ღუთისაჲ ჩვენისათჳს მეოხებიტა მო-
კუდავთა ამათ კაცთა ღუთისაჲ მი-
მართ კადნიერებისა მიზეზო, საკსარო
სოჴლისაო, დედაო მწყემსისა მის კე-
ტილისაო, მათებელო მტერთა მათ
უხილავთაო, განმხმელო კართა მათ
სამოთწისათა, ძალო და სიმტკიცეო
ქრისტეანეთაო, ცასკარო ღარიბულისა

*) № 186.

მის სულ მცირისა დაულამებელისა მის
დილისაო, მშობელო მზისა მის სი-
მართლისაო, შენ მიერ უფალი იგო
კაცთმოყვარე ქრისტე გამოგვიჩნდა
მაცხოვრად, შენ ხარ აღდგომაჲ კაცთა
და და ემაჲ ეშმაკთა, შენ ხარ სუეტო
ნათლისა განმანათლებელი დაბნელე-
ბულთა, შენ ხარ გვრგვნი სათნოეზა-
თა, სახე ანგელოზთა ცხორებისა, შენ
ხარ ხე შროშანი, რომლისა ჩრდილსა
განისუინებენ მაშურალნი, მშობელი
გამომკსნელისა მის ტყუეთასა, წინა-
მძღვარი შეცთომილთა, შენ ხარ დამ-
ტევნელი ღუთისაჲ დაუტევნელისა,
შენ ქალწულებაჲ და შობაჲ შეაერთე,
შენ მიერ სამოთხე განგველო, შენდა
მოვივლტი კარო, წმიდაო, საწყალო-
ბელი ესე, განაქარვენ ბოროტნი გუჲ

ლის ზრახვანი გულისაგან ჩემისა ნივ-
თითა მაგით მადლისა შენისათა, გა-
ნაგრილუ გონებაჲ ჩემი, რომელი გან-
კურვებულ არს ეშმაკისაგან ტრფიალ-
თა მათ, გამომიკსენ მე კორკისა მისგან
ვეშაპისა, რომელსა აღუღიეს პირი
მისი შთანთქმად ჩემდა. მრცხვენის მე,
დედოფალო, სახელის დებად შენდა
უღირსითა ბაგითა, მეშინის მე პატიუ-
თაგან კადნიერებისათა, რამეთუ მე
შეგინებული შეგივრდები, არა წმიდი-
თა ბაგითა შენ წმიდათა უწმიდესი-
საგან ვითხოვ მე წყალობასა, სადგური
ყოველთა ვნებათა შენ სამკვიდრებელ-
სა სულისა წმიდისსა შეგივრდები,
უხეშთაეს ხარ ყოველთა დაბადებულ-
თა ზეცისთა და ქვეყანისთა დიდებითა
და პატივითა და მე ცოდვათა ჩემთა

სიმრავლისაგან უფროდს ყოველთა
კაცთა დამდაბლებულ ვარ, ვითარ არა
მეშინოდის მე შენგან ანუ ვითარ ვი-
კადრო სახელის დებად შენდა, რო-
მელი უცხო ვარ ყოველთა სათნოე-
ბათაგან! რამე ვყო ეამსა ამას საწყა-
ლობელმან ამან, რაეამს მოვიდეს ძე
შენი და დაჯდეს განკითხვად და წარ-
მომიდგინოს მე ყოველთაგან საქმეთა
კეთილთა და სირცხვილელ ვიყო
შენგან დედისა მისისა და ყოველთა
ანგელოზთაგან, და უმეტეს ყოველთა
სა შენგან მეშინის, რამეთუ რომელსა
იგი მუცელი შენი ავასხე შობად, მან
ბუნებაჲ ჩვენი ღუთეებასა მისსა იზიარა
და გზანი ღინანულისანი გჩვენნა და
კარნი სამოთხისანი განგვიხვნა და ყო-
ველთავე მიგვიწოდს შესლვად, ხოლო

მე კმისა მისთასა არა ვისმინე, არამედ
ნებასა ჩემსა მივჰყევ და გულისთქმა-
მან ჩემმან შემაგინა და აზნაურებად
იგი რომელი შენ მიერ მოგვეცა უბა-
დრუკებითა ჩემითაჲ წარვაგე და გან-
ზრახვითა ჩემითა მონა ვნებათა ვიქმენ;
რათჲმს ძემან შენმან მოუწოდოს მრარ
ვალთა და მიანიჭოს სასუფეველი, მა-
შინ რალა მე ვქმნა საწყალობელმან
ამან, ოდეს თქუას ნეფსით თვისით
„დაემონა ეშმაკსა, აწ განკადეო ბნელსა
მას გარეკნელსა, სადა არს ტირილი
და ღრკენა კბილთა“ რალამე ვთქუხ
ცოდვილმან ამან, დაღაცათუ ცოდნი
ჩემნი ფრიად არიან, მოწყალებაჲ შენი
უსაზღვრო არს. მე ყდ არა მიქმნიეს
ნებაჲ შენი, არამედ შენდავე მოვი-
ვლტი, რამეთუ ეძიებ შეკეთომილთა

და არა გნებავს სიკვდილი ცოდვი-
ლისა, არამედ მოქცევაჲ და სინანუ-
ლი; ვითხოვე ყოვლად წმიდაო ღვთის
მშობელო, გული ჩემი ლმობიერ ყავ
და შიში ღვთისაჲ გულსა ჩემსა დაჭ-
ნერგე და ცრემლთა ნაკადული და
სიყვარული ძისა შენისა ჩემ შორის
აღაორძინე ნებაჲ შენი და ნებანი ბო-
როტნი განმაშორენ ჩემგან. 3, ცათა
მეუფისა დედაო, რასა მთავრობს ჩემ-
ზედა მპყრობელი ბნელისა, რომელი
ესე შვილ ნათლისა ვიწოდე, და რაჲ
აქუს მთავრობაჲ ჩემზედა, ქმნული
ვარ კელთაგან ძისა შენისაჲთა და ხა-
ტად მისა დაბადებული და მართლ
აღმსარებელი სამებისა და აწ სამწ-
ყოსა მისისაგან წარუყვანებიე მე მკეც-
სა მას უწყალოდ განმრყენელსა, არა-

მედ მოიხილე ჩემზედა თვალითა მო-
წყალებისათა და გამომიკსენ მე შუა-
თაგან მისთა, მასწავე მე ჯეროვანი
სინანული ყდ დიდებულო, არამედ
კაცთმოყვარებით და სიმშვიდით მას-
წავე მონასა შენსა ნუ ცოდვითა ჩემ-
თაებრ მომიგებ, არამედ წყალობით
მასწავე ვედრებითა ძისა შენისაჲთა,
რათა გადიდებდე ყოველთა დღეთა
ცხორებისა ჩემისაჲთა. ამინ.

ვინ არის ეს ჰატრახნი ქაიხ-
სრა, არა სჩანს. მის მიერ თქმუ-
ლი შესხმა შეტანილია დიდს გუ-
ჯანში (საეკლ. მუზ. № 186),
რომელიც 1705 წელს კადუწერი-
ნების გიორგი (მალაქია) ახაშიძეს

და შეუწირავს გარეჯის მონასტრისათვის. გუჯანში მრავალგან სწერია: „მომისხენეთ გენათელ მიტრბოლოტი ჰატრონი ზაქარია ქვარიანი“.

ლე. ვედრება წმ. ნინოს ხატის წინაშე არჩილ მეფისა.

წმიდაო მოციქულო ნინო, მეოხ მეყავ ორსავე შინა ცხოვრებასა მეფესა არჩილს, რომელმან შევამკევ ხატი ესე და შემოგწირე სულისა ჩემისა საოხად და მეფობისა ჩვენიცა წარსამართებელად.

ეს არჩილ კახეთის მეფე იყო, იგი ერთხანს იმერეთშიაც მეფობდა. ღრმთა უკუღმართობამ იძულებულ ჰყო რუსეთს გადასახლებულ იყო თავის ცოლ-შვილით (ქეთევანი, ალექსანდრე, მამუკა და დარეჯან). რუსეთში მეფობისას იგი შეუდგა ქართულ დაბადების შემოკრებას და დაბეჭდვის საქმეს. შეჭრიბა კიდევ უფელა წიგნები, გარნა დაბეჭდვას ვერ ეღირსა. იგი გარდაიცვალა 1712 წელს. მან დატვიტოვა ღირსსაეურადლებო წიგნი „არჩილიანი“. ხატო, რომლიდგანაც გადმოვიღეთ აქვე აღბეჭდილი

ლოცვა, ეკუთვნის სიონის საკრებულო ტაძარს (იხ. ჩვენ მიერ შედგენილს სიონის კატალოგში, № 13). ხატის ზემო პირზედ გამოსახულია ღვთისმშობელი მარიამ და ქვემო პირზედ წმ. ნინო. ორივე მხარე შემკულია ძვირფასის თვლებითა, გვირგვინებითა და მოჭედოვანი რქოს კვანძებით

ლვ. ვედრება მთავარეპისკოპოსის ევდემონისა *).

ჟ. დიდებულო ღვთისმშობილო, ვინ მომცეს მე სიტყვაჲ ღირსად დიდებისა შენისა არამედ შენ, ჟ დედო-

*) საეკლ. მუხ. № 491.

ფალო ყოველთა კაცთაო და საღთო-
სა მის სიბრძნისა და სიტყვისა დამ-
ტევნელო პირველისა მის ყოველთა
მიზეზისა, & ცხორების მომნიჭებელო
და ცხოველთა ცხორებაო და ცხო-
რებისა მიზეზო, & წმიდაო წმიდათაო
უწმიდესო და ყოვლისა სიწმიდისა
საუნჯეო ნაწილად (?) და უბრწ-
ნელად შემაერთებელო წმიდათაო
(?) ღუთისა თანა, რომელსა ზეცისა
დიდებისა მიერ სიმტკიცე უძლეველი
მოგიღებეს. & ქრისტეანეთა სარწმუ-
ნოებისა გოდოლო და შენთა მოსაგთა
შემწეო. შეიწირე ჩემ მიერ, რომელსა
ესე ქრისტეანობისა ნათელი შენ მიერ
მომიღებეს უძლურნი ესე სიტყვანი
და ნაჩხიბნი და ნაოჭნი ჩემნი და
მითხოვე ძისა შენისაგან წყალობაჲ

ცოდვის მთავრეთისკაცის ევ-
დემონს, რომელმან აღვწერენ ძლის-
პირნი და ღუთის მშობელნი სიბუ-
რისა უამსა სანახებსა წმიდისა დაჟით
გარეჯისსაჲ ქკს. ტპ.(=692 წ.).

ლზ. ვედრება ყლ წმ. ღუთისა
მშობლისადმი ლევან ბატონი-
შვილისა.

ჰი, ყლ უბიწოლ და ყლ წმიდალ
დედოფალო ჩემო ღუთისმშობელო,
ვითარითა ენითა და სიბრძნით გაქო!
უკეთუ ხმა საფირონისა, ენა ბუღბუ-
ლისა, გალობა შროშნისა მექმნეს,
ვერცა მაშინლა ვგონებ ღირსად სიტ-
კბოებისა შენისა თქმად; უკეთუ წი-

ნასწარმეტყველება დავითისა, ეზეკი-
ლია და დანიელისა მქონდეს, ვერ-
ცალა მაშინ ღირსვარ ჯეროვნად ქე-
ბად შენდა; უკეთუ სიბრძნე სოლო-
მონისა, იპოკრატე და არისტოტელისა
მქონდეს, ვერცალა მაშინ შემძლებელ
ვარა; უკეთუ ნეტართა და ღირსთა
იოვანე, ოქროპირის, ბასილისა და
გრიგოლის მართლმადიდებელი სიბრ-
ძნე და ნეტარება მქონდეს, ვერცალა
მაშინ შემძლებელ ვარა, რამეთუ იგი-
ნივე იტყვიან: „ვითარცა თევზნი
უქმნი ვერ შემძლებელ ვართ მსგავს
ქებად შენდა“. ხოლო მე ცოდვი-
ლი და ცოდვის მსგავსად დასჯი-
ლი ვითარ შემძლებელ ვარ ქებად
შენდა უშვერის ბაგითა, უნანელის
პირითა, უცნობოსა და უბადრუკის

გონებითა! არამედ ვიცი, კაცთმოყვარეო, ამათ უნანელისა პირითა წარმო-
თქმულს ვედრებას შეიწირავ, დედაო
უფლისაო! მოწყლული მტერისაგან
განმკურნე, რათა ვადიდებდე ყდ პა-
ტიოსანსა სახელსა ძისა შენისასა და
მაცხოვრისა ჩემისასა, მამისა და სუ-
ლისა წმიდისა თანა ყოვლადვე აწ და
მარადის, უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.

ლევანი იუო მეფე ვახტანგ V-ის
(1658—1675 წ.) შვილი. მას
დიდი განათლება მიეღო და წარ-
ჩინებულ ღვთისმეტყველად და სა-
ხელგანთქმულ მსაჯულად ათვლე-
ბოდა. დომენტი კათალიკოზი რამ

მიიტყვალა 1675 წ., სვეტიცხოველის გამგეობა ახალ პატრიარქის ამოწმებისთვის მას ჩააბარეს. ამ დროს სვეტიცხოველსა და „ჩრდილოეთის კერძ მთავარანგელოზის ეკლესიას შუა მცირე რამ ნაშენი იყო და მასში გამოდიოდა სამოციქულო საყდრის სამხრეთის ბჭეც“. ეს შენობა განაახლა მან და კამარით გადააბა დედაეკლესიასთან და თავის სამარხოდ შექქმნა, რადგან შიგა სვეტიცხოველში დასაფლავების დი-რსად არ მიაჩნდა თავი თვისი. ეს შენობა — ეკვედერი ჯერ არ და-სრულებინა, რომ მოუკვდა მეუღ-

ლე, თუთა, ასული გურიელისა.
მისი გვამი ამ ეკვედერში დაკრძა-
ლა. ეკვედერის შესანახად და მას-
ში განუქრობლად ლამზრების და-
საწველად ლევანმა შესწირა სოფე-
ლი ხატისსოფელი და ეკვედერის
გამგეობა ჩააბარა მღვდელს გულ-
ჯაფარაშვილს ღვთისიას. შესწირა
აკრეთვე მრავალი საგანძურიც *).
ლევანისა და მის ძმის გიორგი

*) ეს ცნობები და ლევან ღვთის-
მეტყველის ლოცვები ამოვიღეთ სა-
ეკლ. მუზ. წიგნთსაცავის გუჯრიდამ
№ 30, რომელსაც ცალკედაც დავბე-
ჭდავთ სრულად.

მეფის მეოხებით ქართლის სამეფო
დიდს წარმატებას მიაღწია. უაგნს
ეკლად ესობოდა ქართლის სიკეთე
და ლევანი მოსთხოვა მეფეს. გი-
ორგი მეფე ვერ სთმობდა ლევანს,
განხილულებულ იქმნა წარეგზავნა
(1688 წ.). ლევანი იქ დარჩა დიდ-
ხანს. უაგნმა მას მსაჯულთა უხუ-
ცესობა მისცა. 1703 წ. ივლისს
უაგნმა იგი გამოისტუმრა ქართლს,
რათა დაეხმაროს მასსავე შვილს
ვახტანგს სჯულმდებელს სამეფოს
მოწესრიგების საქმეში. ლევანმა
დაჰყო იქ 15 თვე. გაარიგა და
განაგო, რაც კი გასარიგებელი იყო

და 1704 წელს ენკენისთვეს ისევ
სპარსეთს დაბრუნდა, და იქვე გარ-
დაიცვალა (1709 წელს, მაისში).
1705 წლითგან საქართველოს კა-
თალიკობად დაადგინეს ლევანისძე
დომენტი, რომელიც 1707 წელს
წავიდა ისპანს უაენისა და მამის
სახსავად. ლევანის სიცოცხლეშივე
ქართლს განაგებდა მისი შვილი
ვახტანგ VI, რომელიც შემდეგ
მეფედ შეიქმნა.

ლს. ველრება იოვანე წინა-
მორბედისადმი მისივე.

ლმობილი სულითა, დაბნელებული
გულითა, დანთქმული ცოდვითა შე-

გივრდები და გილალ დებ, # ყდ დიდებულო წინასწარმეტყველო ღ წინამორბედო, ნათლისმცემლო, ჯოჯოხეთს მყოფთა სიხარულის მიმღებლო, სინანულის მქადაგებულო და ცოდვილთა მეოხო, დელვა-გვემულთა ნუგეშინისმცემლო, უდაბნოს ყვავილო, შროშან შვენიერო, ქადაგო მაცხოვრის მოსლვისაო, სანატრელო (ღ შვიდგზის სანატრელო!), რომელ ღირს იქმენ ძისა და უფლისა ნათლისცემად, რომელ მკადრე იქმენ შეხებად კელსა შენსა თავსა მაცხოვრისასა, ჰე წმიდაო (და რაოდენ წმიდაო), რომელ ესე ვითართა ღირსებათა მიიწიე დიდება დამბადებელსა ღმერთსა, რომელმან ესე ვითარი გამოგაჩინა ადამიანთა შინა. დიდება და კურთხევა აჟრაც-

ხელსა მოწყალებასა ღვთისასა, რომელ
ყოველთა ნაშრომთა დედათა უმჯო-
ბეს წარმოგადგინა მეოხად ჩვენ ცო-
ღვილთათვის, რათა ყოველნი ცოდ-
ვილნი ოხითა შენითა დავიხსნათ და
უფროსდა მე, რომელ უმრავლეს არს
ცოდვა ჩემი, უფროს ყოველთა თეს-
ლებთა უკეთუ არა მეწინეთ, დედა
უფლისა ჩემისა მეოხ ჩემდა არს და
შენ მასთანა მეოხ და შემწე მექმენ,
ნუ დანებებულ მყოფ კელთა ეშმაკი-
სათა სიყვარულისათვის ქრისტესისა
ღ კაცთმოყვარებისათვის მისისა ღირს
მყავ დადგომად მარჯვენესა უფლისასა,
მკვიდრ სასუფეველსა ცათასა ქრისტეს
იესოს მიერ უფლისა ჩვენის, რომლისა
არს დიდება უკუნითი უკუნისამდე.
ამინ.

ლო. ვედრება იოვანე ღვთის-
მეტყველისადმი მისივე.

საყვარელო ქრისტეს მეგობარო,
ღირს ქმნილო ძედ წმიდისა ქალწუ-
ლისაო, ძმად ქრისტესო, საფუძველო
ქრისტეს სარწმუნოებისაო, მკერდს
მიყრდნობილო მაცხოვრისაო, მახარე-
ბელო ქრისტეს საიდუმლოსაო, მო-
ციქულო ქრისტეს სარწმუნოებისაო,
წმიდაო ყ^რდ ქებულო იოვანე ქადაგ
მაცხოვრისაო, ძეო ქუხილისაო, სინა-
ნულად მომყვანებელო, ცოდვილთა
განმანათლებელო, წარმართთა განმა-
ქარვებელო და ზღვასა დამთქმელო
მბრძოლთა ქრისტიანეთაო, — მსწრაფლ
მეწიე ზ^ე განმარინე უხილავთა მბრძოლ,
თაგან ცოდვილი, ცოდვილი ძედ სი-

ნანულისა მყავ, რათა სული ჭ კორ-
ცი ჩემი შემივედრებია კელთა დედისა
უფლისა და მაცხოვრისა ჩემისათვის
და რათა შენ საყვარელ მოწაფე ძისა
მისისა და ძედ წოდებული მისი,—
ამის პირისათვის მკადრე ვიქმენ ვედ-
რებად შენდა, რათა შენცა მისთანა
მექმენ მეოხ და მსწრაფლ შემწე, რა-
თა საწუთროსა ამას სინანულად და-
მადგინე და განსლვისა სულისა ჩემი-
სასა უშიშრად მივსენ უბილავთა მტერ-
თა და ჰაერის მცველთა კელთაგან,
წიგნსა ცხოველთასა ჩაწერილ ღირს
მყავ და მკვიდრად ახლისა იერუსა-
ლიმისა, გამომაჩინე სამწყსოდ კეთი-
ლისა მწყემსისა, რათა მპარავმან ვერა
წარმიპაროს და ვიქმნეთ აღრაცხილ
საყდრისა და კრავსა უბიწოსა წინაშე

მდგომელთა თანა, ოხითა და შეწვე-
ნითა თქუენითა მადლითა და კაცთ-
მოყვარებითა ქრისტეს იესოსითა,
რომლისა არს დიდება დაუსრულებე-
ლი მამით და სულით წმიდითურთ
უკუნითი უკუნ სამდე. ამინ.

მ. ვედრება პეტრე-პავლესადმი მისივე.

ცოდვათა მიერ მოწყლული, უბა-
დრუკებით აღსავესე მოვილტი თქვენ-
და, ზოი წმიდანო და ყდ ქებულნო
მოციქულნო ყოვლისა სოფლისანო,
პეტრე, თავო მოციქულთაო, სამოთ-
ხის კლიტეთა მკირაო, და პავლე,
პირო ქრისტესო და მოძღვარო წარ-
მართთაო, და სხვანო ყოველნო მო-

ციქულნო, ლამპარნო დაუშრეტელნო
კიდეთა სოფლისათა, რომელთა მოი-
ნადირეთ ყოველი სოფელი, ჰქმენით
სამებისა თაყვანისმცემელად. ეჰა სა-
ნატრელნო და უდიდეს სანატრელნო,
რომელნი ღირს იქმენით უფლისა
თვითმხილველ და კელით მსახურ,
რომელ თვით უფალმან გიბრძანათ,
„თვალნი თქვენნი ნეტარ არიან, რა-
მეთუ ხედვენ, ყურნი თქვენნი, რამე-
თუ ესმეს; ამინ, გეტყვი თქვენ, მრავალთა წინასწარმეტყველთა და მე-
ფეთა გული უთქმოდა ხილვად და
ვერ იხილეს, რომელსა ხედავთ“. დი-
დება სიმაღლედ აღწევნასა თქვენსა,
რომელ თვით უფალი საცნაურ ყოფს
თქვენსა პატიოსნებასა, რომელ უზეს-
თაეს მამათმთავართა იქმენით, უჰა-

ტირსნეს წინასწარმეტყველთა გამო-
სჩნდით, უშარავანდეს მეფეთასა გა-
მობრწყინდით; ესოდენსა პატივსა აღი-
წიენით, რომელ უფალი ჩვენი იესო
ქრისტე ოდეს მოვალს განსჯად ცოდ-
ვილთა და მკუდართა, თქვენცა გან-
კითხვასა მას ათორმეტთა საყდართა
მჯდომელ იქმნებით განსჯად ათორ-
მეტთა ტომთა ისრაილისათა. კურთ-
ხეულმცა არს უფალი, რომელმან გყოთ
თქვენ მოწაფედ თვისად, რომელმან
ესე ვითარსა პატივსა აღგწივათ, დი-
დებულმცა არს დიდება მისი, რომელ
კაცთმოყვარე არს და კაცთმოყვარე-
ბისთვის თქვენ მეოხ ჩვენ ცოდვილ-
თათვის გყოთ. შეუვრდები წმიდათა
ფერკთა თქვენთა ცრემლით და გვეფ-
დრები, რათა მოწყლული ესე გამ-

კურნოთ და ოდეს უფალი და მაცხოვარი ჩვენი იესო ქრისტე განსჯად ცხოველთა და მკვდართა მოვიდეს, წიგნი აურაცხელთა ცოდვათა ჩემთა დასთრგუნოთ და მეოხ და შემწე მექმნეთ და ცოდვანი ახოცნეთ ღ ღირს მყოთ მეუღლით ჩემით დადგომად მარჯვენესა უფლისა და მაცხოვრისა ჩემისასა, რომლისა არს დიდება თანა მამით და სულით წმიდითურთ უკუნითი უკუნისამდე ამინ.

შა. ვედრება წინასწარყველთა-
დმი მისივე.

მგლოვარე ცოდვითა, ურვილი ბრალითა, დასჯილი მწიკლოვანებათა მიერ ტირილით ღ ვაებით ვხმობ თქვენდა

მომართ, წმიდანო წინასწარმეტყველ-
ნო და მამადმთავარნო, რომელნი მა-
დღითა მამისათა, ძალითა მისითა და
ნათლითა სულისა წმიდისათა სავსე
იყვნით და კვალადვე ხართმცა, და
თვითეულმან თვითო სახით, რწმუნე-
ბითა სულის წმიდისათა, იწინასწარ-
მეტყველეთ ძისა და უფლისა ქვეყნად
განკორციელება და ცოდვათა ჩვენთა
აკოცა. ეჭა განსაკვირვებელი სიყვარ-
ული ღვთისა თქვენ ზედა, რომელ
ანგელოზთაგან უცნაური საიდუმლო
თქვენგან მხილებულ იქმნა. უკეთუ
მოწყალესა ღმერთსა ეგდენი უყვარ-
ხართ, დახსნა ცოდვათა ჩვენთაცა ძალ
გიცთ. ზი, გვედრები, რათა მეოხ
გვეყოთ, წინაშე ღვთისა გვიპატიოთ
ცოდვათა ჩვენთაგან, ღირს სასუფევე-

ლისა გვეავთ ჩვენ მადლითა და წყა-
ლობითა უფლისა ღმაცხოვრისა ჩვე-
ნისა იესო ქრისტესითა, რომლისა არს
დიდება, პატივი ღმთაყვანისცემა უკუ-
ნითი უკუნისამდე. ამინ.

მმ. ვედრება წმ. ჯვრისა მისივე.

ცხოველსმყოფელო ჯვარო პატიო-
სანო, რომელსა ზედან განიპყრნა უბრ-
წნელნი მკლავნი თვისნი ქრისტემან
ღმერთმან ჩვენმან და გვეყო ბეჭდად
და საჭურველად ქრისტიანეთა, მეფე-
თა სიკადულო, მღვდელთმოდვართა
შვენიერებაო, მოწამეთა სიმტკიცეო,
საჭურველო ყოვლად ძლიერო, ეშმაკ-
თა წარმდევნელო, მტერთა დამთრგუნ-
ველო, ცოდვათა გამქარვებელო, სხე-

ულთა მკურნალო, — მექმენ საჭურველ
სულისა და განმკურნებელ ხორცისა,
განმაქარვებელ ცოდვისა ჩვენისა, წარ-
მდევნელ ეშმაკისა, ჩემზედა საცდუნ-
ლად განმზადებულისა, დამბეჭდე ძა-
ლითა შენითა, რათა ვერსადით გან-
მხსნას და წარმიპაროს ბოროტმან
მპარავმან, რათა ღირს მკვიდრად გა-
მოგვაჩინოს სასუფეველსა ცათასა ქრის-
ტეს იესოს მიერ უფლისა ჩვენისა,
რომლისა არს ღიდება უკუნითი უკუ-
ნისამდე. ამინ.

მგ. ვედრება ანგელოზთა და
მთავარანგელოზთა მისივე.

ეჰა, წამისყოფითა აღმასრულებელ-
ნო ბრძანებისა ღუთისა ჩემისანო, სა-

კუთარნო მსაზურნო ღუთებისანო, წინაშე მდგომარენო მეუფისანო, მგალობელნო დაუღუმებლად დამბადებელისანო, კადნიერად მეოხნო და შემწენო ქრისტიანეთანო, ცოდვილთა ხელისა მპყრობელნო და დამხსნელნო ეშმაკთა საცთურებისაო და სინანულად მომყვანებელნო წმიდანო ანგელოზნო და მთავარანგელოზნო მიქაელ და გაბრიელ, მთავრობანო, უფლოზანო, საყდარნო, მრავალთვალნო ქერობინნო და ექვს-ექვს ფრთენო სარათინნო, საფარველსა ფრთეთა თქვენთასა შემზღუდენით და მექმნენით შემწე და მხსნელ ბილწთა ეშმაკთა საცთურებისაგან, განსლვასა ამის ცოდვილისა და უნანელისა სულისა ჩემისასა მიხსენით ბნელთა ჰაეის მცველ-

თავან და ღირს სინანულისა მქენით,
რათა ოხითა ჭ ვედრებითა თქვენითა
ღირს ვიქმნათ მარჯვენესა უფლისა
ჩვენისა იესო ქრისტესსა და მკვიდრ
სასუფეველსა ცათასა ქრისტეს იესოს
მიერ, რომლისა არს დიდება უკუნ-
ნითი უკუნისამდე. ამინ.

მდ. რრი ლოცვა ერთად*)

დავით გურამიშვილისა.

მამო, ყოვლის მპყრობელო, ღმერთო
მოწყალეო!
ჩვენო გამაკაცებელო, შემქნელ და მბადეო!
რომელი ხარ ცათა შინა არსის საყდარზეო,
წმინდა არსი მაგალობე, შენი ჯო-მეო.
იყავნ ჩემზედ მოწყალებით, შენ დამიფარეო;
ხახელისა შენისათვის აწ მომეკმარეო;
შენი უხვი მოწყალება შორს ნუ წამგვარეო,

*) 1-ლ სიტყვებში იკითება „მამო ჩვენო.“

მოვედინ მოწყალეებითა, ისევ შემყარეო!
სუფევა წარმოავლინე, მაღლი მომთინეო;
შენი გაჩენილი ვარ და შენ დამარჩინეო!
იყავნ ნება შენი ჩემზედა, ჩემო მეუფეო,
ჯითარცა პირველ მამათა შენ უწყალობეო:
ცათა შინა ისრაელთა საზრდო უწვიმეო,
ეგრეთცა ნათლის სვეტითა დამე ავლინეო,
ქვეყანასა ვარ უცხოსა დაკარგული ტყვეო,
ზედა მთასა ავართა ა აწ მომეშველეო,
პური არა მაქს, მიბოძე, მშინან მაქამეო!
ჩვენი შენგნით მოცემულირად დამიმალეო?
არსობისა პურს გამყარე, შამბი მაძოეო.
მომეც, გვედრებ, შენი ვალი გარდაიკადეო!
ჩვენ გცოდეთ და შენ შეგვინდევე სულ-
გრძელ მოწყალეო.
დღეს სადილად არა მაქვს-რა, გამომიჩინეო,
დავიკრიფე ყვავის-ფრჩხილა და ისრ ვსქა-
მეო
მომიტევენ შეცოდება, თუ რამ შეგცოდეო,
ჩვენთანა შენი წყალობა ნუ განაქარვეო,
ნადებნი ძველნი საკმ ღნი ნუ განგვიახლეო,

ჩვენნი მსხვერპლი კაენისას ნუ მიაშვავსეო,
ვითარცა აბელ მართლისა შენ შეიწირეო.
ჩვენ მიუტყევბთ თუ ძმათა, შენ მოგვიტყ-
ვეო!

თანამდებთა გარდავიკდით, მივსცემთ რა-
ცა გვძეო,

მათჩვენთა აღნადგინებთა სხვათა ნუ აძლეო.
დამზადებელო მიბოძე, ეს რაც ვითხოეო,
ნუ შემიყვანებ ღრმა ზღვათა, რომ არ
დავინთქეო!

ჩვენ შენად სადიდებელიად მთლად განგვა-
რინეო,

განსაცდელსა მოგვარიდე, კარგო მენავეო,
არამც დ მიკსენ, ვით მოსეს შუა განუპეო!
ჩვენო მოწყალეე! ეს ძღვენი გიძღვენ
დავით მეო,

და ბოროტისგან დამიხსენ ყოვლად ავით
მეო!

რამეთუ გცოდე უფალო, ვითხოვ შე-
მინდგო!
შენი ვარ მონა წყალობა შენ მე დამმარ-
თეო.
არსიდა მყავს მისამართი, მე შენ მოგმარ-
თეო,
სუფევა შენი მშვიდობით გამოავ "ინეო:
ძილო და ღონე მიბოძე, მტერთა ვეყო
მრეო.
დიდება შენდა ნათელო, ერთო სამ-სახეო!
მამისა აბრამისასა სტუმრად მსხლომარეო,
დაბერებულთა მათ ბერწთა შვილით ახა-
რეო,
ძისა მათისა ისაკით ძე შოასწავეო.
დამმარხველს, დამტირებელსა ვითხოვ,
მიბოძეო!
წმინდისა სამეგბისაო მ დლო დამფ რეო,
სულისა ჩემის საოხად, რაც ვთქვი, მაკმა-
რეო.

აწ დავით იტყვის: დიდება შენდა მეუფეო,
მარადის და უკუნითი უკუნისამდეო!

ამინთე მე ბნელს სანთელი და მომინათეო,
და დავით მე შენ გავედრები გზა წარმი-
მართეო!

დავით გურამიშვილი დიდი მწე-
რალია. შოთა რუსთაველის შემდეგ
საქართველოს ამისთანა მკოხანი არ
დავხვდებიან. სოფელ ღამისყანას
იგი დაატყვევეს ჯეკებმა და და-
დისტანს წაიყვანეს. იქიდგან გაი-
ზარა იგი და წავიდა მოსკოვს
(1730 წელს), საცა იმოდგაწა
1787 წლამდე. მან, სხვათა შო-
რის, დასწერა ჩინებული ჯექსები —
„დავითიანი“.

მე. ვედრება ჯვარცმის ხატის
წინაშე პეტრე ლარაძისა.

იესო ჩემო, ღმერთო, მამა-კაცო სრულო,
რომელ ჰხმობდ ჯვარსა; დიდება შენდა
მკულო,
ტკბილო ხელმწიფევ, ძელზედა ხელ-გან-
როხმულო,
გთხოვ, ურიათაგან ჯვარზე დამსკვალუ-
ლო,
მცავებრ მკურნე, ქალწულით ხორც შე-
სხმულო.
ვხედავ რა, ტკბილო, შენს ძელს ზე ხელ-
განპყრობას;
ხელით და ფერხით, გვერდითურთ სისხლ
არ მცრობას,
ეკლის გვირგვინით ტვინსა განმწონელს
ლომობას,
ძრწოლით ვადიდებ, შენს საღთოს განმგე-
ობას,

ვხმობ მარჯვენისებრ ღირს მყავ სასძლოდ
სერობას.

ჯვართა შავით, მხნელო, ადამ იხარებს,
ევა განსცხრების, სატანა იღმობს, იმწა-
რებს,

კაცთა ბუნება, ხსნილი, ჯვარს ინეტარებს,
ხოლო მე ცოდვით აღსილი, ვღვრი
ცრემლთ ღვარებს.

იესო, მიხსენ, ნუ დამსჯი ცეცხლსა მღუ-
ღარეს;

ჰეტრე ჯარაძე მე XVII საუ-
კუნის მწეკაჯია.

მე. ლოცვა მეფის ერეკლე
მეორისა.

ვაჲ ჩუხნდა, რომე შეგცოდეთ შენ,
ღმერთო; ვაჲ ჩუხნდა, რომე განგა-
რისხეთ, შენ უფალო.

ვამ, რომე ურჩ გექმნენით ღ ღ გარ-
დავხედით ბრძანებათა შენთა.

ვამ, რომე მოვჰკუპდით ცოდვთა
და ამით არღარა მოგიგეთ შენ ღმერ-
თად ჩუპნ შორის მოწოდებითა, ვი-
ნაიდგან არა ხარ ღმერთი მკვდართა,
არამედ ცხოველთა.

ვამ ჩუპნდა, დამბადებელო ღმერ-
თო, რომე ყოველივე შენ მიერ მო-
ცემული კეთილი უგულებელს ვჰყა-
ვით.

ვამ ჩუპნდა, შემოქმედო, რომე
გზასაგან კეთილისა გარდავხედით:

ვამ ჩუპნდა, რომე დავსდექით
გზასა ზედა არა კეთილსა და ბორღ-
ტი არა მოვიწყინეთ ჩუპნ.

ვჰსცოდეთ, ვჰსცოდეთ ცად მიმართ
და წინაზე შენსა უფალო ღმერთო.
არამედ გვილხინე, გვილხინე და მო-
გვიტევენ ყოველნივე შეცოდებანი ჩვენ-
ნი, ნებსითნი ღ უნებლიეთნი (ზ გზის).

ღმერთო, გვილხინე ჩუპნ ცოდ-
ვილთა ამათ და შეგვიწყალენ ჩუპნ
(ზ გზის).

დიდება შენდა, და მადლობა, და
თაყვანისცემა შენ, მარადის მოწყა-
ლო, და მხსნელო, და მფარველო
ჩუპნო, რომელმან გვიხსენ ჩუპნ ზე-
და მოწიენილთა განსაცდელთაგან. და
აწ ნებისამებრ შენისა იყოს ცხოვრე-
ბა ჩუპნი და დაგვამტკიცენ ნებასა
შენსა ზედა უკუნისამდე.

ერეკლე მეფის წინადასჯიერად
სამ სამეფოდ და მრავალ სამ-
თავროდ და სერისთავოდ გაუ-
ფიქროს. მტერი მოჭსოდა ქვეყ-
ნას და მუსრს აფლებდა. ერეკლეს
მამაცობამ ამერეთის სამეფოები
შეაერთა, სერისთავების დამოუკი-
დებლობა მოსპო, მოსუელი მტერი
გარეკა, სამეფო გაამაგრა, გა-
ძლიერა, ააუვავა განათლება, აღბე-
ჭდა მრავალი წიგნი, დააარსა სე-
მინარიები და საეკლესიო სასწავ-
ლებლები, მსახიობთ მოვარეულობა
გაუწია, აღმოაჩინა ახტალას ვერ-
ხლის მადანი, ააშენა სასახლები

და ციხე კოშკები. მხოლოდ 1795
წელს დამარცხდა და ამ დამარცხე-
ბის მიზეზი იყო შინაუჩოთა და
გარეშოთა ღალატი. თუ არა ეს
დამარცხებაც, ამბობს თანამედრო-
ვე მწერალი, ერეკლეს გვამს, მი-
სის სიკვდილის შემდეგ († 1898
წელს), წმიდა ნაწილებად დაიტა-
ცებდნენო. ეს ზემო დაბეჭდილი
ლოცვა მეფეს გამოუთქვამს 1795
წლის შემდეგ, როდესაც მტრები
მოსვენებას არ აძლევდნენ მისს
სამეფოს.

მზ. შესხმა ღვთისმშობლისა
თეიმურაზ ბატონიშვილის მიერ.

ანგელოზნი გტრფიალობენ, ყოველთ
ქალწულთ მზისა თვლო,
მსასოებელთ-მშიერთ საზრდოვ, მორწმუ
ნეთა სნეულთ ძალო
შენ ასულო ღვთისა მამის, მისა დედავ
სულის სძალო,
ზოლტოლვილი ცოდვილ ცრემლით,
გთხოვ მხურვალედ, შემიწყალო!

ეს შესხმა თქმულია მეფის გი-
ორგი მე-XII-ის (ქ 1800 წელს)
ძის თეიმურაზის მიერ. თეიმურაზი
იყო ისტორიკოსი და სამშობლოს
კეთილდღეობის მოტრფიალე.

მს. შესხმა ღვთისმშობლისა
ბესარიონ გაბაშვილის მიერ.

ჯეროვანი ქება შენი არვის ძალ-უძს
ღვთისა სძალო!
ჯუმლად შეპკრბენ ანგელოზნი, ხორცი-
ელნი კაცნი, ქალო
ჯერ-არს გიძღვნა კიმკასი, სუნნელ-ყვა-
ვილ მურ შტახს, ალო,
ჯვარცმულისა წმინდავ დედავ, ცოდვილს
მკურნე დედოფალო.

ეს შესხმა გამთქვა ბესარიონ
გაბაშვილმა, ერეკლე მეორის დროის
შესანიშნავმა და სახელგათქმულმა
მწერალ-მგოსანმა. მ. ბროსსე მას
ადარებს ევროპიელთა გამოჩენილს

მწერლებს. ქართული ენა მას ისე-
ვე ემარჯვება, ვითარცა სტეფანე
მტბეფარს (918 წ.), მიქელ მო-
დრეკილ (X საუკ.), იოანესბერაძეს
(მე-X საუკ.), ეფთვიმე მთაწმინ-
დელს (1028 წ.), შოთა რუსთა-
ველს (მე-XII საუკ.), ჩახრუხაძეს
(მე-XII საუკ.), კათალიკოზს არ-
სენი ბულმაისიმიძეს (მე-XIII ს.),
ბაგრატ ბატონიშვილს (მე-XV
საუკ.), არჩილ მეფეს (მე-XVII
საუკ.), ღავით გურამიშვილს (მე-
XVIII საუკ.).

მთ. ვედრება ნიკოლოზ ბარა-
თაშვილისა.

ღმერთო მამო, მომიხილე ძე შეცთო-
მილი,
და განმასვენე ვნებათაგან ბღროტ-ღელ-
ვილი!
ნუ თუ მამასა არღა ჰქონდეს გულის ტკი-
ვილი,
ოდეს იხილოს განსაცდელში შემცოდე
შვილი?
ჰოი სახიერო, რად წარვიკვეთ მე სასოებას:
პარველ უმანკომ თუით ადამმაც სკოდა
შენს მცნებას,
უმსხვერპლა წადილს სამოთხისა მშვენე
რება,
გარნა იხილა სასუფეველის მან ნეტარება.
ცხოვრების წყაროვ, მასვი წმიდათ წყალ-
თაგან შენთა,
დამინთქე მათში სალმობანი გულისა სენთო,
არა დაჰქროლონ ნავსა ჩემსა ქართა ვნებისა,

არამედ მოეც მას სადგური მყუდროებისა.
გულთა მხილაჳო, ცხად არს შენდა გუ-
ლისა სიღრმე;
შენ უწინარეს ჩემსა უწყიც, რაც ვიზრა-
ხო მე;
ჩემთა ბაგეთა რაღა დაუშთა შენდა სათ-
ქელად?..
მაშა დუმილიც მიმითვალენ შენდამი ლო-
ცვად!

ბარათაშვილი ერთი უსაუვაკელე-
სი მგოსანია ქართველთა ერისა.
იგი სცხოვრობდა ამ მიმავალ საუ-
კუნეში და მოღვაწეობდა ერთად
კრიგელ ორბელიანთან, ალექსან-
დრე ჭავჭავაძესთან, ჰლატონ იო-
სელიანთან და სხ. მისი ლექსი,
ვითარცა რუსთაველისა, გვირგვინ-
ია ქართველთა მეტყუელებისა.

დ ა მ ა ტ რ ე ბ ა .

თქმულებანი ლასურძისა.

- ა. წიგნი ჭკუის სალესავია.
- ბ. შრომის მოყვარესა ნაშრომი უმღერის იადონისავით და ატკობბს.
- გ. უკეთუ გამზრდილი გამზრდელს უარჰყოფოს, თავსა თვისსა წარიწუმედს.
- დ. მტერმა და მოყვარემ ერთსა და იმავე დროს მტურობდეს—პირველმა უხამიანი ისარი და მეორემ უხამიანი სიტუვა, გარნა ვიდრე მეწეოდს ისარი, იგი მწვავე სიტუვა უკვე დამესო და გამგმირსა.
- ე. ნურას ირწმუნებთ მჩხაბავისა,

რამეჯსა რაშის ჰალდუმით ამგონებს და ყვავთა შეგებაც არიტორებს.

ვ. ცრუ ხურათ-მოდვარჩი და ცრუ მწიგნობარჩი ვიდრე განვიდოდნენ სოფლისა ამისგან, უკვე დაიმარხნენ ნანგრევ-ნამუსრევთა ქვეშე ნაშენებთა მათთა.

ზ. ჩია მწიკრალჩი იწუნებდა ქია მწიკრალს.

ც. ათასად დამითასდა გვარჩიშვილობა, გარჩა ღვაწლმან ჩემმან ათბეგრ ჭქმნა სასუიდელი მისი.

თ. მეუვისი მოყვარედ და მეგობრად დავისახე, მე მისთვის ვზრუნ-

ნავდი, მისს სახელს ვამკობდ-ვა-
დიდებდი, გარნა იგი პირს მიცო-
ნოდა, პირს უკან-გი მთხრიდა,
მსვრიდა, მწვავედ მკობდა.

ი. ვიცნობდი კაცსა ერთს: სხვა-
თა ნასიბრძნ-ნასიტყვისა ჰკრეფდა ვით
კაჭკაჭი ჭრელი.

ია ერის საგვარტომო მისწრაფე-
ბის დაკარგვას გვანიშნებს გამკაფ-
ლებს უთავოსნო, ნაზირაფა და
ჩია კაცთა.

იბ. თქმულა, მოძღვარი იგივე
მთესვარი არსო, გარნა არა ხვარ-
ბლისა, არამედ სულთერისა იფ-
ქლისა: ზნეობისა, ქცევისა, სი-

ტუგა-ზასუხისა, წიკნისა.

იგ. საცა ერს თვისი საგვარ-ტომი მისწრაფება დახშვია, იქ იუდაც კაცად ითვლება და ხრწნადიც უხრწნელად მოიუფლებიან.

იდ. ვეჭვ, თუ მტერი დააკლებს სოფელს იმდენსა და იმ ზომს, რადენსაც ავნებს მას მოძღვარი ხენეში, დრკუ, მსმელი და მუცლის მოძვარი.

იე. კეთილ მოძღვარ იგი არს, ვინცა, ვითარცა ლამზარი წუკდიადსა შინა, ნათობს და ნათელს ქუთუნს სამრევლსა თვისსა.

ივ. რაბამ ამშვენებს მარჩბიკი

სტომაქი ქმრისაჲსა დიაცსა, იმედენად სიბრანგვე ფაშვისა ამცირებს მამაკაცსა და მით უმეტეს სულეისა მოძღვარსა.

იზ. მოძღვარი, ენა ტკბილად მოუბარი, სახიერი და გამჭრიახ გონებიანი პური, სჯული და კანონია მრევლთათვის.

იპ. კაცსა დიდს იშვიათ მიეტევების ცთომილებსა და პატარას-კი ხშირად.

ით. მიხარის მოხილვა დედა-ქალაქისა მცხეთის: მისნი პალატნი და წმიდა ტაძარნი მაგონებენ ჩვენთა ჭირნახულთა წინაშართ.

კ. ზწიკარი ლარად გადის და კა-
ლაშიც შეკერივად შირბის, ოდესცა
იწიკების საკუთარისა ჭკუის ნასი-
ბრძნი და საკუთარის გონების ნა-
ბჭობ ნაზომი.

კა. აღდგომისას ოფული ღვარე,
რომ დაწოლისას, ტკბილად და
გმირულად დაიძინო.

კბ. თუ კაცი ვარ და არა ბურღო
გამოტენილი გუდა, ვითარ შეუფა-
რება სამშობლო ნაკადული, რომ-
ლის ციმციმი, ხუვილი და ჩხრი-
ალ მწიკვლი მიუკარებელ ნანად
მსმენია ურმობითგანვე.

კგ. მხიარულად დგება და მხიარ-

რულად წევბა მხლელ ის, ვინცა
დაწმუნებულა, რომ მისი დღი-
ური შრომა შეეკო მისთა მე-
უვისთა.

კდ. გენახვებოდათ ერთნაირი სი-
რი, რომელი ზეჰყურთა შინა უე-
ცრად შედგების, და დაუწევს ჭა-
ეკს ფარფარსა და ფოფინს...
მას შეადარეთ იგი უაზრო და
იხარ მახელე, რომელი თვისს
დიდებს თვისს მოწოდებაში-კი
არ ეძიებს, არამედ გარეშე მისა.

კე. ნუმცა დამმარხვენ მე დასნი
კაცად-კაცთანი, თუ იგინი მოფ-
ლენ ჩემდა განსასვენებლად არა

ცნობიერებითა და სათნოებებით,
არამედ წუწუნითა ანუ მოლაღვით.

კვ. ხელი აღმიჭყარ და აღმოაჩინე,
ზენარო, თუ სათნო ვარ და
სახიერ; დამკსენ და ქვესკნელს
შთამთხიენ, უფალო, თუ მოვიძუ-
ლო წმიდა საკურთხეველი სამშობ-
ლოისა ჩემის.

კზ. შვილნი უცოხელნი მადლ და
მარილ არიან მშობელთა მათთა-
თვის, კარნა შვილნი მცონარნი
და ხენეშნი ვაება და ოხრა სამა-
რადისო.

კც. ჰატოვ-მოუვარე შტერი და
ამასთანავე მზარავი სულმუდამ სხვათა

ქურდობასა და აუბაზე ლაშაკობს.

კთ. ნუ გინდათ საქმე ჰატივ-მო-
უვარე მხურჩნელისა და კუკუნა კა-
ცისა: ამისთანამ, არ იქმნება, არ
მოკაყვივლათ.

ლ. მხურჩნელის თვისება ასრე-
თია: შეგხვდება, ერთობასა და
სიუვარულზედ დაგიწეებს უბნობას;
და გაგაცილებს რა და გამოკეთ-
ხოვება, ნაცარტუტას აგიზელს.

ლა რადენნი არიან დღეს ჩვენ
შოკის იმისთანანი, რომელნი,
მიუხედავად მათის დასაგმობის
ქცევისა, კადნიერებით გაიძახიან:
„უშვით, საქმემან ჩვენმან გვა-

ცხვენის და გვადიდოს ჩვენ?“

ლბ. თუ მისწავე პატრივით არ ეპ-
ერობა მასწავლებელს, მასწავლებ-
ლის ბრალის და იშვიათად კი თვით
მისწავის უმაღლესობისა და უკე-
თურებისა.

ლგ. თესე მხნედ, რომ მთიშეკ
ჯხინით, ღრუბრით.

ლდ. რა გინდ მეჩანი ფეხმარდი
და ღონიერი იუფს, არ იქნება,
სადმე და რადისმე არ წაი-
ბარძიკოს.

ლე. შევნიერ იუავ საქმითა და
ზნეობით, თუ გინდა შევნიერ იუფ
სრფელსა ამას.

ლვ. მთა და ბარი არ გასწორდება,
გარნა დიდ-წვრილნი კაცნი-კი გა-
სწორდებიან ოდესმე, უამსა მამა-
ვაჟსა.

ლზ. დიაცთა ბრძოლა უფრო სსს-
ტიკი იქნებოდა, ვიდრე მამაკაცე-
ბისა, თუ ქმრებს მათთვის ჩიქილა
არ დაეხურათ და კერას ზირზედ
არ მიესოთ.

ლპ. ცბიერი სზარსი, გინდ აჭამო,
ასო, გინდ იმოუფრო, ქართულის
მეუვისად მაინც არ ივარგებს

ლთ. „მიწყაღე“ ლოცვაა, „შეგი-
წყაღე“-კი გმობა კაცის ღირსე-
ბისა.

მ. იუკ, მხნე, ვითარცა თამარი,
მედგარი, ვითარცა წმიდა ნინო,
ქველი, ვითარცა ფარსმან-ქველი,
ახოვანი, ვითარცა ვახტანგ გორ-
გასალ, თავმდაბალი და უძლევე-
ლი, ვითარცა თორნიკე ყოფილი,
მწიგნობარი, ვითარცა ეფთვიძე
მთაწმინდელი, უშიშარი, ვითარცა
წმიდა აბო და შუშანიკ ღედლოფ-
ალი, ბრძენი, ვითარცა შოთა რუს-
თაველი, უმანკო, ვითარცა შატ-
ბერდის მამა იოვანე ბერაძე, მშვი-
დი, ვითარცა მიქელ მოდრეკილი,
წუნარი და გოლიათი, ვითარცა
დავით აღმაშენებელი, მოსაგრე,

ვითარცა თამარის მამა გიორგი,
შენიერი, ვითარცა აშოტ კის-
კასი.

მა. კაი მოდგმის შვილი კარგის
ძეებით გაიხარებს.

მბ. ზოგთა სიხარული ტირილია,
ზოგთა ტირილი სიხარული.

მგ. ცუნდრუკა კაცი ცარიელს
ქვევრს შეუადარე: ესეც მასაფით,
რასაც ჩასძახებ, იმასვე ამოგძა-
ხებს.

მდ. ვისმე ვიცნობდი: სიტყვით
აქრეს კაშკებს აშენებდა, უქმო-
ბით-კი თითები დასიებოდა.

მე. არა ხარი და სახნისი სთეს-

ვენ იფქლსა, არამედ გამრჯე ხე-
ლი.

მე. გამოცდილია: ხვიანი ჩხვილი
ურმა დაწუნარდება, ხოლო ხვიანი
კაცი-კი აღარა.

მზ. ნუ გიკვიროთ, რომ ხშირად
მარგალიტადე კენჭადეს შობს.

მს. ვარდობისთუკ კარგი თუა,
გარნა ზოგჯერ ვარდს აზრობს

მთ. ყოველთა მხილველი თვალთ
მარტო თავის თვალს ვერ ჰხე-
დავს.

ნ. სახიერს ხუცესს მოძღვრად
დაისმენ ხოლმე, უსახიეროს-კი
მღვდელობასაც განძარცვენ.

ნა. ჭვეუანა, საცა დაგიბადე მე და
შამა-ზაზანი ჩემნი; ენა, რომელიც
მომეცა სახსრად უბნობისა დაბა-
დებითვე; კერა, რომელიც მათ-
ბობს და გონებასა შინა მიჭდევს
მრავალს გადმოცემას, — უველა ეს
ჩემთვის დედის რძესავით ტკბი-
ლია და საუდარსავით წმიდა, უსა-
ღმთოესი.

ნბ. დიდი კაცი მხოლოდ ის არის,
ვინც მზესავით უფლის და ათბობს
დიდთაცა და წვრილთაც.

ნგ. მიუვარს დედა, ვინაითგან
მას უმეტესად უოველთა უუვანვარ.

ნდ. გიუვარდეს მშობელნი, ვინაჲ-

თგან იგინი აკიან მიზეზ შენის
კატობისა და სახიერებისა.

ნე. წიგნს წიგნი იმიტომ ჰქვია,
რამ საგნობია და არა მარტო სა-
კითხავი.

ნვ. აღამიანობა შეგიგნია, თუ
ხარ მართლ-მოუვარე, დამტკელ
თანასწორებისა და აზრის თავი-
სუფლებისა.

ნზ. გონიერმან მოახსენა ხელმწი-
ფეს: „მეფეო! თუ ხელმწიფობა
შენი გაურჩქვნის ერსა შენსა მს-
გავსად ვარდისა ვარდობის თვისა-
სა, სახსენებელი შენი იდიდების
ამიერიოგან უკუნისამდე“.

ნს. თუ გსურს ამოვარდეს კაცის
კვლას და ავაზაკობა, ნუ ხანჯალს
წაართმევ ერსა შენსა, გარნა შეი-
უვარე იგი, და თვითც შეიუვარე
და მასაც შეაუვარე წიგნი, სიმაკ-
თლე, ძმობა, ერთობა.

ნთ. ვიეთნიმე მთავარნი ძველან-
დელ დესპოტებს დაცინვით იხსუ-
ნიებენ და კიდევ ჭკმობენ, გარნა
თვით მათზე უდესპოტესნი არი-
ან, ვინაითგან, მსგავსად მათსა,
არ ინდობენ და არ იშვნევენ და-
მორჩილებულ ერთა სიწმინდეს:
სარწმუნოებას, ენას და გვარ-ტო-
მსაც-კი.

დ. ჭეშმარიტად დიდის კაცის
სლვა მტკიცეა, გზა გადაუხრელი,
მიზანი დაუცდენელი, აზრი ნა-
თელი, სიტყვა მარჯმულ-მოკვე-
თილი, ქცევა საამო, გამომეტ-
უველება აღკრსიანი და სასურვე-
ლი.

და. განათლება ის არის მხოლოდ,
რაცა გვიქადაგა მაცხოვარმან, სა-
ხელდობრ: „შეიყვარე მოუვასი შე-
ნი ისე, ვითარცა გიყვარს თავი
თვისი“.

დბ. ევროპიელი ჰქადაგებენ
და კიდევ იგვეხიან თავის განა-
თლებითა და წარმატებით, უწინ-

დედ მთელობელებს ბარბაროსებად
სთვლიან, გარნა რა ბედენაა მათი
განათლება, რადესაც ძველებურა-
დვე ერთურთის სისხლსა სწოვენ
და მორჩილ ერთ უსპობენ ანა თუ
თავისუფლებას, ანამედ მეტადინე-
ობენ გააქრონ თვით მათი სახსე-
ნებელიც კი!

დგ. „შეგვიუვარეთ“, გვეუბნე-
ბიან თათარნი. ვითარ შევიუვარეთ,
რადესაც მათნი ნოინნი გვინგრე-
ვენ სამეუფოს, გვიბილწებენ სარ-
წმუნობას, გვიწვენ წიგნებს, გვი-
სპობენ ენას და გვართმევენ მამა-
ხატათა სისხლით მორწეულს მიწა-
წეალს!

დღ. მთელობელნი, რომელნი
ისაკუთრებდნენ სამეფოებს მხალად
იმიტომ, რომ მოესკეჭათ მათნი
სიმდიდრენი, და ჯერეთ დაენგრი-
ათ დაპრობილთა შენებულეებანი,
დაეწვათ წიგნნი ჭ უნობირნი მათ-
ნი ჭ მერე დაეხარკათ იგინი, თვი-
თვე მოხარკე შეიქმნენ და ანუ
სრულად აღიგვნენ ჰირისაკან ქვე-
უანისა.

დე. რომი დიდი იყო, ვიდრე
ანიჭებდა თავისუფლებას დამარ-
ხილებულ ერთა ენასა და სარწმუ-
ნობას, ჭ ესე ვითარი თავისუფ-

აქედან რომ მოსვლა, თვით მისი დიდებულ დაილია და გაჭქრა.

მვ. იმაზე საძულველ არა არს-
რა, როდესაც ისმენ ხენეშისა კაცის,
ღ მასთანავე პირმცინარის, ხმასა
ნარნასს, ჭანგებსა მოფურადებულ-
სა და მოტკბილებულსა.

მზ. მხოლოდ უმეცარის და უზ-
ნეო კაცის მახვილი უჯეროდ აქ-
ცევს სისხლს ღ სპობს სხვის სი-
ცოცხლეს, ზნეობიანი კაცის მახ-
ვილი ჩაუნგია მანამდე, ვიდრე
აგად არ მოიხსენებენ მისს მთელ-
ბედის პატრონებასა ღ სიწმინდეს.

მც. მასწავლებელი უნდა იყოს

მტკიცე ზნეობისა, რაჟე მისი მად-
წაფეც მას მიემსგავსოს.

დთ. კაცი ვერც ერთ სათნოე-
ბას ვერ ასრულებს, თუ მისი ქცე-
ვა უსარგებლოა მოძმეთათვის.

ო. შვენიერი ხარ, თუ სინი-
დისიერად ასრულებ შენს მოვალე-
ობას და პატივით ეპურობი უფ-
როს უმცროსთ.

ოა. სწეულება მოკერიდება, რდეს
მოირიდებ და სხვებსაც მოაჩიღებ
სწეულების ბუდეს — სიბინძურეს,
ნადგელს, მწუნარებას და უძლებო-
ბას.

ობ. თვალთა ღიბღიპება და

მათივე ჭვიტინებს სულმდაბაღასა და ფშუტა კაცის თვისებას.

ოვ. ზოგჯერ ბედნიერება უბედურებას, გარნა უბედურება კი ბედნიერება: ბედნიერება ჭროთის კაცს სიამაყესა და ცრუ ქაღილს, უბედურება კი სიწინარესა და სიწრფელეს.

ოდ. პატრონისანი ზ ჯომარდი კაცი აღმატურად არ იჭვრიტება და თავ ჩაქინდრულად არ დადის.

ოე. თუ გონიერი ხარ, მოისურვე მხოლოდ ის, რაიცა ძალ-უძის შენს თავსა და მკლავს.

ოვ. მეტიჩარა მწერალი თვი-

სის უაუანიდა და ქაქანიტ სცდი-
ლობს შიიზიდეს საზოგადო ეუ-
რადლებს, და იმას კი არ ნად-
ვლობს — მისი ნაშრომი შეიწირე-
ბა თუ არა ზვარაკად საერო საკუ-
რთხეკელსა ზედა.

ოვ. ჭეშმარიტის მწერლის აზ-
რი შევადარე მთის წყაროს, რა-
მელი მოდის, მოკამკამებს განუ-
წევეტლად, სიციცხლეს ჭმატებს
კარემოსს თვისსა, აბიბინებს, ახმა-
ურებს, აყვავებს, ალამაზებს.

ოზ. ძმობა, ერთობა, თავისუ-
ფლება... არს მისწრაფება თამარ
წმიდის მეფობისა.

ოც კინ აღაშენა ეს ძლიერნი
ცხენ-კოშკნი ზე ცისა მიმართ აწვ-
დილნი ტაძარ-გოდოლნი? — მკლავ-
მა ძლიერმა, ჭკუამ აღმატებულმა,
სიუვარულმა თავისუფლებისამ.

ოთ. უძლეველია კაცი — სიტუვა
ძლიერი, მკლავ მაგარი, თუხმარ-
დი, სუფგრძელი, შედგარი, მხხე
და ჭველი.

3. თუ სასიკვდილად წაეკიდო
მთუვასსა შენსა, ვიდრე ხმაფსა
მოიქნეოდე, მოიხსენე მისი მშო-
ბელი, რამელი ცრემლს დაღვრის
შვილისათვის, ზე მშობელიცა შე-
ნი, რამელი შენით ნუგეშობს ზე

უენგან მკელის დატირებასა და
კურთხევას

3ა. მსმენია ძველთაგან: გვე-
ლის სიჭრელეს გველადუა კაცის
სიჭრელე აღმატებისა.

3ბ. სადღა არს ამირანისებური
ქართველი, რომე ათას ლიტრიანი
რკინის ბურთი ხელში იჭიროს და
შეთამაშოს!

3გ. მიწას მით ჭქვიან დედამი-
წა, რომე იგი, ვითარცა კარგი
დედა, გვზრდის, გვზატრუნობს,
გვივლის და გვაცხუნებს.

3დ. ბრძენმა ბუნებამ დაავალა
დედაკაცს: იყავ დედა და დიასა-

ხლისი, შვილებითა შენით აღ-
უვავე მამული შენით.

პე. კარგსა კაცს უყვარს მეგობარი,
მტრის ჰირის ამომკლიტარი და მამულისა თვისის მკობარი.

პვ. ჰატარძლის მოგვრა მით
გვახარებს, რომე ჩვენს კერას ვმა-
ტებთ ახალს ძალას, ჯერეთ მტო-
რესა და ჰატარას და შემდეგში-
კი დედაბოძსა და ბურჯს სახლისას.

პზ. ჭეშმარიტი მწერალი აღიწე-
ვის მწვერვალსა მაღალსა ო მიერით-
გან წარმოაგვიენს სიბრძნისა თვი-
სის ნაკადულებსა და უხვად მო-
წყავს არუ-მარესა.

პს. უგულო დიდებული შეკადარე სამთრის მზიანსა ჳ ეინვიანს დღეს: იგიცა, ვითარცა ესეც, ბრწყინავს და არკი ათბობს.

პთ. კაი შეილი მამისათვის და კაი მამა შეილისათვის წმიდანებია ურთიერთას.

ჟ. ვალანობა უბოროტესი ჳირია მცონარა და უპირა კაცისათვის.

ჟა. ვინცა აძვეებს ჳკუასა და არა სტომაქს, გაიზრდების და მსეგრძელ იქმნების.

ჟბ. ვითარცა დედაბოძი სახლისა, ეგრეცა ჳკუა ბურჯია კაცისა.

უგ. შეიმოსე ზნეობა და კონება და არა ჭიანი ხარცი, თუ გსურს მზეგრძელ იყო.

უდ. ისწრაფე სთესო არა ბევრი და ვაკლახი, არამედ ცოცხა და ნარჩევი.

უე. კაცსა მკვეთელსა და ვაშკაცსა და კაცსა მკვეხასსა და ბაქიას ასე განათვისებენ ძველათგანვე: „ხმალი მისურადისა, ბაქიბუქი ბაქრადისა!“

უვ. მიუვარან მღელვარე და მჭეხარე ზვირთნი არაგვისანი: იგინი მაგონებენ ზათქსა და ზარს

თავისუფლებისათვის მებრძოლ ქართველებისას.

ეზ. ხელისუფლობა უნდა ებაროს ხელფანსა და გონიერ კაცს და არა უხელ-უთავოსა, და, უმეტესად-კი, უკუფოს.

ეც. უკუდავია იგი მანდილოსანი, რომელმან სამშობლოს მზეგრძელობისათვის გაიმეტა თავისი მხოლოდ შობილი ძე, სიმკვიდრედ სურამის ციხისა.

ეთ. ჭირი, ქვებუღანობა და სხვათა ქირღვა უამზედ უარესი სენია: ვისაცა ეს სენი შეეურების,

ვერღა განიურის, გინდ ზარფირთ-
სანი შეიქმნეს.

რ. ფუტკარი მწარედ იკბინება,
გარნა ტკბილს გოლფილს გვიმზა-
დებს; თრზირი კატი კი, შეკვზდუ-
ბა, გვიცინის და მერმე, გაგვის-
ტუმრებს-რა, ღრმა თრმის გვით-
ხრის.

რა. ზურის ტეხვით შეკობარს
იძენენ და ზურისავე ტეხვით ძმა
ძმას ეურება.

რბ. გმირი, რასაც დაიქადებს,
მასვე აღასრულებს: მისი „ჭო“
ჭოა და „არა“ — არა

რგ. თამარ შეფე იყო დიდი

მხალღდ იმიტომ, რომ იყო მშვი-
დი, წინარი, ჭკვიანი, მუშაკ დაუ-
ცადებელ, მხნე. უმანკო, უებრო
მოსაზრე, საქმის გამსტრობელ
უსწორო, სწავლულთა და ბრძენთ-
ხატივისმცემელ და თანამესაუბრე,
გულმაკარ და სულგრძელ.

რდ. ერთი მუშა ხუთთა უძლებ-
თა უმჯობესა.

რე. თათარი, გინა მაგვარი მტე-
რი, ველური რომ არ ყოფილი-
ყო, განაღა დაანგრევდა თამარის
შენიერ ხალატებს?

რვ. მდიდართა შორის კაი კა-
ცი მხალღდ ის არის, რომელიც

დობიერია და უქონელთ შემწე-
უნარებელ, გამკითხავი.

რზ. უგელა რომ მხვნიელი უფ-
ფილიყო, მსოფლიოს მონობა ადარ-
ეცოდინებოდა.

რც. საბნელში ის ძვრება,
რომელსაც სინათლე თვალს უბრ-
მობს.

რთ. მარწეი კარგადა მორწეე,
მერე ვაჭარს მიურწეე
და გინდ თითონ ინერწეე.

რი. შგენიერებაა ცხოველ მეო-
ფელი მზის სხივით გაბრწეინვე-
ბული ვარდობისთვე.

რია. გველი და გველასთუა კა-

ცი მხელად შით გაიჩქევან, რამ
პირველი ხახავს და მეორე კი
დადის.

რიბ. სიტუვა ზოგჯერ აღმა-
სია, აღმასივით ძველთელი, ზოგ-
ჯერ კი ბლაგვი დანაა, მხრად
მდრღნელი.

რიგ. ზოგჯერ გაიჭრება გულ-
საკლავ სიტუვითა, რაც არ გაიჭ-
რება ბასრი დაშნითა.

რიდ. შინდა ვიუო სირი ბლვა-
რისა, რამ მამულის განდიდებას
ფჭრინავდე მარადის.

რიე. ხვალე არა ვჭამ ზურსა,
თუ დღეს მისი სასუიდელო არა

მთავივე ან რაიმე კეთილი საქმე არა
ვქმენ.

რივ. ბრძენ ვინ არს, თუ ბრძე-
ნთა ჰატვივის მცემელ არ არს!

რიზ. თაჳი იმიტომ თაჳს არის,
რომ ითაფოსნოს და ითაჳადოს.

რიტ. ისეთი უნდა იყოს, რომ
გარემოს შენსა მორგოს წაღკოტი
მეცნიერებისა, ქველობისა და სა-
ხიერებისა.

რით. წიგნი გონების სახნისთა:
უკანასკნელი აშაგებს უამირს, ზიკ-
ველი კი აბრწეინვეებს გონებას.

რკ. ვლადცაჳ დედასა და მამა-
სა ჩემსა: იგინი იუვნენ სახე ქვე-

ჯობისა, სიმშვიდისა, სიუფარულისა,
სიმდაბლასა, ახაკობისა და
მედგრად მოღვაწეობისა.

რკა. მადლიერ ვარ მამისა ჩემისა:
მან მასწავლა სიუფარული გვარ-
მოღვმისა და კაცობრიობისა.

რკბ. ორისა მართვის მქონებელი
სირი ბარტუებს ვერ დაზრდის:
კვერცხნი დაეზრობიან და შვილნი
ამიელრობიან. ეკ სახედ: ორისა
კერაის მსახური კაცი ვერ აღშენ-
დების და ვერ გაიხარებს.

რკვ. კაცო მედგარო! ბუდესა
შენსა ნუ მოიშლი: უბუდო არცაღა
ჭინჭველ არს, ნიადაგ ზრუნვით

მასწორებელი და მალამაძებელი
სატფურებისა თვისის.

რკდ. კითარცა უტოლო თით-
ნი მუშაკობენ შეწყობილად, ისე
დიდ-წვრილთა კაცთ თანააც იღვა-
წონ ჰიკიანად, თუ ესურვებათ გან-
დიდება მამულისა.

რკე. გონიერო! დღესა ყოველ-
სა მკვლე მამული შენი და მანგ-
ლითა აღჭერ ჭიანნი და მხმარნი
რტონი სანერგეთა შენთანი.

რკვ. ნახეთ ივლისის მზის შე-
შოქმედობა: იგი ზრდის, იგი
სწავს, იგი აბერებს.

რკზ. მამული ტკბილია, დედუ-

ლი უტკბილესი, ხალხი ართავე
წმიდა, არ გასამატებელი.

რკს. ოღეს იქნება, იას ეკლის
დობერი აღარ მოურგონ!

რკთ. მხალხოდ დიდებულნი
არიან მტერ თავისუფლობის: გან-
სუქდებიან, აზვავდებიან, ააძლე-
ბიან: „არღა გვინდა წინამძღვარ“,
— ჭეიფიან — „ჯერ არს ჩვენდავე თა-
ვად თვისად უფუნა!“. გარნა მათ არა
უწეიან, რომე საცა უგელას ხელე-
წითების, იქ ნეშტიცა თავისუფ-
ლობის განქარდების.

რლ. თუ გსურს სცნა, ვითარი
კაცი ვითარს კილღაზე კიუბნობს,

დაუკვირდი მისს კრინებსა ჳ თვალ-
თა მღერას.

რლა. თავისა დამკარგავი მა-
მუელსაცა ჳკარგავს და კერასაც აქ-
რობს.

რლბ. კეთილსა ნუ მოეღის ქვე-
ყანა, თუ მისს საჭეთმზურობელად,
რამე მანქანის ძალით, შეიქმნა
სუელელი, რომელსა თავი თვისი
ბრძნად მიაჩნია.

რლგ. კალამი მკვიდრად ესმის
ეტრადსა მხოლოდ კაცისა მის,
რომელი აზროვნობს საფუძვლიან-
ად.

რლდ. თვალნი კაცისა მისის

სულისა და გულის მიჭვრიტანანი
არიან.

რლვ. აზრი შენი, დაიბადება რა
გონებასა შინა შესსა, შვიდჯერ
აბრუნე, შვიდგზის უქცეო, შვიდ-
ჯერ განჭვრიტე, შვიდგზის მო-
ჩარხე და ისრე აღმოუშვი ბაკეთა-
გან შენთა.

რლვ. ჟ რა საცოდანნი არიან
ისინი, რომელნი ეჭიდებიან მათ-
და შეუფერებელ საქმეს!

რლზ. ქვეყანა მართლ. მსაჯუ-
ლია: გულით აღარ მიენდობა შე-
ნანებულსა მზაკვარსა.

რლც. ვინცა წამისა სიცოდნ-

აქს კეთილად მოიხმარს და შეჭ-
ქმნის დიდსა გოდოლსა კეთილი-
სასა, მით იგი საუკუნო ხსენება-
სა დაიმსახურებს.

რლოთ. მოწიწებით და კრძალუ-
ლად თავს ევლე მამულისა შენსა,
ვინაითგან მან დაგიტოვა ტკბილ-
ნი კარდმოცემანი მამა-პაპათა და
მანვე აღაგზო გულისა შინა შენ-
სა ტეცხლი სიუვარულისა.

რმ. უსვინიდისო კაცი ჭ მტა-
ცებელი მხეცი მით ოდენ განსხ-
ვავდებიან, რომე პირველი ღვთის
ხატია და მეორე ოთხთუხი პი-
რუტუვი.

რმა. ნიაგ კეთილი მიქრდა,
აღალ აღალი გამქონდა;
მომბერა ქარმან სსსტიკმან,
ვალალ-ვალალ მასთობდა!

რმბ. სიბრძნე და ჭეშმარიტება
ნათლად გამოდტქმის, ვინაითგან სა-
ცა სიბრძნეა, მუნცა სინათლეა.

რმგ. ქვეუნიხათვის ზრუნვა კე-
თილ ანს მხლელ მართალის
კაციხა.

რმდ. მოგველინება კაცი, თათ-
ლია და გოლი, გაგშორდება — და
სსსიკვდინე სამსალაა.

რმე. წელიწადთა თანა ჰასაკისა
შენისსა თვალენ საქმენიცა კეთილ-

ნი, რომელნი გიქმნიეს უამსა შინა
ცხოვრებისა შენისასა.

რმვ. ზოგი კაცი ღიაც არს,
უკნინეს ღიაცისა, გარნა ზოგი
ღიაცი კაც არს, უკმირეს კაცისა.

რმზ. ოდესცა ძე ადამისი და-
ცუნცულობს, ძვრება ამა-იმისას,
გადი-გამოდის, იგი შტერ არს ღ
საქმეცა მისი ცუდ-ამაჲ მუევისთა-
თვის.

რმღ. ძილსაცა შინა თვისსა კაცი
გვლარძნილი სცემს ჭანკსა თვისსა
კაცთა კეთილად მზრუნავთა.

რმთ. კონიერი საკრამანგს ჩაი-
ცომს, დაშვენდების, უკუნური ჰორ-

ფირსა და ძაწეულს წამოისხამს
და უფრორე კაუშნოვდების.

რნ. მრავალ საუკუნოვან წარ-
სულს ვცნობთ მატრიანით, აწმეოს
ვხედავთ თვითვე, კარნა მუობა-
დის პირველს წამს კი ვერ გან-
ვიცდით და ვერცა ვიგულებთ მას
ჩვენად.

რნა. ბრძენი ის არ არის, ვინ-
ცა ბრძნულად მეტეველობს, არა-
მედ ის, რომელი ბრძნულადცა
სიტყვაობს და ბრძნულადცთ იქ-
ცევა.

რნბ. სვინიდიდისით ჭამე ჰური,
თუ გინდა ხმა სირინოზისა გქონ-

დეს, სვინიდისს რახან უღალატებ,
ხმაც უარყატისა შეგექმნება.

რნგ. ცბიერი და გულფშუტა
შეგობანი როსცა ამაღლდების, არ-
და გიმეგობრებს.

რნდ. სულმოკლე სულგრძელს
ეუბნებოდა: „გულს მიწელავს შენი
სულმოკლეობა“.

რნე. ხატი ვიყავ ღმრთისა
და სული მედგა მისივე, და გზა
ცხოვრებისა გავლიე ისე, რომე
არცა იგი ხატი შევმურე და არ-
ცა იგი სული შევმწიკვლე.

რნვ. სოფელსა ამას უნდა ჭნა-
თობდე არა ციციხათელასავით იაღ-

კიაცად, ანამედ ლამზარსავით დაუ-
შრეტეადა.

რნზ. მუშტის ტოლი ბულის
ტეას ღმუოდა.

რნს. ანწავი რომ ზენას ზე-
ნით გადმოიხედაკს მთა და ბარს
სწორად სჭვრეტავს.

რნთ. მუშუტა კაცი ფოლოცს
იღვა და ღრიალებდა: „მე უგე-
ლასე ჭკვიანი ვარო“.

რძ. გაუტანელს კაცზედ ასრე
იტყვიან: „ხატი აქვს კაცისაო,
სული ტარტაროზისაო“.

რძა. ცუნდრუკასა ჭ მურიანს მე-

ევისთა მისაქმურობა გულის უგმი-
რავს.

რძბ. ერთი ვინმეს უჯიერი, გამ-
ცემი და მოლაღატე, შთანთქა მი-
წამან, კაცთა ხსოვნამ კი აღიბეჭდა!

რძგ. ქრთილის ოდენსა არ
შეეძლო ფეტვის ოდენი, ხელს კი
სჭიდებდა გოჩის ოდენსა.

რძდ. მეუვისა მოუვარედ და
მეგობრად დავისახე, მე მისთვის
გზრუნავდი, მისს სახელს ვამკობ-
ვადიდებდი, კარნა იგი ჰირს მი-
ცინოდა, ჰირს უკან კი მთხრიდა,
მსვრიდა, მწვავედ მკობდა.

რძე. თხელი და ტრელი კაცი

ძონეუღმა უადრესად განატრელ-
განათხელა.

რძვ. ამბავნი კეთილთა და
ღვაწლმოსილ კაცთა მისაღბუნებენ,
მატკობენ ჭ აღმამაღლებენ.

რძზ. ბევრის ცოდნასა ზედა
დაჯერებულს დაკეხშვება კარი მე-
ცნიერებისა.

რძტ. მტერმა და მოყვარემ
ერთსა ჭ იმავე დროს მტეორცეს —
პირველმა უხამიანი ისარი და მეორე
მ უხამიანი სიტუვა, გარნა ვიდ-
რე მეწიოდა ისარი, იგი მწვავე სიტ-
უვა უკვე დამესო და გამგმირა.

რძთ. უკეთუ გაზრდილი გამ-

ზრდელს უარჰყოფს, თავსა თვისსა
წარნიწყებდს.

რო. უფალი ქვეყანასა ზედა
რთი არს, გარნა უფალი თავისა
ეთვისისა ბევრ, მრავალ.

როა გლეხი რაღაი გლეხია,
თუ არღა არს გლეული და გლა-
ხი? *)

რობ. არა კაც ჰქვას, გარნა
ნუ დაინდობ შენის თავისუფლების
დამამხობელსა და შენთა სიწმიდე-
თა მაგინებელსა, ვინაითგან იგი
არა არს კაც.

*) ნახე ლექსიკონში სიტყვა „გლა“.

როგ. მკლური ხელის გაკვრა
საზრახნია, მთესვარსაებ ხელის გაკ-
ვრა საქებარია, ხოლო სამშობლოს
დასაცველად ხელის გაკვრა კი სა-
სახელოა ღ სავაშა-ვაშა.

როდ. ძნელად მინახვანან კაც-
ნი, აღზრდილნი მატრახაზთა უბან-
სა შინა, რამე თვითც მატრახაზნი
არ იყვნენ.

როე. აღმასივით მჭრელი ენა
რიტორისა ვერ გაჭკვეთს გაქაჯე-
ბულსა გულს ბრეუვისას.

როვ. ზოგისა აზრი ფუჟეა
გარნა სიტყვა მორთულ, მოკმა-
ზული.

როზ. აკვანი და კერა წმიდას
მხელად წმინდისა კაცისათვის.

როც. თითნი გვასხიან ქმნად
და ხსნად და არა მხელად ჭამად
და შიდად.

როთ. მწარემ გამამწარა, ტე-
ბილმა გამატებილა; დრო იცვა-
ლა, ტებილმა გამამწარა, მწარემ
გამატებილა.

რბ. კაცის კვლა უადვილეს იქ-
მნებოდა და ხშირ, თუ გონებაცა
ჩვენი ისევე ჰკვეთდეს, ვითარცა
ხრმალი, რომლის სიბასრეს უქმ
ჰყუთუს გრძნობა რიდობისა.

რბა. ვალ სწორედ, მტკიცედ,

შეურხეულად: ხლართვით და
ზღაზვნით რთინინი გველისა
და ხოკერას წესია.

რპბ. ვგლგობ ანა თბლბასა
ჩემსა, ვინათგან ურუელი კაცი
წესისამებრ ბუნებისა დათბლდების,
ანამედ დღესა მას, რამელსა ვერ-
ცა ერთი კეთილი საქმე შევძელ.

რპგ. იუდის კერძად მიმანია
კაცი, რამელი მტრობს მშობლი-
ურსა მამულსა და მთწიწებით ან
ახსენიებს მისთა უწმიდესთა და
უსადთაგანთა გარდმტყუმათა და
მისწრაფებათ.

რპდ. უზნელ და უზრდელი

მეცნიერი უმეტეს უმეტეს არს,
ვიდრე უმეტარი სოფლიერი.

რპე. ნათელი გონების ნაქმარი
ნათელ არს და ბრწყინვალე უკუ-
ნითი უკუნისამდე.

რპვ. დედამისი უსიყვარულად და
ურგები შვილი უმწარესა სამსახურისა
და მაუიფნებელი გვარისა.

რპზ. თავადი ის კი არ არის,
ვინც ბრწყინვალედ იმოსებას, სავ-
რამანგს იცომა და თქრას არგნით
გამობრძანდების, არამედ ის, რა-
მელიც რამე საქვეურო საქმეს თავ-
ფოსნობს.

რპც. ყოველი მსგავსი ერთნაი-

ჩი ფასისა არ არის: ორპირი
კაცი საგმობია, ორპირი სოფე-
ლი (არპირად გაშენებული) შვე-
ნიერია და ორპირი მახვილი,
მკათავი უღმობელის მტრისა, საკ-
ვეხური.

რბთ. ზნეობა ისწავლების ზნე-
ობიანი კაცისაგან და არა უზ-
ნეო მეცნიერისა.

რჟ. მოძღვარი სახიერი, მსგავ-
სად მეგუთნისა, ხნავს, ფარცხავს,
მარგლის ჭ რწყავს ზნეობასა და
განებას თვისის სამრევლოისას.

რჟა. მწყემსი ქადაგი მხოლოდ

შქადაგებულა, თუ თვითვე არ არის
სახე მისივე ნაქადაგებისა.

რუბ. გონიერო! მიჭბაძე ანჩელ
მამებს და შენც ალაგე სვეტი, —
საფუძვლად თავისუფლების, სიმტ-
კიცედ სამშობლო ქვეყნის და სა-
ხსრად შენის სარწმუნოების.

რუგ. სარწმუნოება, ენა და სი-
ყვარული სახელმწიფო შენობის
ზედადგარიაო, თქმულა.

რუდ. მე ქართველი ვარ, გარხა
თანასწორად ვუვარობ ჩემს მეგობ-
რესაცა და უცხო თესლ ტომსაც,
ვინაითგან უოველნი ერთბაშად აღა-
მისნი ვართ.

რჟე. კაცი .ის აჩის, ვის მხლელა შრომა და ღვაწლი კეთილი ასულდგმულებს და ახარებს.

რჟვ. თავისუფლებას იქ იგულებდე, საცა ზნეობრივი და მოქალაქეობრივი კანონები მტკიცედ დატულია.

რჟზ. უწმიდესია მხლელად შვენიერება, სისწორე და კანონიერი თავისუფლება.

რჟტ. სასჯელი რომ უფველთვის ტანჯვა იყოს, ღმერთი არ გამოსცდიდა მართალსა.

რჟთ. მდიდარი თუ გინდა იყო,

ბევრი უნეობრივი საუნჯე მოიღ-
ვანე.

ს. ამოჩლოები *) ამო და
ძლიერ იუვენ, გიდრე არ იკა-
რებდენ მამაკაცებს, და როსტა დაი-
ახლოვეს იგინი, თვითცა განვარ-
დენ ძლიერებისაგან და მონად მა-
მაკაცისა შეიქმნენ.

სა. ესენი ასრე და ამით ილე-
სებიან: საუდარი კირით, სამარ-
თებელი სალესით, ჭკუა გამოც-
დილებით, უნეობა ბადით, ქვევრი
ხიზით.

*) ამოჩლოები (ამო ჩოლოები)
იგივე ამაზონები არიანო თქმულნი.

სბ. ვქადულობთ ქრისტეანობით, ვცნობობთ კი ეშმაკ-გველობით!

სგ. თუ გსურს აზრმან შენმან იმუშაოს და ჯეროვანი შთაბეჭდილება იქონიოს მსმენელებზე, ეცადე გამოსთქვას იგი მკათოდ, წილადობილას შემოუღებლად.

სდ. ჭეშმარიტი რიტორი მთავარ საგნობს მიჭყვება დაუცადებლად; მიმობნეულს ნაკადულებსა და ნაყურებს იშვიათ შემოიკრებს ხოლმე კალაპოტსა შინა თვისის მჭერ-მეტყველებისსა, ფინაითგან

შიშობს, მათ არ დააბნელონ მისი უპირატესი წინადადება.

სე. ჰატოასანი კაცი არასოდეს არ შეგიგინებს სალოცავსა და გვარტომს, და არასოდეს არ წაკართმევს ღვთისა მიერ მონიჭებულს ენასა და თავისუფლებას.

სვ. თუ ხარ სახელოვანი, თანამდებდა ხარ აღიჭურვო არგნითა მტკიცით და მწესო სამწესოი შენი სიტუვიერი, და არა წარატაცებინო მხეცსა მზვინვარესა არცა ერთი კრავი, შეთენილი გზასა ზედა ცხოვრებისა მისისასა მკელბელობითა თისით.

სზ. ისე მოვუსვი კალამი,

რამე შეშექნა ალამი

ღ ურმატ მიძღვნა სალამი.

სს. არავის ეპრიანების კაცი
ძალით, ღონით და ნიჭით აღ-
ჭურვილი, გარნა უქმი და მტო-
ნარი.

სთ. თუ ქვეყანა გთხოვს შრო-
მასა და ღვაწლს, იფხიზლე და
იღვაწე, მსასოებელი, რამე საე-
რო გვირგვინსაც მოიკებ.

სი. ღვაწლ მოსილლობით დამაშ-
ვრალ ვაშკაცს ერის შესხმა ღვთი-
ურ ხმად ესმინება.

სია. გვარიანი კაცი კარგია,
თუ გვარს დაამშვენებს.

სიბ. ძლეულნი გვეკითხებიან:
„რითი მძლეველობით მარადის?“
და ჩვენ ვუზასუხებთ: სიუვარულ-
თა, თავისუფლებითა, მეცნიერე-
ბითა და ზენარობით.

სიგ. ჰატივისა და თაყვანს ვცემ
მსწავლებელსა ჩემსა, ვინაათგან
მას ერთბაშად შეხარცებულ აქვს
სიბრწეინვალე გონებისა, სიწმი-
დე სულისა, სიშვენიერე ზნე-
ბისა და ზრდილობისა.

სიდ. მიუვარს სმენა ჭკეროვან-
თა, ბრძენთა და მეცნიერთა, და
სმენილის განხილვა გონებით და
განაწილება: იმად, რაჲ არს კე-

თილ და საწმენო, და იმად, რაჲ
მიხნს ღრკუდ და უჯეროდ.

სიე. მტერთა ჩვენთა აკვირვებს
ძლიერება და შედგრობა ქართველ-
თა, გარნა არა უწყიან მათ, რამე
საქართველო ძლიერ არს და უძ-
ლეველ ცალკე-ცალკე კერათა დი-
დობით, მათთა მრავალ რიცხვან
ძე—წულთა ერთსულაობით, ერთ-
გულაობით, შეწყობილაობით და
განწყობილაობით, მამათა უწმიდეს
გადმცემათა ტრფიალით, მცურ-
ძალებით და აღსრულებით.

სივ. ვითარ შევნიერ არს და
თვალწარმტაც მწიფე და სრული.

მტევანს უუკმნისა, ეგრევე იგუ-
ჯეთ დიდი და სიუვარულით განმ-
ტკიცული კერა ზაზა მამა ძმები-
სა, გინა მათთა მეუვისთა და თვი-
სობართა. კერასა ამ გვარს ახლავს
ჯოცვა და კურთხევა უფლისა,
სიმტკიცე და სიძლიერე შინაგანი,
ტკბილი და დაუშრეტელი საზრ-
დო სულიერი და ხორციელი.

სიზ (სახალწლო): დღესა ამას
ახალის წლისასა მაგონდებიან მე-
ათხნი ესე სიტევანი ჩვენნი: მლი-
დარი (დიდ ვარი), თავადი, აზ-
ნაური, ხელმწიფე.

ქართვლის ხელი მარადის მწი-

ფობდა (ირჯებოდა და იღვწოდა
დაუძინებლად, შედგრად) და მით-
ცა გვერდ უთვალმან: სიდიდით მდი-
დარ, თავისნობით თავად, ზნე-
მადლობით აზნაურ (ანუ ენოს-
ქუა ზენარის შვილი).

გინატრით, ძმანო ქართველით,
დღეს ამას წლის დასაწყისისას
მხოლოდ ერთსა სანუგვარსა და სა-
სურველსა საუნჯესა — გქონდეთ
თქვენცა, ვითარცა მამაჰყავთა ჩვენ-
თა, ხელი მწითლე, და დანაშთენი
მეგობრეთა თავით თვისით.

თამარ მეფე

(ლასურიძისა)

არს მცხეთს მეოფელი,
ღმერთ-საყოფელი,
სვეტი ცხოველი,
ცხოველ-მეოფელი;

და კვართი უფლის,
მუნ რომელ ეფლის,
ივერს არ დაფლის,
ათავისუფლის.

ამ წმიდას ტაძარს,
ჯერ ერძასა თაძარს,
ულოცვენ ქაძარს,
ჰუედრიან სენარს.

ანტონ ქუთათელ,
უკვანთა მკვეთელ,
მასთან გელათელ,
მიქელი მცხეთელ

არიან მწურთველ,
თაძარის მემსხმელ,

მკორეიროსნებელ,
მკვირკვინოსნებელ.

მეფეს უხარის...
ოქროც კმა არის:
ვეელას აუარის,
ვეელა ახარის.

ისმის ხმა ერის,
გრკვინვა ივერის,
ლოცვა მწირ ბერის,
ობოლ, ოხერის:

„იქოს შენ მიერ
ქვეყანა ძლიერ,
ძრავალ-ქაძიერ
აძერ-იძიერ!“

* *
*

მეფევ თამარო,
ზეცისა სძალო,
ქართველთ ებგურო,
დედავ ნეტარო!

იუავ დიდებულ,

იეზუ ჩინებულ,
მშვიდ, დაწუნარებულ,
დიდ, ამაღლებულ!

ჰეავ განარებულ
ერი ამერულ,
ერი იმერულ—
ტობი ივერულ.

ხიდი მობისა,
კზა ერთობისა
ჰქმენ არ-წამისა,

ძარად ქაძისა.

ამრავლ ქველობა,
ერთსულოვნობა,
ერთგულოვნობა,
თავისუფლობა.

* * *

გუავს ჭიაბერი,
მეფეო, ბერი,
ჭეონდიდის ნაბერი,
ქველ კახაბერი,

დიდი სარკისი—
ტომი ქურთისი,
შოთა სამცხისი—
შვილი ზეცისი,

ჩახრუს ჟინჯნელი,
მოსე ხონელი,
აბდულ შავთელი,
ანტონ გლონელი.

შენთან იღვწიან
ვარდან დადიან,

და მარუშიან,
მეგრელთ ბედიან,

ბოცო ჯახელი,
რატ სურამელი,
ასათ გრიგოლი—
მტერთა გრიგალი.

კიევარდა სწავლა,
წინისწინ წავლა,
ერისა მველა,
ქვეუნისა მოვლა.

გაავლე კვერთხი,
ადინე არხი,
აშროძე ხალხი,
შენი მეოხი.

ფეხი დაადგი,
მტკიც ჰყავ კვერნაქი
მასზედ აღადგი
დაბა-ქალაქი.

უბისს საუდარი,
შავშთ ოწიზარი,

შენგნით მტკიცე არი,
განამტკიცარნი.

ვარძია კლდური,
ვარდციხე, მური,
თამარ-ციხური, —
შენით არს დგომური.

აქ ბეთანია,
იქ არტანია,
არტანუჯია, —
მეფის ნარჯია.

თამარაშენი,
უდო ვარდთაშენი,
გიძთ ახალშენი—
სულ შენ აშენი.

ტფილისს ისანი
ჭუავ თლილ ქვისანი,
მარმარისანი,
არა ხისანი.

ამკვე დუაღეთი,
არანს სივნეთი,

აკე თელეთი,
მთიულთ კველეთი.

ჯდი ჟინოანსა,
ხან თელოანსა,
იქ აგარანსა,
კასჳსა, არანსა.

იშენ მაწეხი,
კაკი, მამრეხი,
მუხახ, კატეხი—
მტერთა სატეხი.

დიდი შირაქი
ინახე-რა კი,
ეცა ბარაქი,
ექმნა მარაქი.

მოვლე კახეთი,
ძველი ჭერეთი,
მთიულ, ლეკეთი,
დიდო, თუშეთი.

მწესე აფხაზეთი,
ჯიქთ ალანეთი,

დიდი სვანეთი,
ჩერქეზ, ოსეთი.

კუდაძეური,
ჩახნთა კლდე ძეური,—
შენ წინ მოჭეური,
ვითა ძეური.

ტაოსა-კარი,
ძავით შენაკარი,
ლაშქართ საყარი,
ჭქმენ წინა კარი.

საოს მონახი
ტომი სომეხი,
მოლაშქრე ბაღხი,
სინოზ, ტაოხი.

ველურთ შეუკარ
დარუბანდის კარ,
გურგან შეიზყარ
და ცეცხლ მიაყარ *).

*) იგულისხმება კასპის ზღვის
„ცეცხლით დაწვა“ თამარის მიერ.

* *
*

იხმე ლაშქარი,
მოგროვდა ჯარი,
საგრით საგარი,
სანგრით სანგარი.

წაუძღვი ჯარსა,
გულით მაგარსა;
თაყვან სცეს ჯვარსა,
მუის ეცნენ მტერსა.

დავით სოსლანსა

სახელოვანსა
და კამრეკელსა
ავედრებ ღმერთსა.

ბოლოსტიკესა *)
მტერს ეზინკესა,
რო ეტაკესა,
დასცეს ზინუესა.

მირზის ნუქარდინ
არაბიამდინ,

*) იგულისხმება ბოლოსტიკეს
ამი ნუქარდინ სულტანთან.

„ზვაგო, დაწენარდინ,
ნურლა იქადინ!“

ძღუევა-ძიხილი
მოდის სოსლანი,
თამარნი არი
ძიხი ძგოსანი.

ჰკრეს წინწილასა,
დაბდაბ-ტაბლასა,
ლხენა ერისა
იქმნა ნებისა!

* *
*

„ვინ არს თამარი,
ის ავსარქარი?
ძოთ, ქართლს ვსხათ ჯარი,
გურჯს ვცეთ ხანჯარი?!“

ხრინვიდა ასე
ხალიფა მკისე,
ლაშქარსაც მუისე
ჭჯარვიდა ფისე.

განჯა, შანქორსა

მან დასდგა დროშა
და ივერთ ჯარსა
სიტყვა უწოდა.

მისი მუქარა
გაცუდდა ჩქარა,
დიდი ლაშქარა
სულ დაიქარა:

არ დაძთა საჭური,
ქართულისა უჭური,

ისარ მიუყრი
და ჩამოყრი!

ესარს თამარს
ძლევაი შანქორს,
ილოცავს საუღარს:
„მაღლი ჩვენ წილ ჯვარს!“

მეფეს თაევან სცეს,
ტევენი ქვე დასცეს,
ხალიფა ბეცეს,
კიჟინა დასცეს:

«ოამარ მეფეო,
მტერთა მჩქეფეო,
აჰს, კათეო
სულტან მეფეო!»

მეფე დიდ-სულ არს:
შეუნდო სანყარს,
მრავალსა თათარს,
კანჯით მონაყარს.

კბილი კბილის წილ,
თვალი თვალის წილ,

აწა აწს მის წილ,
თამარის კერძ-წილ!

ათავისუფლან,
ითავისუფლან,
კავკასს ეუფლან
და იდეა უფლან.

ქრისტე რო აღდგა,
ანს სულტან მოდგა,
შივ ქალაქს ჩადგა,

სისხლის ტბებ დადგა: *)

გაწუდა ქრისტიან, **)

— უბნობს მატეან, —

სულ ჭაოსიან,

გრიგოლისიან.

ბაღრამ თათრული ***)

არს დღესასწაული;

) იგულისხმება ანის წახდენა
არღებილის სულტანის მიერ.

***) 12.000 კაცი.

***) იგულისხმება გალაშქრება
არღებილის, მანამ ვამბობ...

ისარის კრული
სულტან-წყეული.

თამარს აქვს ძელი
ცხოველ-ძეოფელი
და ჰყავს მტერთ მხელი
ზაქარ მხარგრძელი.

მუერი გაისმა,
იქმნა ჭამა-სმა,
ქართველთ ხმა ისმა,
მტრის იქმნა მოსმა.

იმწვავა ნასმა
თორმეტ ათასმა
არდებილისმა
ქართულთ დანას სმა.

არდებულ წახდა,
ოხრადა გახდა;
სადღა არს მახდა?
მისი მზე ჩახდა!..

* * *

წინაშე მეფის *)

*) სპარსეთს გადაუქრება.

და კარსა სეფის
ხმა ისმა კაფის,
დიდისა ჯაფის:

„პატრონო ჩვენო,
ჯერ არს გაჩვენო
ძლევა საჩვენო,
მტერ შევაჩვენო!

„რად გკმტრობს ჩვენ
სწარსი?
ვინ არის ფარსი,

უაენ და ნარსი,
ერანს ნარსი?!“ *)

მეფემ დასტურ სცა,
ბრძანება გასცა;
ზაქარ ხმა მოსცა,
მტერს თავხარ დასცა.

გავლესა არეს,
მოსრესა თავრეს,

*) ამ სიტყვებით ზაქარია მხარ-
გრძელმა და სხ. სპარსეთს გალაშ-
ქრების ნება ითხოვეს თამარისაგან.

ქალაქი თავრეუ,
ზანგს ჰევეს ასპარეზ.

მიდიან მანას *),
უბკიან ეანას,
უკმირვენ დაშნას,
დასცემენ მანას.

„დიდო აბბერდი,
ტეულა კაბევერდი,
აწლა დაბერდი,

*) მანა სპარსეთის თემია.

ჩვენა შეგვფერდი!...“

აღწედა ზეგანი,
უაზვინ, გურგანი,
მათთან ზანგანი,
ერან-თურანი.

ისმა უაუანი,
სწარსთა ქაქანი:
„ვარო თქვენი უმანი,
მოგვდეთ მანგანი!“

იუძეს, არ-კაფეს,

მოიხლათვეს,
მოვიდნენ სეფეს,
თაჟანსცეს მეფეს.

*
**

განდგენ დიდონი *),
კლდეთა შვილონი,
წოვა-ჩაღმონი,
კერძ-ურჯულონი.

მიდის ივანი **),

*) დიდთა განდგომა.

***) ივანე მხარგრძელი.

ნახის სავანი,
ღელუ-ხევანი,
ჩაღმა-წოვანი,

„შვილნო მთისანო,
რად ხაროთ მქისანო?
კაის ჭკვისანო,
რა გჭირთ მწრისანო!“...

დამწესნა შვილურად,
წესად მთიულურად,
ეუბნა ტკბილად,
მამა-მომღვრულად.

* *

*

იქ, ნაჭარმაგევს,
ლიახვისა ხევს,
თამარი იჩნევს
სენსა ქართულის მწუღევს.

ბეჟე სნეული,
ძროძით სრეული,
აღდგა, გზა ნახა
ტფილისეული.

სწამლობნ არგნაისანს,

დიდს გვირგვინოსანს,
ტფილისსა ისანს
და ხან აკლანს.

არ სჭრის წამალი,
თუმც არს მკურნალი
ბევრი, ძრავალი,
მასთან მავალი.

თ ვრამეტ იან ვრის *)
დღე არის სიმწრის
ყოვლისა ქართულის,
ამერ-იმერის.

*) 1213 წ.

მზე ჩაესვენა,
თამარ სულთ ითქვნა,
ეველა დალოცნა
და მიესვენა.

ივერთ იტირეს,
იტყებ-იკძინვეს,
ზარით იგლოვეს
და ასრე მოსთქვეს:

„აღდეკ, დედაო,
თამარ წმიდაო,

„კურთხეულძე იუოს
ხსენება შენი,
მისაბამც კვეუოს
სიწმიდე შენი.

„ქართვისა მკობარ
იუავ უებარ,
აწ გელათს ებარ
და ღმერთს მიგვაბარ!“...

სასწავლები:

	83
ა. წმ. ნინოს სწავლა	3
ბ. ვედრება მისივე	4
გ. წმ. მირიან მეფის ვედრება.	6
დ. ლალადება წმ. პეტრე (მურ- ვანოზ) ქართველისა	9
ე. აღსარება წმ. რაქდენ წამე- ბულისა	13
ვ. ღვთისმეტყველება ვახტანგ გორგასლის მოწამისა	16
ზ. სიტყვა წმ. შუშანიკ წამე- ბულისა	19
ც. ვედრება წმ. შიო მღვიპელისა	21
თ. ვედრება მისივე	22

ი. ვედრება წმ. დავით გარეს- ჯელისა	25
ია. ვედრება წმ. ევსტათი მცხე- თელისა	28
იბ. ვედრება არგვეთის მთავართა წმ. დავითისა ღ წმ. კოსტან- ტინესი	31
იგ. ვედრება წმ. არჩილ მეფისა მოწამისა	34
იდ. ვედრება აბოსადმი იოვანე საბანიძისა	36
იე. ვედრება წმ. აბო მოწამისა	38
ივ. გალობა კოსტანტი ქართ- ველისა მოწამისა	41
იზ. ვედრება წმ. ილარიონ ქარ- თველისა	44
ის. მადლობა წმ. გობრონ მო- წამისა.	48.

- ით. იამბიკო იოვანე მინჩხისა . . . 51
- კ. სპადუქნი ქართულნი მიქელ
მოდრეკილისა 52
- კა. იამბიკო წმ. იოვანე მტბე-
ვარისა. 54
- კბ. საგალობელი წმ. აბოსი მიქელ
მოდრეკილის კრებულიდამ . . . 56
- კგ. თხოვნა უფლისადმი წმ.
ეფთვიმე მთარგმნელისა 57
- კდ. ვედრება წმ. ეფთვიმესადმი
წმ. გიორგი მთაწმინდელისა . . . 70
- კე. გალობა წმ. მეფის დავით
აღმაშენებელისა 95
- კვ. იამბიკო ნეტარის თამარ
მეფისა 97
- კზ. ლოცვა რუსთაველისა 102
- კს. ვედრება ქრისტე მაცხოვ-
რისადმი საბა კარელისა 104

- კთ. თაყვანისცემა ხელთუქმნელის
ხატისა თქმული არსენი ბულ-
მაისიმისძისაგან 108
- ვედრება იმავე ხატის წინაშე
მისივე —
- ლ. ვედრება სამებისადმი იშხნელ
ეპისკოპოზის აბერკისა 111
- ლა. ვედრება გრიგოლ სურამე-
ლისა და მისთა მხედართა 115
- ლბ. ვედრება წმ. ლუარსაბ მე-
ფისა მოწამისა 122
- ლგ. ვედრება წმ. ქეთევან დე
დოფლისა მოწამისა 124
- ლდ. შესხმა ყდ წმ. ღვთის-
მშობლისა პატრონის ქაიხოს-
როსი 128
- ლე. ვედრება წმ. ნინოს ხატზე
წინაშე არჩილ მეფისა 13

ლვ. ვედრება მთავარეპისკოპოსის სის ევდემონისა	137
ლზ. ვედრება ყრდ წმ. ღვთის- მშობლისადმი ლევან ბატო- ნიშვილისა	139
სლ. ვედრება იოვანე წინამორ- ბედისადმი მისივე	145
ლთ. ვედრება იოვანე ღვთის- მეტყველისადმი მისივე	148
მ. ვედრება პეტრე-პავლესადმი მისივე.	150
მა. ვედრება წინასწარმეტყველ- თადმი მისივე.	153
მბ. ვედრება წმ. ჯვრისა მისივე	155
მგ. ვედრება ანგელოზთა და მთავარანგელოზთა მისივე	156
მდ. ორი ლოცვა ერთად დავით გურამიშვილისა	158

- მე. ვედრება ჯვარცმის ხატის
წინაშე პეტრე ლარაძისა . 163
- მე. ლოცვა მეფის ერეკლე მე-
ორისა. 164
- მზ. შესხმა ღვთისმშობლისა თეი-
მურაზ ბატონიშვილის მიერ 169
- მც. შესხმა ღვთისმშობლისა ბე-
სარიონ გაბაშვილის მიერ . 170
- მთ. ვედრება ნიკოლოზ ბარა-
თაშვილისა 172

დამატებანი

- თქმულებანი ლასურისისა . 174
- თამარ მეფე (მისივე) . 237-280

894.63.09

5 202

სხალი წიგნები:

- ქართ. მწერლობა მეX. სას. ფ. 40 კ.
Царица Тамара ფ. 50 კ.
Ист. Груз. Церкви ფ. 40 კ.
Груз. Обители ფ. 25 კ.
უკვდავთა ღაღადებანი. ფ. 15 კ.